

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLLERUP HØJSKOLE.

ELEVFORENINGENS ÅRSSKRIFT.

1915.

Statens pædagogiske Studiesamling
København

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1915

ODENSE
ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE
1915

Statens pædagogiske Studieramling
København

Vilhem Birkedal og den danske Stats- og Folkekirke.

Af J. P. Kristensen-Randers.

Det er kun en enkelt Side af Birkedals Forhold til Stats- og Folkekirken, som skal fremdrages her, nemlig hans Virksomhed for friere Kaar for kristeligt Liv.

Denne Virksomhed strækker sig gennem seks Tiaar, og i hvert af dem rører Birkedal sig saa kraftigt, at det vækker Opmærksomhed viden om og faar vidtrækkende Følger.

Tiaaret 1831—1840.

Birkedal blev theologisk Kandidat 1834. Den 31. Januar 1837 blev han kaldet til Kateket i Ringkøbing. Den 17. Marts s. A. præsteviedes han i Frue Kirke af Biskop Mynster, som talte over Ordene: „I er Jordens Salt; men om Saltet mister sin Kraft, hvormed skal det saltes? Det duer til intet andet end at kastes ud og nedtrædes af Mennesker.“ Knap tre Uger senere blev han i Trinitatis Kirke viet til *Emilie Kristiane Meyer* fra København. Deres Samliv var i høj Grad lykkeligt. Hvor indtaget han var i hende fra Begyndelsen af, kan ses af hans Ord:

„Hendes Øjne straaledede i livlig Munterhed, og aldrig stod Schillers Ord klarere for mig: „Har du ej Glæden set i et Aasyn, der straalder af Skønhed, ingen Sinde du Glæden har set.““

Og hans Lykke lyser ud af, hvad han siger om hendes Spil: „De fleste er kun Gravere, der bringer Tone-Lig frem for Lyset uden Sjæl; men Emilie indaandede hver Tone, en Sjæl af sit eget Hjerte“. Og naar hun spillede piano bedre end forte, saa var det jo, „fordi en sand kvindelig Sjæl er fremmed for det brusende, det haarde, og det glædede mig, at hun mindre godt spillede forte“.

Varmere endda end disse Ord fra de unge Dage lød hans Tale ved hendes Grav. Et Stykke af denne Tale gives her:

„Der var en Mand, som sang ved sin Hustrus Kiste: „Fire usle Fyrrebræder, slutter ind min hele Fryd“. Nej, det trøstesløse Ord vil jeg ikke sige; thi Perlen, den kostelige Perle, som gemtes i dette Hylster, var Sjælen, den levende, aandende, ædle Sjæl, og den gemmes ikke indenfor disse Fjæle, den er gemt dér, hvor Herren samler til sig alle kostelige Perler, og hendes Sjæl var én af dem. Der skal jeg atter samles med den, naar jeg, tro til Enden, har endt mine Dage her nede. Men Skikkelsen, der skjultes af denne Kiste, hvor var ogsaa den mig dyrebar, min Ungdoms Brud med den straalende Skønhed, min Manddoms og Alderdoms Hustru, og Moderskikkelsen, hvis Skønhed var bleven en saadan, som skildres i Salmen, vi sang: „med Mildhedsmajestæten“. Men den Herre, der ikke er en halv, men en hel Frelser, og derfor vil frelse ogsaa Kødet fra Forkrænelighedens Trældom, han vil atter paa hin Dag lade mig skue hendes sjælfule Øje, trykke hendes varme Haand og se de Læber, der smilte saa mildt til mig og talte de bløde Ord. O, Gud ske Lov!“

Faa Dage efter Brylluppet foregik Afrejsen til Ringkøbing. Den dobbelte Gerning: Præstens og Lærerens, som han her gik ind til, førte megen Kamp med sig for hans ildfulde Natur. Hvorledes vilde det have gaaet ham, hvis han ikke havde haft Hjemmet at ty til med de Saar og Skrammer, der faldt af til ham i Striden?

Han havde kun ringe Lyst og Evne til at være Børnelærer, og under sin Virksomhed som saadan forløb han sig da ogsaa af og til. Hans Ord fløj vistnok tit højt over Børnenes Hoveder. Engang han talte til dem om Biskop Absalon, spurgte han en Dreng: „Hvad er en Helt?“ Svaret lød: „Det er en Fisk, der fanges ude i Fjorden!“ I Stedet for at give den vankundige Knægt en bedre Forklaring, gav Kateketen ham en Ørefigen. Mere kedelig var en anden Skolehistorie i Birkedals Ringkøbingdage. En lille Pige havde løjet, og han gav hende en saadan Tugtelse, at hun blev syg. — Forbitrelsen i Byen var stor, og en Klage over ham blev indsendt. Den lille Pige kom sig snart; men hans Stilling i Byen var umuliggjort, ikke just for den „Næses“ Skyld, han fik af sine foresatte,

men fordi det gode Forhold til Ringkøbing-Folkene ikke lod sig genoprette. Da jeg i Aar 1875 til 1878 var Lærer i Hvingel i Hee Sogn, traf jeg en Mand, der endnu bar paa Nag til den strænge Kateket, et Nag, der endte brat og smukt i September 1876. Ved den Tid gæstede Birkedal Ringkøbing, efter at han havde været til Stede ved Indvielsen af Viborg Domkirke. Han traf da sammen med den vrede

Mand; de kom til at tale sammen. Birkedal bad ham om Forladelse for sin hidsige Optræden de mange Aar tilbage, og da jeg nogle Uger senere havde Ærinde til Kateketens gamle Fjende, førte han Samtalen hen paa Birkedal og sagde bl. a.: „Han er en dejlig Mand nu; men han har rigtignok ogsaa forandret sig.“

For øvrigt gav Historien med den lille Pige det afgørende Stød til, at Birkedal søgte bort, og at han i Aaret 1840 blev Sognepræst i *Sønder Omme* og *Hoven*.

Det var altsaa kun en kort Tid, han kom til at virke i den lille vestjyske Købstad, men hvad der hændte ham

der ude, og hvad han tog sig for dér, satte først dybe Spor hos ham selv og siden udadtil i hans præstelige Virksomhed.

Da han rejste til Ringkøbing, havde han aldrig staaet i noget Forhold til Grundtvig, og kun tilfældigvis og i Forbigaaende var han kommen i nogen Berøring med hans Disciple.

Ved Præsten *Hassenfeld* i Velling blev han drevet til at trænge dybere ind i Spørgsmaalet: „Hvad Sikkerhed har Menigheden og du for, hvad der er den sande Kristendom og den saliggørende Tro.“ Og han maatte svare: „I Grunden slet ingen, hvis ikke Daabspagten er fra Herren som Grundvolden for Kirken og alle Sjæle“. — „Saaledes kom det da endelig dertil, at jeg *maatte* stille mig midt iblandt det lille stridende Folk, der løftede „Troens Ord“ som Fællesmærket i Kampen. Og jeg maatte gøre det offentligt for alles Øjne. — Men det kostede mig noget, og jeg tabte, idet jeg vandt.“

I 1838 forelaa der i Stænderforsamlingen i Roskilde tre Andragender fra *J. C. Lindberg* og fra Præsterne *L. D. Hass* og *Ludvig Chr. Müller*. I alle disse tre Henvendelser til Stænderne udtaltes Ønsket om „almindelig Samvittighedsfrihed for Præster og Menigheder i Danmark“, altsaa om hvad man kalder Præstefrihed og Ret til at løse Sognebaandet. Ni andre Præster androg kun om det sidste. Biskop Mynster kæmpede bittert mod de ønskede Friheder.

Vilhelm Birkedal havde været en af Mynsters „fyrigste Disciple“ blandt de yngre; men efter den Vending, der nylig var sket i hans kirkelige Syn, er han nu inde paa, at det er uforsvarligt at tvinge kristne Mennesker, for hvem Daab og Tro er en umistelig Skat, til at lade sig betjene af Præster, der regnede Daaben for lidet eller intet. Og for ham var der kun kort Vej fra Tanke til Handling; først paa Aaret 1839 udkom hans lille Skrift: „*Om Stænderforhandlingerne i Roskilde angaaende Sognebaandets Løsning*“. Han fik Glæde af sin kække og dygtige Optræden paa Kamppladsen. Grundtvig skrev: „Skæbnen vilde, at Sognefriheden skulde faa en ny Pen til sin Ære, der hører til de dygtigste, man dypper norden for Elben. Det er en ung Præst i Jylland, ved Navn Birkedal, mig hidtil aldeles ubekendt, han har gennemgaaet Forhandlingerne i

Roskilde om Sognebaandets Løsning med en Djærvhed og en Taalmodighed, en Kraft og Klarhed, der ikke blot spaar Sognefriheden en glimrende Sejr, men vor Litteratur en glimrende Prydelse.“

Med Rette kan Birkedal tale om Vinding og Tab i ét Aandedræt. At han vandt ved at slutte sig til Grundtvigs Opfattelse af Trosordet, viser f. Eks. hans udmærkede Prædikensamling: „*Synd og Naade*“. Men mellem ham og hans Ungdomsvenner var der kommet en Kløft. Da han i Sommeren 1839 gjorde en Rejse til København for at besøge dem, fandt han, at „det inderlige, hjertelige Samlivs Fortrolighed var borte“. „Da jeg rejste tilbage, var det med dyb Smerte i min Sjæl — det stod for mig, som havde jeg nu for bestandig tabt et Klenodie, jeg havde ment at skulle beholde til min Død.“ — Glædeligt er det, at han kan tilføje: „De fleste af disse Venner fandt siden, hvad jeg havde gjort til mit Livs Skat; men den Gang var det mig, som om det brudte aldrig kunde heles.“

Tiaaret 1841—1850.

Det var en meget snæver og brøstfældig Bolig, Birkedal flyttede ind i 1840. Sønder Omme Præstegaard var 200 Aar gammel. Der var lavt til Loftet, Vinduer, hvis Glas lignede et „sløvt og taaget Oldingeblik“, klinede Lervægge, der var vinde og skæve, og Klinker i Stedet for Laase paa alle Døre. Tag og Loft var fulde af Huller; man kunde have nødig at ligge med Paraply over Hovedgærden i Sengen, naar det regnede. Det meste af Birkedals Tid i Sønder Omme blev henlevet i den her skildrede Bolig. Men 1846 maatte han bygge en ny. Thi

„Præstegaarden blev for gammel dog.
Jeg sad engang og læste i min Bog, —
da bragede det, — med Gru jeg saa fra Loft
et Ben at dingle ned, det blev for groft;
jeg frygted' for, at Karlen med sin Sæk
paa Ryggen skulde dumpe ned med Skræk
og knuse mig, — hans Træsko faldt til Jord
med stort Rabalder paa mit Skrivebord.“

Saaledes fortæller Birkedal i „En Livs-Førelse“. Men Avlskarlen, Jens Gammelager, siger: „Der husker Birkedal virkelig fejl; for det var nok grov ringe, og man kunde

vel have risikeret det; men det skete ikke.“ — „A gik ikke paa Loftet med Træsko paa.“

Den danske Statskirke var paa den Tid ogsaa et gammelt brøstfældigt Hus, hvor der var snæver Plads til Siderne og lavt til Loftet! Birkedal har gjort sit til, at den mer end 300 Aar gamle Bygning blev højnet og udvidet.

Hvor trang Statskirken var at færdes i for 70 Aar siden, kan ses af følgende:

I Viborg var der blevet stiftet et almindeligt jysk Konvent i Sommeren 1844. I dets Love var det bestemt, at Aarsmødet skulde begynde med en offentlig Gudstjeneste i Domkirken. Biskoppen turde ikke give Tilladelse hertil, men henviste til Kancelliet; men denne Myndighed vilde ikke give Lov til Afholdelse af en „offentlig og højtidelig Gudstjeneste“ for aabne Døre. Dernæst bad man om at maatte bruge Landmodesalen i Domkirken til Konventets Forhandlinger. Ogsaa dette Ønske blev instillet til Kancelliet; men Svaret kom ikke til Mødedagen, saa var Stiftsøvrigheden modig og velvillig nok til at give Tilladelsen paa tre Betingelser:

1) Kirkedørene skulde holdes lukkede, for at ingen uvedkommende skulde trænge sig ind og beskadige Kirkens Rum.

2) En Dørvogter skulde stilles ved Indgangen paa Konventets Bekostning.

3) Trykte Adganskort skulde af hver Præst forevises Vogteren, før Indgangen tilstededes.

Mærkeligt nok tog Konventet ikke med Tak mod en saa rummelig og venlig Tilladelse!

Hvor lavt der var til Loftet i Statskirken viser „Evan-gelisk-christelige Salmebog“ (1798), som blev indført i mange Sogne, paa Øerne næsten overalt. De nye Salmer, den indeholdt, var blottede for Aand og Poesi, og gamle Kærnesalmer var udvandede paa den grueligste Maade. Om Bearbejdelsen af „Vor Gud, han er saa fast en Borg“, skrev den latinske Professor Jakob Baden med god Grund: „Luthers Aand er ganske uddampet, og næsten intet Spor er tilbage af den vældige Fart, hvormed han stormer løs mod den hele Djævehær.“ Brorsons herlige Vers:

„Gik alle Konger frem i Rad
i deres Magt og Vælde,
de mægted' ej det mindste Blad
at sætte paa en Nælde,“

kom i Salmebogen af 1798 til at se saaledes ud:

„Og kom end alle Kongerne
i deres Pragt og Vælde,
ej mindste Straa frembragte de,
et Vink dem selv kan fælde.“

Og lad os se, hvordan det gik et andet udmærket Vers af Brorson:

„Jeg gaar til Døden, hvor jeg gaar,
og ved mig aldrig sikker,
ej nogen Dag og Time, naar
den har mig alt i Strikker.
En lidet Aandefang
kan ende al min Gang,
saa jeg i Evigheden staar,
jeg gaar til Døden, hvor jeg gaar.“

Det blev i den „Evangelisk-christelige“ til saadan noget:

„Jeg gaar til Døden, hvor jeg gaar,
jeg ved mig aldrig sikker;
jeg véd ej *hvor, hvorledes, naar*
min Gud mig herfra skikker:
stærk eller svag jeg skal
dog ned i Dødens Dal;
uryggelig den Sandhed staar:
jeg gaar til Døden, hvor jeg gaar.“

Man kommer til at mindes Søren Kierkegaards vittige Ytring, at vor Herre kunde forvandle Vand til Vin, men nu er der dem, der kan forvandle Vin til Vand.

Vandet blev dog i Længden for flov en Drik. Og 1842 overdrog Kongen Biskop Mynster at samle et Tillæg til den „evangelisk-christelige“, og et Aar efter sendte Biskoppen et Tillæg ind til Regeringens Godkendelse. Der var imidlertid rundt omkring en ikke ringe Stemning for en helt ny Salmebog. Saaledes meddelte det københavnske Præstekonvent Regeringen, at det havde til Hensigt at udarbejde en saadan, og androg tillige om, at Udarbejdelsen af Tillægget maatte stilles i Bero. Til dette Andragende sluttede Roskilde Konvent sig. — Nørvang-Tørrild Herreders Konvent sluttede sig til de to sjællandske Konventer i denne Sag — rimeligvis efter stærkest Tilskyndelse af Birkedal. Han affattede en „Erklæring“, der med Konventets Medlemmers Underskrift blev indrykket i „Berlingske Tidende“, og hvori det bestemt hævdes, at kun

en helt ny Salmebog kunde tilfredsstille den danske Menighed. Kancelliet følte sig forbigaaet af det jyske Konvent og paalagde Biskoppen over Ribe Stift at give de Præster, der havde underskrevet Erklæringen, en Tilrettevisning for deres ved denne Lejlighed udviste Forhold: Embedsmænd maatte være ubeføjede til at sammentræde i Foreninger og udstede samt offentliggøre Erklæringer om, hvad der efter deres Mening bør ske i offentlige Sager, der hører ind under Regeringens Afgørelse. Tilrettevisning gør visnok Offentliggørelsen af Erklæringen til den egentlige Grund, men i Virkeligheden var det Præstekonventerne og deres Frihed til at ytre sig offentlig paa Kirkens og Menighedens Vegne, man vilde til Livs. Birkedal, men ingen af de andre Medundertegnere af „Erklæringen“, tilbageviste Tilrettevisningen gennem en Artikel i Bladet „Fædrelandet“. Der blev da beordret nedsat en Provsteret over ham. Dommen kom til at lyde paa 50 Rigsdaler Sølv foruden Salær til Aktor.

Birkedal appellerede Sagen til Landemoderetten i Ribe. Hans gamle Ven *Hall* skrev det Indlæg, som han indleverede til Retten den 21. April 1845.

Landemodets Dom var Frifindelse; men Birkedal skulde dog, fordi han kunde have valgt en rigtigere Fremgangsmaade, betale Aktor ved Provsteretten 10 Rigsdaler og hver af de ved Landemodet beskikkede Sagførere 10 Rigsdaler.

At Dommen blev saa lempelig som den blev, skyldes vel nok særlig den ene af Dommerne, Ribebispen *Tage Müller*. I sin Studentertid havde Birkedal hørt ham prædike en Pinsedag i Stege over Temaet: „For at gøre en stor Gerning i Verden og i Kirken maa man have Begejstringens Aand“. Denne Aand fandt han hos Birkedal, og han var rummelig nok til ikke at ville paalægge den for stramme Baand, selv om han ved mere end én Lejlighed har ønsket, at Birkedal havde været mindre let bevægelig og mindre stærk i sine Bevægelser. Han bebrejdede ham engang hans altfor hyppige Rejser. Birkedal forsvarede dem med, at det var hans Pligt som Præst at rejse ud som Bien for at samle Honning ind til sin Menighed, da han ellers snart talte sig tom. *Tage Müller* brummede og sagde: „Naa -- saa! den Pligt er os gamle ny!“ En anden Gang sagde han: „Jeg holder meget af

Birkedal, men havde jeg mange af hans Slags i mit Stift, maatte jeg opgive at være Biskop.“

Levende Kristne vil takke den gamle Biskop for hans Velvilje mod den begejstrede unge Præst.

Tiaaret 1851—1860.

Det var 4. Søndag efter Paaske 1849, at Birkedal holdt sin Tiltrædelsesprædiken i Ryslinge. Han vidnede for den store Forsamling: „Jeg har gaaet i den Helligaands Skole. Han holdt Lovens Spejl for mig, da følte jeg, at jeg var „født i Misgerning og undfanget i Synd“; jeg har set, at Fordømmelsen saa vist svævede over mig, om Gud er hellig og retfærdig og „vil ikke lade sig spotte; men hvad et Menneske saar, det skal han og høste“. Jeg har læst Brødens Skrift herinde i mit Hjerter, og jeg har læst Gengældelsens Skrift histoppe over Stjærnerne. Da greb en en Bæven min Sjæl, en Rædsel for Fortabelsen; da steg et Suk op i mit Hjerter: „Jeg elendige Menneske! Hvo skal fri mig fra dette Dødsens Legeme?“ Da rejste Længselen sig herinde efter Frelse, og jeg hørte Herrens Ord: Staa op! lader os gaa herfra, fra Synd og Død og Helvede.

Men har jeg følt *Lovens* Forbandelse, saa har jeg ogsaa fornummet noget af *Evangeliets* Velsignelse: „Saa elskede Gud Verden, at han hengav sin Søn, den enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa ham, skal ikke fortabes, men have det evige Liv.“ Jeg har i min Nød skuert ud over Verden; men jeg saa ingen Læge dér for den græselige Dødssot; kun én Skikkelse saa jeg, som drog mig til sig med underlig Magt: det var Jesus Kristus Vorherre! Og der, hvor han mest smeltede mit Hjerter, det var paa Golgathas Korsbjælke. Det lød i min Sjæl: „Kom til mig, du besværede, jeg vil give dig Hvile!“

„Jeg skuer“, siges der senere hen i Talen, „ud over eder, talrige Forsamling; der er mange Hundrede Øjne, der stirrer paa mig i denne Stund; jeg véd det, at der gennem hvert Par Øjne stirrer en arm fattig Sjæl, der, maaske uden selv at vide det, begærer Fred. Saa staar jeg da, som en *Fredens Tjener* midt iblandt eder.“

„Derfor Venner, Brødre! her ser I, hvad det er for en *Fred*, jeg ikke vil forkynde og bringe: *Ikke Fred*, men *Kamp* i Herrens Navn imod Synden, imod den Pestaand,

som gaar over Verden og afsvider alle grønne Blade, gør Sjælene tørre og visne og udsuger Hjerterblodet, og endelig gør os til Dødens evige Trælle.“

„Her i dette Tempel staar der en Døbefont; der skal jeg møde som en *Fredens Tjener* for i min Herres Navn at oprette Forligelsens Pagt mellem den treenige Gud og eders smaa Børn, at de i Steden for „Vredens Børn“ kan blive Fredens Børn. — Her i Templet staar der et *Bord*: dér skal jeg møde som *Fredens Tjener*, at række eder det Højhellige, som skal stadfæste eder i Fredens Samfund med eders Livs Gud, formedelst Jesu Legeme og Blod.“

Birkedal vakte vældigt Røre i Ryslinge Sogn. Her havde Folk længe gaet i den rationalistiske Tro, at naar de levede et ydre skikkeligt og ærbart Liv og øvede sig flittigt i at gøre gode Gerninger, saa kunde de ogsaa være visse paa et evigt Liv som Løn. Man fandt det derfor strængt, naar Birkedal i sine Prædikener nu og da udbrød: „O, du Ryslinge Sogn! alle dine gode Gerninger slaar vi en tyk Streg over!“ Og det var lige haardt nok at høre ham sige, at Mennesket med alle sine selvlavede gode Gerninger var en fortabt Synder i sig selv.

Birkedals Prædiken baade frastødte og tiltrak. En Del af hans Tilhørere var glad og taknemlig for ham; en anden Del blev optændt til Vrede. De sidste harmedes over, at Folk fra de omkringliggende Sogne fyldte saa stærkt op i Kirken, at „Sognets egne Folk“ ikke kunde komme ind i deres Stole. „Deres“ sigter til et Forhold, som var 7 Aar gammelt i Ryslinge, da Birkedal kom dertil. Kirkeejeren havde ladet male Numre paa Kirkestolene, som derpaa blev tildelte Beboere efter Hartkorn, saaledes at højeste Hartkorn sad øverst, laveste nederst. — Birkedals Uvenner saa med Harm de fremmede brede sig i deres Stole. Et Par af disse vrede Mennesker traf en Søndag sammen i Vaabenhuset, efter at Gudstjenesten var begyndt, og da de saa, at Kirken var fuld af udensogns Mænd og Kvinder, sagde den ene til den anden: Skal vi ikke en Søndag tage et Par Karle med herop, som kan smide disse ubudne Gæster ud!

Imidlertid, alt som Aarene gik, blev der flere og flere Ryslingeboer, som fandt, at Birkedal var en dygtig Præst, som ydede sin Menighed god Hjælp i Salighedssagen.

Hvad vilde være rimeligere, end at de mange, der fra fremmede Sogne søgte hen til Birkedals Prædikestol, og-saa kunde faa Lov til at bringe deres Børn til Døbefonten i Ryslinge Kirke og til at gæste Nadverbordet dér. Men Retten til at løse Sognebaand var ikke given med 5. Juni Grundloven. Før vi fik denne Lov, var den danske Statskirke at ligne ved en Fiskeruse, som strakte sine Arme saa vidt ud, at det var vanskeligt at slippe uden om dem, og var man kommen ind i Rusen, var Døden saa at sige den eneste Mulighed for at slippe ud. Med Grundloven fik vi Religionsfrihed, saa ingen kunde tvinges ind i Folkekirken, hvilket Navn Statskirken nu havde faaet; men for dem, der var derinde og som ønskede at blive der, var Kaarene trange. Det uløselige Sognebaand betød, at man var henvist til sin egen Præst med alle kirkelige Handlinger: Daab, Altergang, Konfirmation, Brudevielse for de i Sognet hjemmehørende Brude, og Jordpaakastelse.

Birkedals præstelige Virksomhed i Ryslinge er omtalt saa udførligt, fordi det var det Ry, der gik af den, der førte ham ind i den saakaldte *Stige-Sag*, som blev den nærmeste Forudsætning for Loven om Sognebaandets Løsning.

En Mand i Stige, Lumby Sogn, ved Odense Fjord — Gaardmand Mads Andersen — havde gentagne Gange opfordret Birkedal og Præsten, Dr. *Viborg* i Rynkeby, til at komme derhen for at holde en Forsamling imod Baptisten Fr. Rymkjær, som virkede ivrigt i Stigeegnen. De gav Løfte om at komme, efter at det mundtlig var meddelt dem, at Sognepræsten, Provst *Hald*, var underrettet om Forsamlingen og havde svaret, at det var ham kært, at den blev holdt, men at han ikke fandt det nødvendigt at møde, naar to Præster kom. Den 31. Maj 1851 sendte de ham en høflig og ærbødig Anmodning om at maatte holde Forsamlingen i Kirken den 24. Juni Kl. 11 Formiddag. Provstens Svar lød paa, at han den Dag skulde til Landemode i Odense, men heller ikke nogen anden Dag ønskede de to Præsters Optræden i Kirken. Han fandt det i det hele ønskeligt at virke ene og uforstyrret i sin Menighed uden Hensyn til Baptismens Bekæmpelse. Provst Halds Svar var dateret den 17. Juni, og det kom den, der fik det først (*Viborg*) saa sent i Hænde, at han ikke kunde afsende det til Birkedal før den 23. Juni. Forsamlingen,

som *var* bekendtgjort til at afholdes i Mads Andersens Gaard, kom altsaa i Stand. Provst Hald klagede til Biskoppen og Ministeriet over de to Præsters Adfærd, som han mente intet Medhold havde i Grundloven.

I den Erklæring, som Biskop *Gad* afkrævede Birkedal, udtalte denne: „Der er *Husret* i Danmark; Grundloven siger: „Boligen er ukrænkelig“. Deraf følger en *Indbydelsesret* og en *Gæsteret*; enhver kan huse og modtage ustraffelige Medborgere, hvilke han vil. Men maa han dog ikke lade sin Gæst *tale* til de i Huset forsamlede? Hører Talefriheden ikke til Husretten ogsaa? Eller er Præsten i Sognet Forpagter af al fri Tale om aandelige Ting rundt omkring i Husene? Hvor besynderligt, at „Provst Hald, som ikke vil eller kan forbyde Baptisten Frederik Rymkjær at tale *imod* Kirkens Tro og Bekendelse, dog tror at kunne og virkelig vil forbyde Magister Viborg og mig at indlægge et godt Ord *for* denne Kirkens Tro.“ — „At love Biskoppen, at vi i Fremtiden vil afholde os fra at optræde i Lumby Menighed saaledes, som vi nylig har gjort, vil være et Forræderi mod vor Herre, Kirken og os selv, og *det gør jeg for min Part aldrig*.“

Ministeriet irettesatte de to Præster, fordi de ikke havde vist „den forsigtige Klogskab, der bør ledsage den kristelige Iver og Nidkærlighed.“

Birkedal og Viborg udgav et Forsvarsskrift: „*Skal Præsten være Sognepave eller Menighedens Tjener?*“

Stige-Sagen gav Stødet til et stærkt Røre, der gik lige ind i den Kirkekommission, der var samlet fra Januar til Maj 1854. Her blev der trods al Modstand, f. Eks. af Biskop *Brammer*, og selve Tilrettevisningens Udsteder, tidligere Kultusminister *Madvig*, Flertal for Sognebaandets Løsning. *C. C. Hall* blev Kirkeminister i Ministeriet Bang den 12. December 1854. Han motiverede den nye Lovs Nødvendighed med *Statskirkens* Overgang til *Folkekirke*. For Statskirken maatte, sagde han, „Bestemmelserne Sogn og Menighed falde sammen;“ men „de forandrede Grundsatninger, anvendte paa Folkekirkens indre Forhold, maa med Konsekvens lede til at sætte Menighed i Stedet for Sogn som det første Led i den kirkelige Organisme.“ Det kan skønnes, at hjælp Hall Birkedal med et Indlæg for Landemodet i Ribe, saa har Birkedal til Gengæld hjulpet Hall til lykkelige Udtryk, da Sognebaandsløsnings-Loven

skulde hjælpes igennem. — Den blev stadfæstet den 4. April 1855.

Nu kunde de mange rundt omkring fra, der hidtil kun havde været Tilhørere i Ryslinge Kirke, tage Birkedal til deres Præst og lade ham udføre kirkelige Handlinger for dem. Folkekirken var bleven et Hus med mange Hundrede Værelser, som Beboerne frit kunde vælge imellem.

Tiaaret 1861—1870.

Saa varmhjertet og saa varmlodig en dansk Mand som Birkedal maatte gribes dybt og voldsomt af Danmarks Ulykke 1864. Særlig ved to Lejligheder, i Krigsaaret og Aaret efter, gav hans stærke Sindsbevægelse sig Udtryk i Ord, der vakte stor Opsigt.

Den 4. September 1864 prædikede Birkedal, som paa den Tid havde Sæde i Rigsraadet, selv i Ryslinge Kirke. Et Feltbatteris tjenstgørende Mandskab var indkvarteret i Byen, og en Del af disse Soldater var Birkedals Tilhørere og lagde Mærke til, at han til den almindelige Bøn for Kongen føjede disse Ord: „Gud give Kongen et dansk Hjerter, om det er muligt!“ Kaptajn *Messerschmidt* fik Meddelelse derom og forbød sit Mandskab at gaa i Ryslinge Kirke. Forbudet medførte, at der blev indrykket et Stykke i „Fyens Stiftstidende“, hvori der blev spurgt, om det var tilladt en Befalingsmand ved den danske Arme at forbyde sine undergivne at gaa i Kirke, hvor de vilde. Dermed var Sagen kommen offentlig frem, og Kultusministeren krævede gennem Biskoppen en Erklæring af Birkedal om Kirkebønnen. Og allerede den 3. Oktober afgav Birkedal Erklæringen. Han siger bl. a.: Skulde der være noget ondt i, om en græsk Præst i vore Dage bad for Kong Georg: Gud give ham et græsk Hjerter, om det er muligt. Hvem vilde dog mene, at den danske Kongesøn, ved at blive Konge i Grækenland, derved selv blev Græker!

Birkedal fik det sidste Ord i Sagen, eftersom den faldt hen, da han havde afgivet sin Erklæring

Det var hans Rigsraadsvirksomhed, som skulde føre til hans Afskedigelse som Sognepræst. Den 2. September 1865 rettede han et heftigt Angreb paa Ministeriet *Bluhme*. Han fandt, at dette for at bevise sin Danskhed skulde

have givet Kongen det Raad: enten at stille sig i Spidsen for Hæren til Kamp for Danmarks Ære og saaledes vinde sit Kongenavn som mere end „en Prins af en Protokol“, eller, om han ikke havde kunnet det, at nedlægge sin Krone, f. Eks. til bedste for Kong Carl den 15. af Sverrig-Norge.

Regeringens Svar paa dette Angreb var en kongelig Resolution af 22. September, hvorved Birkedal blev afskediget fra Ryslinge Sognekald. Resolutionen gav ingen Grunde for den haarde Adfærd overfor Præst og Menighed.

Det var en Søndag sidst i September, at Ryslinge Menighed i Kirken fik Budskab om, at deres Præst var dem frataget. „Det vilde være vanskeligt at afgøre, hvad der i dette Øjeblik var den stærkeste Følelse hos de forsamlede, om det var Forfærdelse, Harme eller Sorg; maaske var det en uopløselig Blanding af alle disse Følelser til sammen; men det var under en ubeskrivelig Forvirring, man den Dag skiltes uden for Kirken og gik hver til sit“ („Svendborg Amt“ 1913).

Flere Møder blev holdt om Sagen; det første i Ryslinge Skole. Her udtalte Friskolelærer Knud Rasmussen fra Sødunge: „Lad os bede Regeringen om at faa Birkedal indsat igen; men bliver dette ikke bevilget, lad os saa være enige om at beholde ham alligevel.“

En Deputation drog ind til København med Adressen fra Sognebeboere i Ryslinge og fra Sognebaandsløserne. Der blev nægtet dem Adgang til Kongen. Derimod fik den Kultusministeren, den forhenværende Politidirektør *Brædstrup*, i Tale. Han svarede, at det ansøgte ikke kunde bevilges, Birkedal blev ikke atter indsat i sit Embede.

Efter ny Raadslagning hjemme i Ryslinge bad man om at faa Birkedal som Præst under Vakancen. Et nyt Nej!

Saa søgte Birkedal at udvirke, at Pastor *Storm*, som havde prædikeret for ham, naar han selv var i Rigsraadet, maatte faa Tilladelse til at prædike i Vakancen. Nej igen.

Endelig androg 230 Medlemmer af Menigheden Kongen om, at Birkedal maatte faa Tilladelse til at benytte Ryslinge Kirke paa Tider, da den ikke brugtes af Sognepræsten. Her gav Regeringen det fjerde Nej.

Men der blev Udvej endda!

Havde Birkedal ikke holdt igen, vilde den stærke Op-hidselse i hans Menighed straks have ført til Udtrædelse

af Folkekirken og Dannelse af en Frimenighed. Men han vilde ikke foretage noget Skridt til at bryde med den danske Folkekirke. Uklar over, hvorledes han skulde kunne forlige dette med, at han heller ikke vilde forlade sin Menighed, rejste han, efter at have holdt Afskedsprædiken, i Begyndelsen af Oktober ind til Rigsraadet, svag og syg, som han dengang var.

Selv fortæller han: „Det var naturligt, at min første Gang, da jeg var kommen til København, var til min gamle Lærefader, Grundtvig. Han var nu straks til Rede med det Raad: „De skal træde ud af Folkekirken og samle en Menighed om Ordet i Sakramenterne som dens Præst“. „Her fik jeg da ikke et Raad, der stemmede med min Sjæls Attraa, og jeg gik bedrøvet bort.“

„Jeg tror, det var Dagen derefter, at jeg paa Bordet foran mig i Rigsraadssalen fandt et Brev fra Enkedronningen. Hun skrev, at hun havde talt med Biskop Martensen om min Sag, og at hun havde fundet ham kærlig stemt imod mig, raadede mig derfor venlig til at søge en Samtale med ham, og haabede, at der vilde komme noget godt for Sagen og mig ud af en saadan.“

Birkedal fulgte Enkedronningens Raad. Om Forholdet mellem sig selv og Martensen har han fortalt dette karakteristiske Træk: „Engang jeg gik inde i København, opdagede jeg et godt Stykke foran mig Biskop Martensens Skikkelse. Jeg gik rask til, naaede ham, slog ham paa Skulderen og sagde: „God Dag, Biskop Martensen!“ Han vendte sig om med en Blanding af Venlighed og Fortrædelighed i Ansigtet og sagde: „God Dag, Pastor Birkedal!“ Jeg fortsatte: „Jeg kunde se, det var Dem, og saa kunde jeg ikke lade være med at hilse; jeg kan nu godt lide Dem alligevel.“ Da klarede et lunt Smil Biskoppens Ansigt, og han sagde: „Ja, jeg kan ogsaa godt lide Dem, *alligevel!*“

Da Birkedal kom ind til Biskoppen, begyndte han med at bede om, at de maatte ryge en Cigar sammen — „det gør det lettere for mig at tale aabent og uhindret af Bispeværdigheden, og det gør det Dem lettere blot at tale med mig som Menneske med Menneske.“ Martensen gik straks ind paa dette, og snart sad de sammen i Sofaen. „Ja“, saaledes begyndte han, „som Deres gamle Ven skal jeg nu raade Dem til det bedste, jeg véd: De beder Kongen

om Forladelse for, hvad De har sagt i Rigsraadet, trækker Dem tilbage et Par Aar og forholder Dem rolig og stille. Saa bliver der et godt Præstekald ledigt, og det skal De faa.“ — „Nej, Biskop Martensen“, svarede jeg, „jeg er for gammel i Hætten til at lade mig lokke af et fedt Levebrød og til at bede om Forladelse, hvor jeg ikke kan gøre det med Sandhed og Hjerte. De og jeg har nok kun faa gode Gerninger at opvise, naar det kommer til Stykket. Men naar vi har slumpet til at gøre en Gerning, som vi synes er lidt bedre end de andre, da vil vi ikke for alt give den bort ved at lyve, i det vi kalder den tilbage og beder om Forladelse.“ — — — „Derpaa spurgte Martensen: „Men hvad tænker De da paa at gøre?“ Indtil den Stund havde alt staaet i svømmende Dunkelhed og Dæmring for mig; men i det Øjeblik faldt der, som jeg mener, en Lysstraale ligesom fra Bispeloftet ned i min Hjerne — den kom dog nok højere fra — og jeg svarede med fuldstændig Klarhed og Vished: „Nu ved jeg, hvad jeg vil og skal gøre. Jeg bliver ved at prædike i min gamle Kreds, bliver ved at døbe, konfirmere, tage til Alters, og spørger ikke nogen om Lov dertil; thi jeg har vor Herres Fuldmagt og en Menigheds Kaldelse dertil. Men jeg træder ikke ud af Folkekirken, dertil har jeg ingen Grund; thi jeg er maaske mere enig med dens Tro og Lov end saare mange andre Præster i Danmark. Vil De have mig ud, da maa De ved et kirkeligt Magtbud kaste mig paa Døren, om De er i Stand dertil.“ — Saa sank Martensen tilbage i Sofaen og udbrød: „Gud, hvad skal vi da gøre?“ — „Ja“, sagde jeg, „det bliver Deres Sag, nu ved jeg, hvad jeg skal gøre.“

Den Klarhed, Birkedal pludselig fik under Besøget i Bispegaarden, kan minde os om Herrens Ord til sine Disciple: „Naar I bliver overgivet til Jordens mægtige, skal I ikke bekymre eder for, hvorledes eller hvad I skal tale; thi det skal gives eder i den samme Time. Thi det er ikke eder, som taler, men eders Faders Aand, som taler i eder.“ —

Da Birkedal derefter fortalte Grundtvig Resultatet af Besøget hos Martensen og sit Forsæt at blive i Folkekirken som fri Præst *derinde*, sagde han: „Ja, det er det rette. Nu faar vi i en Haandvending den Frihed i Folkekirken, vi ellers maatte kæmpe for i 30 Aar.“

Efter at Birkedals Menighed havde faaet Afslag paa Afslag paa sine Andragender, gjorde han dem Forslag om, at den og han tilsammen skulde danne en *Frimenighed*, men en *Frimenighed indenfor Folkekirken*. Forslaget blev vedtaget, men førend den nydannede Frimenighed samledes til Gudstjeneste om Birkedal, gav han den 16. November 1865 en offentlig „Meddelelse“. I Udtog lyder den saaledes: Efter som før min Afsættelse vil jeg og mine Venner her bekende den samme Tro, høre og føre det samme Evangelium, syngede de samme Salmer, bruge den samme Alterbog som Folkekirken. Vi er villige til at underkaste os nødvendig Orden i Kirke og Skole, alt nødvendigt Tilsyn af Provst og Biskop, Samvittigheden uskadt. Men vi begærer da tillige den nødvendige *kirkelige Anerkendelse* af vore kirkelige Handlinger, saa de kendes gyldige i den øvrige Folkekirke, og den nødvendige *borgerlige Anerkendelse*, som i vort lutherske Samfund er knyttet til visse halvt kirkelige og halvt borgerlige Institutioner (Konfirmation og Ægtevielse). Dette er vor undersaatlige og kristelige Begæring.

Efter hvad der før var sket, kunde det jo tænkes, at denne Begæring blev afslaaet. Derfor staar der i Slutningen af „Meddelelsen“: „*Skal* vi forlade Folkekirken, saa vil vi have den Beroligelse, at ikke vi, men den verdslige Magt, — thi Vorherre gør det vist ikke, foranlediger Skilsmissen.“ Endvidere staar der til sidst: „For at gøre et sidste Forøg paa at forebygge en Spaltning i Folk og Menighed agter jeg at ansøge om det ledige Embede som Sognepræst i Ryslinge. Men fra nu af begynder jeg at udføre alle præstelige Forretninger for dem, som har sluttet sig til mig, og afventer med Ro, hvad Folkekirkens Bestyrelse vil føle sig drevet til at foretage lige over for os.“

Den 19. November 1865 begyndte Birkedal at holde Gudstjeneste i Ryslinge Præstegaards Lade, der blev indrettet saa godt og gjort saa hyggelig, som det i en Hast lod sig gøre.

Birkedal slutter sin første Ladeprædiken saaledes: „Saa være da denne tilsyneladende ny og dog gamle Gerning begyndt i Jesu Navn! Naar jeg ser mig omkring i denne *Lade*, da tykkes den mig ikke uden Tilløkkelse for denne Hyrdegerning. — Det var jo i en *Stald og Lade*, Verdens Frelser fødtes, — det var ikke et *Palads* eller en stolt

Marmorkirke — men en ringe Stald paa den vildene Mark, hvor han fandt sit første Leje. — — Her i denne Lade se vi rundt omkring de *nøgne Bjælker* — det minder mig om *Korsbjælken*, hvorpaa Verdens Frelser hang — o Herre Jesus! kom til os, og lad Dig ogsaa her i dette *Bjælkehus* male saa levende som den Forsoner, der hang blødende paa Korstræet for os, at dit Ord maa opfyldes her: *Naar jeg bliver ophøjet*, vil jeg drage *Alle til mig!* — — Der er *dæmrende dunkelt* i dette Hus, og Lyset bryder kun sparsomt gennem de smaa og faa Ruder, — det minder mig om *Gravhvælvingen*, hvor Verdens Frelser laa og begrov al vor Synd, men tillige om Timen, da Engelen rokkede Stenen og en Lysstraale faldt paa hans blege Kind, og Han rejste sig og gik ud til Lys og Forklarelse! — — Her i denne Lade ser vi overalt Høstens Gaver, der her er bragte i Hus, det skal minde os om den *himelske Lade*, hvorhen Englene skal bære den evige Høst — o, at vi maa være blandt de Høstens Neg, som skal gemmes der evindeligt, hvor ingen Orm gnaver, hvor ingen Død truer, ingen Smertens Taare triller! — Saa være da denne vor Gerning begyndt i din trofaste Haand, vor Gud og Frelser: Bevar *mig*, tag ikke Aanden fra mig, og bliv ved at røre min Tunge, at den stærkt smeltende kan forkynde det store Naadens Bud; bevar *Menigheden*, sæt din stærke Englevagt omkring den lille Flok som en Mur, at Ulven ikke bryder ind og anretter Forvirring, adsplitter og røver, men lad os alle bevares i din Tro, Ydmyghed, Kærlighed og Naade, for at du kan se mildt paa os nu og i al Evighed. Amen, i Jesu Navn Amen!“

Den 18. April 1866 nedlagdes Grundstenen til Valgmenighedskirken. Birkedal sammenlignede i sin Tale Folkekirken med Nazaret og hans og hans Venners Stilling med Barnets, der af Forsømmelighed en lille Stund var ladet ene, mens det dog paa sine egne Veje var i „Faderens Gerning“; gerne vilde det igen hjem til Nazaret; men som Marias og Josefs Behandling af det efter Hjemkomsten dertil sikkert var en anden end før, saaledes vilde vel ogsaa Folkekirken Nazaret fra nu af give Menigheden større Frihed, idet der saa ogsaa kræves noget af os, nemlig „at vi med Forstand véd, hvad vi *maa* ville, uden at kræve mere end dette!“ Man skønner nu Grunden til Kirkens Navn: „*Nazarets-Kirken*“.

Spørgsmaalet om Frimenighedens Stilling til Folkekirken skulde naturligvis afgøres af Lovgivningsmagten. Birkedal blandede sig slet ikke i denne Side af Sagen.

I Foraaret 1867 indbragte *H. Carlsen*, *B. Christensen*, *Høgsbro*, *Jens Jørgensen* og *S. Schjørring* et privat Lovforslag i Folketinget om „Dannelse af Valgmenigheder i Folkekirken“, og i Tinget blev det modtaget med almindelig Velvilje; Mænd som *Hall* og *Casse* forsvarede det. Men 6 af Landets 7 Biskopper og det store Flertal af Landets Præster var imod det. Biskop *Martensen*, om hvem *Fr. Barfod* siger, at „han har næppe nogen Sinde haft et Ord tilovers for Friheden og Folkeligheden uden i sin Ligtale over Fr. VII.“, imødesaa Folkekirkenes Opløsning og „amerikanske Tilstande“, hvis Forslaget blev til Lov. 800 Præster og 70,000 Lægfolk indgav en Modadresse. Men Regeringen (Grev Frijs) optog det paa sit Program og forelagde det selv i Efteraaret efter at have formaaet Biskop *P. C. Kierkegaard* til at tage Pladsen som Kirkeminister. Han fik dog ikke Kræfter til at gennemføre Forslaget; syg og træt afgav han sin Stilling til Provst *Aleth Hansen* i Marts 1868; men nu gjorde Regeringen Sagen til et Kabinetsspørgsmaal, og derved blev Lands-tingets Modstand brudt, saa det vedtog Loven den 28. April. Den 15. Maj blev saa „*Lov om Valgmenigheder*“ stadfæstet.

Hvad Morten Luther havde maattet opgive med det navnkundige Hjertesuk: „Vi har ikke Mennesker til det!“ havde nu vundet en Sejr i et lille nordisk Folk.

De to Tiaar 1871—1890.

Aarsskriftets Plads tillader kun nogle faa Linjer om disse tyve Aar.

Den 30. Juli 1874 præsteviede Birkedal *Cornelius Appel* for en Frimenighed i og om Rødding i Sønderjylland. Denne Handling stod for ham som „hans Præstelivs bedste Blomsterskud“, og han kalder den „et Kronskud, min Præstegering har skudt.“

Men denne modige Barmhjertighedsdaad førte til Provsteret, Landemoderet og Højesteret. Ved den første og den anden blev Birkedal idømt en Mulkt paa 400 Kr.

Den 17. April 1877 var Sagen for Højesteret. Sin ud-

mærkede Tale her sluttede Birkedal saaledes: „En af mine medanklagede skrev mig til i Gaar: „Alle gode Aander være hos Dig, naar Du skal for Retten“ — jeg udtaler det samme Ønske: „Alle gode Aander være hos de ærede Dommere, naar de nu gaar hen og skal udtale et „Skyldig“ eller „Uskyldig“.

Højesteret udtalte sit „Skyldig“ ud fra den Opfattelse af Loven, at Præstevielse her til Lands kun kan foretages af en Biskop. Men „efter *Sagens Omstændigheder*, navnlig i Betragtning af, at tiltalte maa antages at have handlet i *god Tro*“, nedsattes Bøden til det halve af det tidligere idømte Beløb.

Den 2.—4. August 1887 blev der afholdt et kirkeligt Vennemøde paa Askov. Fra dette Møde udgik der to Adresser, indeholdende kirkelige Frihedskrav. Birkedal var med til at affatte og underskrive „den store Askov-adresse“. Der blev begaaet den Skødesløshed, at Adresserne kun var stiledte til „den danske Rigsdag“, altsaa med Forbigaaelse af Regeringen.

For tredie Gang i sit Liv kom Birkedal for Provsteret og Landemode og for anden Gang for Højesteret. Sagen endte med Frifindelse, men Betaling af dens Omkostninger.

*

*

*

Sine sidste Aar tilbragte Birkedal paa Vældegaard ved Gentofte. Først paa Aaret 1892 faldt han under en Spadseretur i Bernstorf Park syg om og blev baaret ind, idet han sukkede: „Herre, gør med mig, hvad du vil, blot min Sjæl maa blive frelst!“ Med stor Taalmodighed bar han sin Sygdom (Mavekræft) og kunde endnu spøge med sit gamle Lune: „Vi taler saa meget om, hvor dejligt det er at komme i Himmerige, og naar vi skal derind, gør vi alt, hvad vi kan, for at blive derfra.“

Til sine Børn sagde han: „Naar jeg er død, skal I synge Halleluja!“

Kort før han døde, kom hans Søn *Uffe* ind til ham; da rejste han sig op, tog om ham og sagde: „*Korset, Korset! Amen!*“

Han døde den 26. Juli 1892.

Han var, som der er sagt om Hauch: „en af hine Præster for Vedligeholdelse af den hellige Ild i unge Sjæle“. Derfor bør Højskoleungdommen kende ham.

Om legemlig Opdragelse.

I gamle Dage.

Idræt er“, som det saa kraftigt staar udtalt i „Finsk Idrottsblad“, „først og fremmest Ungdommens Sag, et Privilegium for Friheden, Sorgløsheden og den friske sprudlende Kraft, et Værk af det Kraftoverskud, som ikke af Arbejdet bindes for Livets Nødtøft.“

Idræt er gammelt Ord, som betyder Handling; hos vilde, ukultiverede Folkeslag var Handlingerne i det lovløse Erhvervs Liv og i Kampen for Tilværelsen saa alsidige og krævede saa megen Legems- og Aandsevne og Kraft, at disse Folks Udvikling af sig selv blev *alsidig*. Man ser aldrig, hverken i levende Live, i Billeder, eller i sin Fantasi, en Indianerhøvding eller et menigt Medlem af Stammen med krum Ryg, ludende Hoved, krogede Ben eller tung og klodset Bevægelse; nej, vil man se den Type, maa den søges blandt os. — Indianerne, og for Resten vore gamle Nordboere med, var ranke, stærke og spændstige Folk med Legems- og Aandsevner stærkt og skarpt udviklede. De kunde klare og forsvare sig selv og alt, hvad der var deres; de havde Forsvarsvillie og og Forsvarsevne.

Prof., Dr. phil. Edv. Lehmann skriver i en Afhandling om „Folkesundhed“: „Det er mærkeligt at se, at allerede de vilde eller primitive Folk, der jo dog ellers staar Naturen saa nær, at man skulde tro, at deres Livskraft kom af sig selv, i mange Henseender har været langt mere opmærksomme paa at fremme Livskraften end senere Kulturtider. Hos disse Folk paalægges Drengene kun Arbejder, der er udviklende for deres legemlige Vel, og der agtes med den største Omhu paa, at de ikke svækkes paa nogen Maade, — Hensyn, som næsten fuldstændig er

tabt i den europæiske Kultur, som vi har den Ære at tilhøre, og det i en saadan Grad, at den „Opdragelse“, der i Aarhundreder her er overgaaet Ungdommen, kan betegnes som en systematisk Svækkelse af de Kræfter, som Naturen mennesket netop søger at bevare og fremme. Det er ikke Materialisme, der har fremmet disse Interesser hos de primitive, det er Livsvillie, Livssans og Samfundsfølelse.“

Havde vore Husbonder og Forældre blot en tilsvarende Forstaaelse af Barnets Værdi og Krav paa Hensyn!

Den Idræt, der her er omtalt, og som ved Folkets daglige Handlinger og Virksomhed holder det oppe paa et højt Trin i Legemsskønhed, Kraft og Dygtighed, er den „anvendte Idræt“. Den „egentlige Idræt“ følger med Kulturen. I en Kulturstat forekommer snart Klassesdeling og Arbejdsdeling, og dermed Forfald af Legemets alsidige og harmoniske Udvikling, nogle Legemsdele nedbrydes ved for stærkt Brug, andre af Mangel paa Brug.

„Egentlig Idræt“ er et Forsøg paa, ogsaa under Kulturens Tilbøjelighed til at nedbryde, at bevare Slægtens Ungdom nær oppe ved Idealet af Legemsskønhed og Handlekraft; det er et Forsøg, der har været gjort lige fra de ældste Kulturfolk. I Kina benyttede Krigere, Læger og Religionsstiftere i de ældste Tider Idræt. I Japan findes et urgammelt Gymnastiksystem, som i Oldtiden benyttedes gennem ca. 3000 Aar. Persiens Ynglinge lærte at ride, skyde med Bue og tale Sandhed, en smuk Forening af Idræt, ikke alene udviklende for Legemet, men ogsaa for Ungdommens Karakter.

I Ægypten øvedes Løb, Spring og Boldspil, og paa Gravkamrenes Billeder kan læses hele Skoler i Brydning. I de asiatiske Folk fik Idræt dog aldrig nogen særlig opdragende Indflydelse paa „hele“ Folket, grundet paa den despotiske Regeringsform, men kun paa de øverste Klasser, ligesaa i Ægypten. Derimod i det frihedselskende, græske Folk, „der saa paa Skønhed i Holdning og Bevægelse som det synlige Udtryk for Sjælens og Legemets harmoniske Udvikling“; der viste Idrætten og Legemskulturen sig at være nødvendig for at føre Ungdommen nær op mod Menneskeidealet.

„Grækerne er Idealismens Folk — de er Verdens Læremestre i den Kunst at leve, og har for alle Tider vist, at hvor den ideale Livsvillie rører sig stærkest, dér be-

høver den alle Legemets Kræfter og hele Legemets Skønhed for at skaffe sig Udtryk.“ Platon siger: „den er halt, som kun uddanner sin Aand, men forsømmer sit Legeme“. I Sparta var Maalet Krigere; — og det blev naaet. I Athen derimod dannedes „Mennesker“. Aandsdannelse gik her i Forbindelse med Legemsdannelse; og her naaede man videst.

Hver By i Grækenland havde sit Gymnasium, — de lignede ikke vore Gymnasier, men var Arnesteder for det græske Aandsliv, det var Parker med alt til Udøvelse af Idræt, og det var Samlingssted for Videnskabsmænd, Digttere og Kunstnere, det var Kunstsamlinger; — men det smukkeste af alt, hvad der fandtes, var de græske Ynglinge, der her tumlede sig nøgne i al deres kraftige Skønhed. Her var Modeller for Kunstnere, her var det en Fryd at færdes, alt var skønt; „men skønnest var Mennesket — Helten, Frihedens Forsvarer“, som den græske Kunst endnu viser de herligste Billeder af. De ældre underviste de yngre, Lærere og Embedsmænd hjalp til og varetog Orden og god Skik.

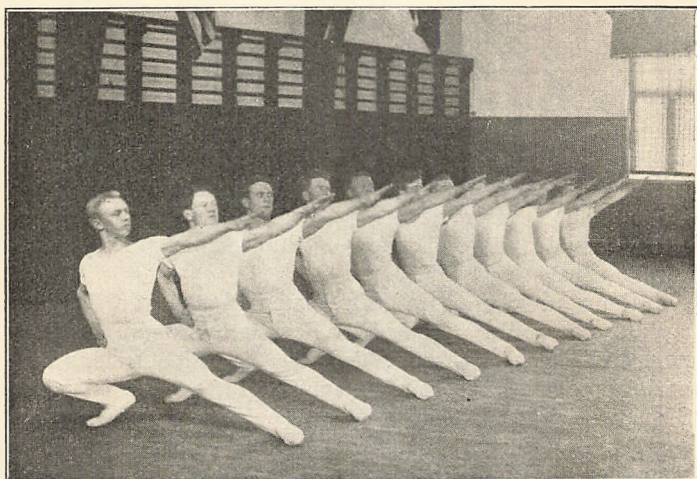
I Rom var der ogsaa Idræt, men Maalet var *Soldater* og ikke *Mennesker*, derfor blev Resultatet ringere. — Gennem Middelalderen forfaldt Idrætten, kun Riddertidens Turneringer øvedes. I Norden omtales Idræt i de islandske Sagaer. — Vikingetidens Skjalde benytter om Helten Ord som: „høj, smuk, rank, handlekraftig, behændig“, eller „han nemmede i Ungdommen alskens Idræt“. Med Humanismen og den moderne Pædagogik kom Idræt igen i Kurs som Opdragelsesmiddel, man blev opmærksom paa, at Barnet havde et Legeme, og man lærte fra den græske Kultur, hvilken Værdi legemlig Opdragelse kan have i Forbindelse med Aandsdannelse.

I nyere Tid.

Guts-Muths og Vieth arbejdede ivrig for Gymnastik i Tyskland, og senere Jahn. I Danmark Nachtigall, indtil Lings Gymnastik snart kom til os fra Sverrig. Det lingske System har vi god Grund til at være glad ved, det passer ind i vore Forhold; vor Tid er knap og dyr, og det kan knibe at holde Slægtens Ungdom sund og smuk; derfor

benytter ogsaa vi Idræt — Gymnastik — som et Forsøg paa at holde os Idealet nær.

Det lingske System, der er bygget paa grundig Kendskab til det menneskelige Legeme, er en Koncentration af alle de forskellige frie Idrætter, der tilsammen giver alsidig og harmonisk Udvikling, men som kræver Tid, Plads og Penge. — I Gymnastiksalen kan mange Elever i kort Tid, ved forholdsvis faa Midler og een Lærer, gennemarbejdes saadan, at alle Kræfter og Evner tages i Brug

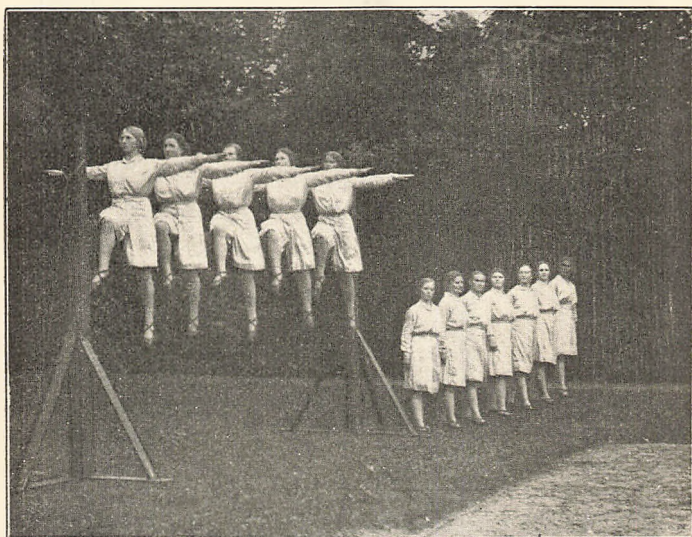

Delingsførerskolens første Mandshold.

til Grænsen, -- under tilbørlig Hensyn til Hjærte og Aandedræt.

Gymnastikken nøjes i bedste Tilfælde ikke med at give *legemlig* Kraft og Sundhed, thi den Ungdom, der *er* og føler sig stærk og sund, faar hermed en Livsglæde, ren og ædel, i Slægt med den, der føles, naar man staar overfor et Kunstværk, — en smuk Melodi eller et Digt. — Den Glæde, der river Tilskueren med sig uden Forklaring paa hvorfor, den kan ogsaa ved Idræt fylde Ungdommen, thi Gymnastik kan være Kunst, hvor den drives i sin skønneste Form — den har sit Maal i sig selv. „Idræt er det fysiske Livs Poesi, en frisk og djærv Hymne til Livets og Sundhedens Pris.“

Den store engelske Filosof, „John Ruskin“, siger et Sted: „Fra den tidligste Barndom bør det menneskelige Legeme uddannes til størst mulig Skønhed, uanset, hvad Livet senere gør af det. I senere Aar, naar det gælder at tjene sit Brød, vil Arbejdet maaske nedbryde og hærge den skønne og smidige Skikkelse, men indtil da, bør den naa op til det højeste Maal af ungdommelig Formfuldendthed; men i dette Spil mellem det fysiske Livs opbyggende

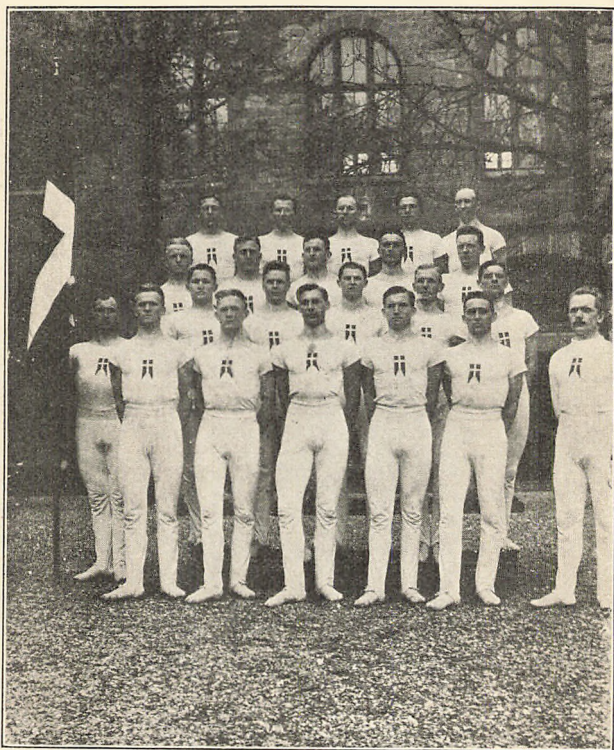

Delingsførerskolens første Kvindehold.

og nedbrydende Kræfter, bør de første saa længe som muligt have Lov at beholde Overtaget, eller i det mindste saa langsomt som muligt trække sig tilbage fra de vundne Stillinger. Og i denne Henseende kunde vi selv gøre meget. —

Ungdom er et bøjeligt Begreb; Mennesker taler gerne om, at de trods Aarene er unge i Sjælen, og heri har de Ret. Men ogsaa legemlig kan man holde sig ung — betydelig længere, end man i Reglen tænker sig — ved Legemsøvelser og Idræt, der bekæmper de blinde Kræfter, der prøver at skæmme Guds billedet og bringe Legemets

Harmoni og Ligevægt til at vakle, gøre Holdningen uskøn og Bevægelserne tunge. Ungdommens Aand, det skabende, fornyende, oplivende Princip, skal holdes ved Magt i de senere Aar, og endnu, naar ødelæggende Kræfter skrider frem paa det uimodstaaelige Sejerstog, kaste et Skær af

Det danske Pariserhold 1913.

Sundhed og Kraft over den aldrende Skikkelse og i mangfoldig Styrke genspejles i hans aandelige Liv.“

Der kunde spørges efter betryggende Beviser paa, at det lingske System nu virkelig er det bedste, og det som sikrest giver sine Udøvere de her anførte Værdier? Paa det kan blandt andet svares, at ved Verdenskongressen for legemlig Opdragelse i Paris 1913, hvor de forskellige Landes

Gymnastiksystemer sammenlignedes og vurderedes i Forhold til hinanden, der var: „hele Verden enig om at give det lingske System Førsteprisen, vel at mærke udført af det danske Gymnastikhold.“

De danske Skytteforeninger har i de sidste halvhundrede Aar udført et betydeligt opdragende Arbejde i vort Land. Det var i Tiden efter 1864, at Foreningerne dannedes; og Skydning og Vaabenbrug var de Øvelser, de arbejdede med. Foreningens Formaal var, som det endnu staar udtalt i Vedtægternes Paragraf 1: „ved Udbredelse af Færdighed i Skydning og Legemsøvelse at udvikle Evnen og styrke Villien til at forsvare Fædrelandet, at forberede unge Mænd til at indtræde i Hæren, og at fremme Skydefærdigheden hos de ældre“. — Det varede ikke længe, inden Gymnastik optoges som et Led i Foreningens Arbejde, først den gamle danske Gymnastik, men da Lings Gymnastik i 1884 kom til Danmark, var Skytteforeningerne (og Højskolerne) Vejene, hvorad den bredte sig ud i det danske Folk.

Skytteforeningerne tæller 1277 Kredse med 36,627 Medlemmer, hvoraf 23,838 øver Skydning og 17,196 Gymnastik. Dertil kommer 8722 Kvinder og 3008 Drengene, der undervises i Gymnastik af Skytteforeningsledere. — Skytteforeningerne modtager af Staten et Tilskud, der i 1915 beløb sig til 104,000 Kr., deraf benyttes 2000 Kr. til fælles Udgifter, 68,000 Kr. til Skydning, 24,000 Kr. til Gymnastik og 10,000 til Uddannelse af Ledere. Overbestyrelsen for de danske Skytteforeninger har uddannet ialt ca. 3280 Ledere eller „Delingsførere“ i Skydning og Gymnastik. Denne Uddannelse er hidtil foregaaet ved Maanedskursus paa Højskoler i disses Ferietid; men i de senere Aar er der paa en Del af Landets Højskoler oprettet Kursus i Forbindelse med det almindelige Højskoleophold, hvor Højskoleelever ved forøget Arbejde og Timetal kan uddannes til Delingsførere. Disse Kursus støttes af Overbestyrelsen med et mindre Tilskud pr. uddannet Delingsfører, og for Skydningens Vedkommende ogsaa med gratis Ammunition.

Delingsførerskolen her, som er knyttet til Ollerup Højskole, er den første, forsaavidt selvstændige Delingsførerskole, som den har eget Hus, Ledelse og Undervisning, ikke alene i de gymnastiske, men ogsaa i de almindelige

Skolefag; Foredrag hører Eleverne derimod i Højskolens Foredragssal sammen med de øvrige Højskoleelever.

Det er Delingsførerskolens Maal ved Siden af Højskoleopholdet at give Eleverne Uddannelse i Gymnastik og anden Idræt, theoretisk og praktisk, saa de kan gaa ud som Ledere, ikke alene i Skytteforeningerne, men alle Steder, hvor Ungdom samles om Gymnastik eller anden opdragende Idræt.

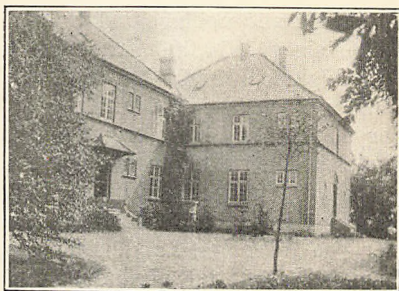

Fra Delingsførerskolens Boldplads.

Den lingske Gymnastik, som det har udviklet sig i vort Land efter vor Smag og til vort Tarv, er — efter

min Mening — det vigtigste Opdragelsesmiddel i de danske Skytteforeninger, og ogsaa det vigtigste Fag paa Delingsførerskolen her. Skønheden — Estetiken i vor Gymnastik er for en stor Del det, der har vakt Opmærksomhed ud over Landets Grænser, og ogsaa det, der indad har givet den moderne Gymnastik forøget Værdi.

Vi skylder Frk. Bjørksten fra Finland stor Tak for den Berigelse, hun med sin rige, kunstneriske Natur har bragt vor Gymnastik. Hun har udvidet Grænserne for Gymnastikundervisning og vist os den inderlige Forbindelse, der er imellem Legeme og Sjæl, en Forbin-

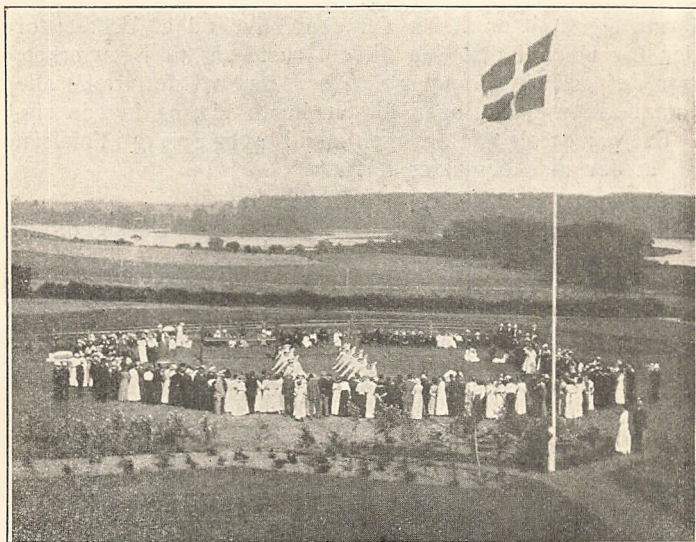

Delingsførerskolen fra Nordvest.

delse, som gør Maalet for Gymnastikundervisning langt større og skønnere at stile imod.

Maalet, som staar anført i Skytteforeningernes Paragraf 1, er for snævert; det minder for meget om Spartanernes og Ægypternes Brug af Idræt til Uddannelse af Soldater. Nej! hele det Ungdomsarbejde, der udføres her i vort Land

i Gymnastiksale, paa Boldbaner og Skydebaner, hvor Idræt ledes vel, det har et langt større Maal end det, at uddanne Ungdommen til noget, som ingen ønsker nogensinde skulde blive udnyttet. Forsvarsvillien og -evnen skal opøves til Værn om alt, hvad der er skønt og ædelt i vort Folk og i vort Land; vi har Brug for den ogsaa i Fredens Arbejde til Bekæmpelse af Ligegyldighed og Splidagtighed. Styrken og Sundheden, vi vinder i vor Idræt, skal være

Delingsførerskolens Vinterelever paa Boldbanen ved Elevmødet.

vort Værn mod Sygdomsangreb. Glæde, Livslyst og Mod, som Idræt kan bringe, skal bane Vej frem i Ungdommens Sind for Kærligheden til Folk og Land.

Erkendelse af Værdier og Glæden over dem, er den første Betingelse for Offer- og Værnevillie. Idrættens Værdier kan Ungdommen erkende og glædes ved, og de kan maaske vække den første Trang til Værn og Sammenhold i en Nations Ungdom og saadan være med, baade at danne den enkeltes Karakter og hele Folkets Karakter. Dr. Lehmann slutter sin Afhandling saadan: „Det er i god Sammenhæng med Menneskeslægtens Udvikling, at et Folks

Fornylse uvilkaarlig griber ogsaa dette Middel, „Ildrætten“ — at man mener ikke at kunne naa sit aandelige Maal, uden saa at sige at rette Legemet derefter; „thi“ — som før citeret: „hvor den ideale Livsvillie rører sig stærkest, dér behøver den alle Legemets Kræfter og hele Legemets Skønhed for at skaffe sig Udtryk, det er til syvende og sidst et Karakterspørgsmaal, hvad ens Legeme skal blive til, og saaledes er det ogsaa et nationalt Spørgsmaal, hvordan Folkelegemet — om vi tør bruge det Ord — skal forme sig, hvilken Race, der skal blive ud af Folket; er der Livsvillie i det, saa vil det ruste sig til Livsværket; tror det paa sin Stammes Sundhed, saa vil det træffe alle Sundhedsforanstaltninger for at holde sig og hævde sig.

Saa gør de sig til Børn igen med Leg og Spring i Følelsen af, at der maa begyndes forfra.“

Ollerup Delingsførerskole, i November 1915.

Niels Bukh

Tale ved Elevmødet d. 27. Juni 1915.

Af I. P. Kristensen-Randers.

I.

I kender vist alle Henrik Ibsens gribende Digt „*Terje Vigen*“. Denne haardt prøvede norske Sømand samler til sidst, mens en Taare tindrer i hans Blik, sit Livs Historie i disse faa Ord:

„Stort har jeg mistet, men stort jeg fik.
Bedst var det, kan hænde, det gik, som det gik, —
og saa faar du ha'e Tak da, Gud!“

Alle sine Oplevelser samler han, saa at sige i fire Kapitler under Overskrifterne: *Det store Tab*; *Den store Vinding*; *Den dybe Eftertanke* og *Takken til Gud*.

Maaske kan alle Mennesker, der fandt virkelig Mening i deres Liv, samle deres Levnedsløbs største Værdier i de samme fire Hovedposter. Tænk over det!

Og maaske gælder det Folkeslagene ogsaa. Det forekommer mig i hvert Fald, at det danske Folks Historie er i Drift i denne Retning. Særlig falder den Tanke da én ind, naar man tænker paa Sønderjydernes Historie.

Den største sønderjyske Skribent, den dybt tænkende A. D. Jørgensen, har en Gang skrevet med Henblik paa Saxe: „Kun den, der har været grebet af Folkesjælens Dødsangest og henreven af dens mægtige Attraa efter Liv og Udvikling, vil kunne vinde dens Fortrolighed og formaå at tolke dens Fortid med Myndighed.“ Ordene passer paa ham selv. I et Foredrag fra 1886 om Sønderjyllands særegne Plads i vor historiske Udvikling er det næsten, som om vi ser ham blegne og skælve ved Tanken

om, at vort lille Folk helt skal forbløde sig under sine store Tab.

Med hvilken rivende Hast er det ikke gaet tilbage for os siden Kr. IV's Dage! Danmarks Rige indtog dengang med Ære sin Plads i Folkenes Raad. Vort Land strakte sig mod Øst til Øsel og Gulland, mod Nord til Ishavet og mod Syd til Hamborg og Lybek. Ved Tilbagegangen i Land og Folk har vi tabt andet og mere end det, de snævre Grænser melder om; hvert Tab i Omraade har gjort os fattigere, har berøvet vort Folk noget i Indhold og Fylde — det er som Strænge, der er brustne i et rigt Instrument. Og nu trues vi af national Forarmelse i Sind og Livssyn.

Hvad betød ikke Tabet af de gammeldanske Lande hinsides Øresund. Den Del af det danske Folk, som boede her, havde et mere malmfuldt Maal og var en mere haardfør Slægt end Øboerne. Skaaninger og Jyder lignede hinanden i mangt og meget og dannede i Forening en stærk Modvægt mod de mere bløde og letbevægelige Sjællændere og Fynboer. Et lille Stykke af Østdanmark bevarede vi jo, nemlig Bornholm. Gæster man denne Ø, og lærer man dens Befolkning at kende, da skønner man, at det ikke er Landskabet alene, men ogsaa Folket her, som udmærker sig ved sin store Kraft. Hvilket Værd vilde det ikke have haft for os, om der til Danskerne kunde regnes mellem en halv og en hel Million af Bornholmernes Slags!

Godt halvandet Hundrede Aar efter Afstaaelsen af Landskaberne Øst for Øresund skiltes vi fra Norge. Dér fandtes en gennemgaaende og velgørende Modsætning til det særlig danske. „Naturen er saa forskellig som vel muligt, Folkets Grundpræg ikke mindre.“ Hvorledes Adskillelsen følte af den dalevende Slægt, ser vi i Øhlenschlägers bekendte Udbrud i „Hrolf Krake“, hvor han omtaler Bødvar Bjarke Besøg hos den danske Bonde:

„Saa sadde de dér tilsammen, o hvilken salig Lyst,
som Skjalden endnu mindes med dybt bevæget Bryst, —
naar Norges ædle Sønner til Sjølund stævned fri
at knytte Brodervenskab, — hvi er den Tid forbi.“

Af Norge beholdt vi et levende Minde tilbage, Øen Island. „Men den rige Vekselvirkning med et betydningsfuldt højnordisk Element gik tabt med Norges Krone“.

Vort sidste og smerteligste Tab ramte os 1864. Den sønderjyske Befolkning har fra gammel Tid af staaet i et mærkeligt Dobbeltforhold til Tyskland, tiltrækkende og frastødende, optagende og afværgende. Her blev fremmed Kultur først optaget i nordisk Form. Det maa være nok at minde om Kristendommens Indførelse, om Reformationen, som først fik dansk Skikkelse i Haderslev, og om Pietismens Historie i Danmark. Men Sønderjylland har ikke alene været en Folkebro mellem Nord og Syd, men tillige en mægtig Dæmning imod det uhyre Folkehav i Syd. Vort søndre Grænseland har forenet de to Modsætninger: Kampen mod det tyske og Trangen til at tilegne sig det og frugtbargøre det. Vi mindes om Strandboens Kamp mod Havet; han maa tidlig og sent kæmpe mod dette som mod en farlig Fjende, naar det trænger paa og hærger hans Mark, og dog drages han til det atter og atter som „Livets rige Kilde“. Der er Spænding, vaagent Liv og voksende Kraft i et saadant tvesidigt Forhold. Hvilket Tab for vort Folk, at det er blevet hæmmet i Samlivet med den Del af sig selv, der stod mindst Fare for at blive magelig, for at lukke sig ude fra rig ydre Paavirkning og for at falde i Søvn!

Idet A. D. Jørgensen standsede ved de tre store Tab, vi har lidt i Løbet af godt to Hundrede Aar, bævede hans Sjæl paa Danmarks Vegne for Udslettelsens Mulighed. Men aldrig saa snart har han fremsat denne forfærdelige Mulighed, før han heurives af Folkesjælens „mægtige Attraa efter Liv og Udvikling“ og maner „til stor, til dansk og til herlig Id“, til Folkefrelse i Nødens Tid. Angstens Ord og Trøstens Ord faldt omtrent saaledes i Slutningen af hans Foredrag:

Vort Folks medfødte Rigdom i Evner og Fortid lader sig ikke fornægte og kan ikke glemmes; vi kan ikke i Længden leve paa aandelig og folkelig Fattigdom. Enten maa vi udvide vor Synskreds og skaffe os større Forhold som Folk, eller ogsaa vil Individerne før eller senere sprænge Folket og med Opgivelse af Fortiden slaa ind paa nye og rigere Baner. At blive et andet Island med Aarhundreders Drøm om en længst forgangen Herlighed er umuligt paa det Sted, hvor vort Land ligger og under de materielle Betingelser vi har. En Tid lang vil Folkets ypperste Mænd nøjes med i Stilhed at gentage Hamlets

Ord: „Danmark er et Fængsel!“ — Derpaa vil der komme en Slægt, hvis Trang til Frihed og Udvikling er større end Trangen til at „vedblive at være dansk“.

Vi har i Virkeligheden kun én Udvej, kun ét Fremtids-haab: vi maa forøge vort Bo og igen skaffe Rigdom til Huse, uden den kan vi ikke trives.

Vi maa arbejde ihærdigt med de rige Midler, Forsynet har betroet os, om vi atter kan naa op ved Siden af de fremmeligste Folk og kappes med dem i Oplysning, i Løsning af Tidens fælles Opgaver og i en kraftig og forstandig Hævdelse af vor Nationalitet.

Dog er dette ikke nok; vi maa søge Oprensning for de store Tab, vi i Tidens Løb har lidt. Skaane og Norge kan vindes tilbage i et stadig inderligere Samliv med de nordiske Brødrefolk. De nordiske Folk rummer en Rigdom af Former og Forskelligheder, saa stor som nogen anden Nation i Verden; i Samlivet med dem vil ingen Længsler efter andre og nye Rigdomskilder kunne finde Plads.

„Men ogsaa for Tabet af Sønderjylland maa vi søge Oprensning.“ Idet jeg fremhæver disse Ord stærkt, slutter jeg Udtoget af A. D. Jørgensens Foredrag.

Hans Fremtidstanker hører ind under det, som jeg med et Ibsensk Udtryk vil kalde *Tabets Vinding*. Og jeg tvivler om, at adskilligt af det bedste, der nu gror i Danmark, var kommet saa langt frem, som Tilfældet er, hvis de tre store Tab ikke var timedes os. Vilde ikke en Del Storhedsnykker have plaget os, saafremt Kr. IV's Rige var bleven holdt sammen til den Dag i Dag?

II.

„Ogsaa for Tabet af Sønderjylland maa vi søge Oprensning.“ Dette Ord hørte vi lige nu. Vi bøder paa Tabet, naar vi af Hjertet lytter til Modersmaalets Klang sønden Aa og til den Brug, sønderjyske Soldater gør af gode danske Ord, medens de samvittighedsfuldt fylder deres Plads under den gruelige Verdenskrig. Det Liv, der menneskeligt, folkeligt og kristeligt er kommet og daglig kommer til Orde blandt vore fraskilte Landsmænd, hører til det vundne, og det rummer saavel den dybe Eftertanke som Takken til Gud.

Søren Kierkegaard skal under en Samtale med *C. J.*

Brandt have sagt, at han var kommen til det Resultat, herefter kun at læse „*henrettede Mænds Skrifter*“. Tager man Overdrivelsen bort fra dette Kierkegaardske Resultat, saa bliver Meningen den, at de Ord, der fødes til Verden under Kamp, Trængsler og Lidelser fortjener særlig Opmærksomhed. Menneskers Tale og Skrift under rolige og magelige Forhold, minder tit om Mønter af daarligt Stof eller om Mønter, der er saa forslidte, at det er vanskeligt at afgøre, hvad de skal gælde for. Som Ordene Tro, Haab og Kærlighed eller Gud eller Aand eller Liv o. s. v., o. s. v., o. s. v. tit lyder og bruges i Hverdagssnak, tør man ikke sige, at de er slaaede af ædelt Metal, og at de er klare i Præget. Men de kæmpende og haardt trængende fik tit „i den samme Stund“, da deres Mod blev sat paa Prøve, et Ord at føre, der kan lignedes ved Mønter af det fineste Guld og med skarpt og ædelt Præg. Vi vil i Dag glæde hverandre med at mindes sønderjyske Ord af den Art.

Alle danske, selv Børnene, har jo tit lyttet til *Hans Adolf Brorsons* paa én Gang bløde og mandige Stemme. Den var som saa mange andre Sangeres Røst dannet i Lidelsens Skole. En samtidig skildrer ham som en Mand, „der under svære Sinds- og Legemslidelser bevarede en urokkelig Tillid til Gud“.

Det er ret almindeligt at regne Trængsler for noget, der gør Livet ringere, og at kalde dem en trykkende Byrde. Men den gamle Ribebisp sang:

„Vor Trængsel er vort Vaaben
og adelige Skjold.“

Vaabene betyder her vistnok baade *Æresmærke* (Vaabenskjold) og *Væрге*. Den sidste Tydning stemmer med den Brorsonske Linje: Kors var et Sværd i Jesu Haand. Og i hvert Fald hævder han, at Trængsel er en Befrielse, en Lettelse, et Værn for vort Liv. Hvilket fint Stykke Sjælelære giver han os ikke, naar han siger:

„Vor Trængsel gør os trætte
af Verdens Slaveri,
og derimod saa lette
at gaa paa Livets Sti.“

Men Brorson vidste godt, at Lidelsen i sig selv kan være tung i Øjeblikket, og at dens Herlighed ligger i Ud-

sigten, den aabner for de lidende. Derfor blev han Haabets Sanger. Saa lødige og klartprægede Haabets Ord som disse har han givet os:

„Gaar det over alle Bredde,
Gud skal nok sin Sandhed redde!
efter Trængsels Midnat følger
Trøstens klare Morgenstund!“

Og:

„Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage Sind!
vist skal du hente — (kun ved at vente,
kun ved at vente!) vor Sommer ind.“

„Det var,“ siger hans Landsmand i snævrere Forstand, A. D. Jørgensen, „et Tilfælde, som skjulte en tung og alvorlig, men tillige opløftende Tanke, at der netop i 1864, Hundredaaret efter Brørsons Død, sattes en Mindetavle over ham i Ribe Domkirke.“

Johannes Evald var vel ikke fuldblods Sønderjyde; kun Faderen, Præsten Enevold Evald, var fra Sønderjylland. I en Omtale af denne siges der, at „i Sønnens religiøse Digtning, der hører til det *mægtigste* og inderligste, vort Sprog ejer, fornemmer vi endnu en Genklang af hans lønlige Bønner og aandelige Anfægtelser“.

Der var vel meget selvforskyldt i Johannes Evalds Trængsler og Kampe. Hvor meget véd intet Menneske; men hvad vi véd og hvad der aldrig bør glemmes, er hans Kampbøn:

„Udrust dig, Helt fra Golgatha,
løft højt dit røde Skjold;
thi Synd og Død, du ser det, ja,
angribe mig med Vold.“

Lige saa sikkert som Evald vidste at finde Vej til den bedste Hjælper mod Synd og Død, lige saa klart saa *Hans Krüger*, hvor det er Folkeskæbner afgøres. Da han laa paa Dødslejet, bad nogle Venner ham om at udpege sin Efterfølger. Hans Svar lød saaledes: „Jeg skal ikke udpege ham. Den samme, som har sendt mig, vil ogsaa sende min Eftermand. Gud har udrustet mig, han udruster ogsaa ham. Aanden, som bærer Sagen, er mægtig. Den Aand er det, som har baaret mig og vist mig Vej. Jeg kan ikke for-

klare det. Hvad jeg har gjort, har jeg gjort, fordi dette maatte saa være. Aanden har lyst for mine Fjed. Det er ikke det prøjsiske Tyskland, der har vor Fremtid i sin Haand; nej, den ligger i en højere Magts Haand. Vi har kun at staa paa vor Ret; og vor Ret er klar, vor Sag kan ikke tabes.“

Landdagsmand *Ahlmann* har formet det fyndige og klare Løsen:

„Vi er Danske, vi vil forblive Danske, vi vil behandles som danske, og det efter Folkerettens Forskrifter.“

Tre Aar efter Krügers Død, blev *Jens Peter Junggren* Rigsdagsmand. Ham faldt det aldrig ind at „spænde Hestevædes Heste for Himmeriges Vogn“; men han troede sikkert og vist, at god Sag og gode Virkemidler er stærke nok i sig selv. Betegnende for ham er det, at han i en Bog, han købte ved sit Komme til Berlin (*Deutscher Parlaments-Almanach*), skrev med Runer paa Titelbladet:

„Der skal aldrig komme et usandt Ord ud af min Mund. Jeg skal vogte mig for enhver Overdrivelse. Men hvor det er muligt skal enhver faa Svar.“

Den samme Tro paa Velsignelsen ved at føre blanke, rene Vaaben møder os i A. D. Jørgensens skønne Formaning, som han fremsatte i en Omtale af en „Kortfattet Sønderjyllands Historie til Skolebrug“:

„Lad det blive indprentet de unge, hvor alvorfuld en Advarsel dette Lands Skæbne er for os alle, hvilke Forpligtelser, det paalægger os, og hvilken Fortrøstning der ligger i de fraskilte Landsmænds rørende Troskab. — Men lad det blive saa lidt som muligt af Had og Fordømmelse; Liv og Lykke gror kun frem af det, som har gjort Sindet lyst og rigt.“

Ind i Rækken af gyldne, sønderjyske Ord maa ogsaa føjes Rigsdagsmand *Gustav Johannsens* Selvbekendelse, som den er meddelt os i en Tale af *H. P. Hanssen* (Nørremølle):

„Der sad en dødsmerket Mand i sin Stue, ene og lidende. Paa Væggen hang et Billede af Jesus, som vandrer paa Søen; det gengav det Optrin, da Peder stiger ud af Baaden, og idet han synker, raaber: „Herre, frels mig!“ En god Ven traadte ind ad Døren, hilste fra gamle Venner, opfriskede gamle Minder og talte med ham om Sundhed og Styrke, Sommer og Solskin, og hvad andet han

mente, der havde god Klang i den syges Øren. Men da smilte han vemodigt, rejste sig tung og træet af Lænestolen, pegede paa Billedet og sagde stille: „Nu tænker jeg mest paa dette!“

Jens Jessen stod i Spidsen for „*Flensborg Avis*“ fra 1882 til 1906. Bladet fik under hans Ledelse det Lov, at det var det bedst skrevne danske Blad saavel nord som syd for Kongeaalen Hans Sprog udmærkede sig altid ved Klarhed og Renhed — intet Blad har været saa frit for fremmede Ord som hans. Lad os høre et Par Prøver:

„Vor Hovedstyrke i Kampen ligger i dette: *Vi vil være os selv*. De af vore Brødre, der en Tid lang har ladet sig daare af fremmed Flitterguld, vil nu ikke lade sig vinde af en nok saa rig og ordfager Skildring af Nationalitetens Ret og Folkelivets Grøde, men naar de ser, at vi holder os udelukkende til det hjemlige, at det er det fra Fædrene nedarvede, som opelskes og trives hos os, at vi freder om alle de Spirer, som Forsynet har nedlagt hos os, saa vil det kalde paa dem, som Kirkeklokkerne kalder paa den vildfarende Sjæl, saa vil, samtidig med, at Befolkningens daarlige Elementer kaster sig i Støvet for Guldkalven, de ædelttænkende blandt vore Landsmænd i Modstandernes Lejr føle, at noget drager dem over til os, noget, der er bedre end alle politiske og nationale Lærdomme, noget, der er uangribeligt, fordi det er sandt, fordi det er ægte.“

„Der staar i en Sang om de danske Kæmper, der er faldne i Kampen for Sønderjylland, to vægtige Ord: *Blodet binder*. Men er det nu saa, at Blodet binder. *Det er ikke alt Blod, der binder*.“

„Paa Kæmpegraven hist oppe paa Kirkegaarden staar iblandt de mange Mindesmærker en Sten, der bærer de Ord af Menneskesønnen, som han udtalte den sidste Nat, før han gik i Døden: *Ingen har større Kærlighed end den, der sætter Livet til for sine Venner*. Her er sagt, hvad der alene kan give Blodet samlende og forenende Kraft: *Det er Kærligheden, der binder*.“

III.

Det skønneste og kraftigste Vidnesbyrd om *Tabets Vinding* hos vore fraskilte Landsmænd findes i Breve, som de har skrevet under den ualmindelig onde Krig, der har

hærgtet Evropa siden Avgust i Fjor. Vi Kristne har vænnet os til kun at søge hellig Skrift i de Bøger, som vi har givet Fællesnavnet „Den hellige Skrift“ eller endog „den ganske hellige Skrifs Bøger“. Jeg finder, at hvad der staar i mange af de nævnte Breve, er hellig Skrift, og det, fordi det lyser af det Guddomsbillede, der er Slægtens dyrebare Himmelgave. I har maaske læst det meste af, hvad jeg nu vil fremdrage; det har været optaget i „Hejmdal“ og er derfra gaaet over i kongerigske Blade; men det taaler at læses og høres tit, som Tilfældet altid er med hellig Skrift.

Disse Breve har mindet mig om et af Versene i Grundtvigs Digt til Datteren Meta:

„Du lille! du kære! i Støvskeyers Egn
 Til Taarer vi trænge, som Dug og som Regn,
 Om Høstgilde-Sange
 Skal tone i Vange;
 Det lifligste Solskin fra Vuggen til Baaren
 Er Smil gennem Taaren.
 Det være din Arv, og det fryde dig ret!
 Det følge din Æt.“

For Tabet af Frihed og hjemligt Liv har mange Sønderjyder, særlig i det sidste Aar vundet *dette*, at Guds Ord er kommet til dem som „det lifligste Solskin“, ja netop som Smil gennem Taarer. Det skønner man, naar man hører dem fortælle om, hvorledes de har holdt Jul, Paaske og Pinse der ude ved Fronterne.

Fra Frankrig skriver en Sønderjyde Juledag til sit Hjem og fortæller, hvorledes han og fem andre Nordslesvigere holdt Juleaften i „én af de største Huler“.

„Da vi nu var samlede, begyndte vi med at synge „Julen har bragt velsignet Bud“. Jeg var Forsanger. I Førstningen bar Sangen os, og den lød frejdigt, men allerede da vi kom midt i det første Vers, begyndte Stemmerne at blive usikre. En Landeværnsmand, der har Kone og 5 Børn hjemme, slap først; han kunde ikke synge med mere — han græd. Vi andre mandede os op lidt endnu, men da vi kom til Slutningen af andet Vers, var det forbi, vi kunde ikke mere, vi græd alle. Efter nogle Øjeblikkes Ro fik vi begyndt paa det tredje Vers og kom ogsaa igennem, men Taarerne blev ved at løbe os ned ad Kinderne. Vi tænkte paa jer, I kære derhjemme. Hvad de franske Kug-

ler endnu ikke havde faaet os til, det formaaede denne Julesalme; den fik os til at græde, uden at vi skammede os derved.

Efter Sangen blev der Ro en lille Tid. Det var nu Meningen, at vi vilde læse Juleevangeliet; men ingen kunde. Da kom en theologisk Kandidat, Præstesøn fra Als, som var kommen ind i vor Hule, os til Hjælp. Vi bad ham saa læse det, hvilket han var meget villig til, og han knyttede nogle Ord til. Hidtil havde vi staaet som Soldat med Huen paa Hovedet (den er næsten aldrig fra Hovedet i denne Tid), men da Juleevangeliet lød, tog vi Huen af og foldede vore Hænder, saavidt de ikke brugtes til at tørre Taarer af med. Og da vi var færdig og bad Fadervor, da bad vi højt, det vil sige, jeg maatte give tabt, og de andre kunde kun lade sig høre ved enkelte Bønner. Ja, aldrig har jeg været med til en mere oprigtig Juleaften. Efter Evangeliet sang vi de to sidste Vers af „Dejlig er Jordan“. Derpaa læste Kandidaten et Stykke mere, og vi sang „Glade Jul“ og „Den yndigste Rose er funden“. Derpaa gav vi hinanden Haanden og ønskede hinanden gensidig en velsignet Jul. Endnu sad vi en lille Stund og talte om Julen derhjemme. Men saa kaldte Pligten os, vi maatte ud at staa Vagt, og vi skiltes. Men jeg tror aldrig, vi vil glemme denne Juleaften, om det ogsaa skal blive os forundt at leve — — og blive gamle Mennesker.

Ja, saadan var vor Juleaftensfest. Men hele Tiden, medens vi stod paa Vagt, var vore Tanker langt borte. De var hjemme, hvor I kære holdt Jul, og om det ogsaa frøs temmelig haardt, saa kunde det for mit Vedkommende ikke holde Taarerne tilbage, men ved Tanken om jer derhjemme listede den ene Taare efter den anden sig ned over Kinderne.

Juledagsmorgen hilste vi paa hverandre med et „Glædelig Jul“. Vi samledes igen og sang et Par Salmer. Derpaa blev den kære Post uddelt, og jeg maa sige, jeg fik særdeles meget og er meget taknemlig derfor. Ja, saadan fejrede vi Jul heroppe. Jeg synes, det var en god Jul efter Forholdene, og jeg haaber ogsaa, at I har fejret en god Jul.“

Anden Juledag skriver en nordslesvigsk Landeværnsmand hjem fra Fronten i Nordfrankrig. Jeg gengiver det meste af hans Brev:

„Det er jo intet Herrelevned, vi fører her, men trods alt er det store Flertal ved godt Humør. Og Nordslesvigerne er i Grunden gennemgaaende helstøbte Mænd: de er altid ved godt og frejdigt Mod, de er opfyldte af Pligttroskab, som deres foresatte ogsaa stedse paaskønner, og saa er de ogsaa præget af Alvor. Den Egenskab, der ellers gerne betegnes som jysk Stædighed, viser sig her som Mod og Beslutsomhed, noget som vi jo allerede har hørt og set flere Eksempler paa under dette Felttog. Og Nordslesvigerne bindes sammen her i Felten, saa fast som aldrig før. Kammeratskabet mellem Nordslesvigerne er noget, som næsten bliver misundt os af de øvrige.

Naar jeg her giver denne korte Karakteristik af vore Brødre i Felten, saa vil jeg ingenlunde rose dem paa de øvrige Soldaters Bekostning, men blot saa sandhedstro som muligt meddele, hvordan vore nordslesvigske Brødre er som Krigere.

Der har ellers i de sidste Par Uger hvilet en ejendommelig Stemning over Nordslesvigerne her; Julen stod jo for Døren og Tanken drog derfor ofte paa Langfart til vor kære Hjemstavn.

Aa, hvor ofte har Jonas Lies Sang ikke ringet for vore Øren!

„Ind under Jul, hvor er det trist!“

Men saa har man ogsaa gaaget og nynnnet paa gamle Boyes Vers:

„Lad Solen korte af sin Vej,
og Natten vokse til,
Guds Vældes Arm forkortes ej,
hans Visdom fo'r ej vild.“

Det er underligt, som man gaar og øser af den rige Skat, vi ejer i vore dejlige Salmer og Sange. Det er en Rigdom, som aldrig svinder, og dobbelt stor er denne Rigdom for dem, som er velsignet med Sangens Gave.

I Forgaars oprandt saa Juleaften, vi traadte om ved Kl. 5 an til Appel, Kaptajnen holdt en kort Tale, under hvilken flere af de gamle Soldater stod med Taarer i Øjnene, og saa blev Julegaverne fordelt blandt Kompagniet. Derefter gik vi ind i de tætbelagte Kassematter, hvor der var pyntet op med Gran og smaa Juletræer.

Vi Nordslesvigerne satte os tæt sammen i en Klynge,

Pladsen var jo kneben, og saa sang vi vore dejlige Jule-salmer, alt mens man spillede paa Tromme og sang Sol-datersange ved Siden af os. Da vi var til Ende med Jule-salmerne, sang vi andre Sange: „Tænk naar en Gang, den Taage en forsvunden“ og „Saa langt, saa langt ræk-ker Tanken frem til gamle Mor og mit Barndomshjem“. Særlig denne Sang greb os dybt, hver tænkte paa sine kære derhjemme. Men ved Tanken om dem derhjemme blev Sindet ogsaa saa underlig roligt og fredeligt stemt. En stemte i med „Og Kjesten og jeg“, og Selskabet sang ogsaa denne Sang med Liv og Lyst; det hele var saa hjemligt og hyggeligt. Vi sluttede saa med en af vore dejlige Aftensange, og hver søgte sit Leje. Vi havde Ordre til at holde os rede til hurtig Udrykning den Nat, i Fald der foretoges et fjendtligt Angreb. Der var vist ingen af os, der lagde sig til Hvile den Nat uden at have sendt en stille Bøn til Julens Herre og bedt ham om at sende Fred paa Jorden. Saa sov vi saa roligt og trygt, som laa vi hjemme i vor Families Kreds og ikke nogle Hundrede Meter fra Fjendens Skyttegrave.

Vor Skæbne ligger i Guds Haand, intet Haar krummes paa vort Hoved uden hans Vilje.“

Fra Paaskedag stammer følgende lille Brev:

„Kære Forældre!

Saa har vi nu Paaske, den anden store Glædesfest, vi fejrer i Krigens Dage. Først Julefesten, hvor Glædesbudet lød over Jorden — trods Krig og Ufred — Eder er i Dag en Frelser født! Og denne Frelser led og døde for os, og Paaskedag kunde vi synde:

„Det var en Søndag Morgen skøn
Vor Herre stod op af Døde.“

Og paa det, der skete denne Paaskemorgen, grunder vi vort Haab — *nej vor faste Tro* — paa et evigt Gensyn med alle dem, vi havde kær, og som vi maatte skilles fra — ogsaa dem, der blev her ude. Og saa lærer vi efterhaanden at bede:

„Lær mig engang at dø
Som spiredygtigt Frø
Med Haab om Dag bag Gravens mørke Vande,

Og lad os mødes da
 Med et Halleluja
 Af Venner hist fra solbelyste Strande.“

Mange kærlige Hilsener fra Eders
 Niels.“

Ved samme Tid trøster en anden Sønderjyde ved Fron-
 ten sig og sine kære med Verset, der ender saaledes:

„For alt hos Gud er gode Raad,
 Til Frydesang han vender Graad
 Saa let som Vind og Vove.“

Et Brev fra Østungarn fortæller om, hvorledes et nord-
 slesvigsk Landstorms-Firkløver holdt Pinse dér, oppe paa
 et Bjerg. Lommesangbogen kommer frem, og Valget er
 énstemmigt:

I al sin Glans nu straalr Solen —
 nu kom vor Pinseliljetid.

Derpaa læser vi den 104. Salme af Israels Kongesan-
 gers herlige Salmeskat og betragter dem. Og

„saa takker vi Gud, vor Fader god,
 for alt, hvad han os har givet,
 for dagligt Brød, for vor Frelsers Blod,
 for Væksten til Evighedslivet“ —

for gode Kaar i onde Tider, for godt Budskab hjemme fra,
 for Guds Fred i Hjerter og Hjem. Og vi beder for os selv
 og vore kære, vort Folk og Guds Menighed her hjemme,
 for de mange her som der, der ikke hører Klokkernes
 Kalden. Saa beder vi om en god Fred, ikke i vor, men i
 Guds Time.

Brevet slutter paa denne Maade:

„Ja, vel er vi afskaarne fra at tage Del i Menighedens
 Forsamling derhjemme for Tiden; men Gud være lovet,
 vi er ikke afskaarne fra Samfund med eder i den hellige
 almindelige Kirke, som vi blev indlemmede i som smaa.
 Trods Ufredstider og Udlændighedsskaar kan ogsaa vi med
 Glæde stemme med i Menighedens fulde Kor. Og i dette
 Fællesskab sender Firkløveren sine Venner derhjemme en
 hjertelig Søndagshilsen:

Fælles om hans Liv og Fred,
Lys og Kraft og Herlighed
af Guds Naade. til Guds Ære
evig glade vi skal være
i vor Herres Jesu Navn.

(Navnene.)“

Brevene fra Fronterne vidner om et Hjerteliv, hvori *godt Kammeratskab, Hjemkærlighed, Fædrelandssind og Guds frygt* gror frodigt tilsammen.

IV.

Der er mange fra Landet sønden Aa, som gerne vilde have været til Stede her. Fra nogle af dem har jeg modtaget skriftlige Hilsener til Dagen og Kredsen.

Jeg har ikke kunnet læse disse Breve uden at undres over den Højde, som Sjælenes Modtagelighed og Udtryks-evne kan naa op til i trange Tider.

En af eders Kammerater skriver: „Nu nærmer sig jo snart den kære Mødedag ovre hos jer igen. Den dejlige Dag, hvor det gør saa godt at mødes med kære Venner. Det har altid staaet for mig saadan, naar vi mødtes den Dag, og vi sang: Den signede Dag med Fryd vi ser, at saadan kunde man tænke sig, vilde det blive, naar vi engang kommer hjem til det store herlige Himmelhjem. Da vi sidste Aar sang: „Saa frydelig dér til evig Tid med Venner i Lys vi tale“, da var det saadan for mig, som vi var hjemme hos Gud, hvor vi lovede og prisede ham“.

Jeg tænker, at vi alle var glade, naar vi der ovre i Gymnastiksalen sang Morgensangen med hverandre; men højere kom vi vel ikke op, end at vi godt huskede, at vi sad paa Bænkene i et lille sydfynsk Forsamlingshus.

En anden, som lever i megen Ængstelse for nære Slægtninge, retter til jer og mig disse bedende Ord: Send Bønnens hvide Due op for os her ovre!

Jeg vil slutte med hos Søren Kierkegaard at laane et Udtryk for min Opfattelse af Sønderjyderne:

„Meget langt tilbage i min Erindring,“ siger han, „gaar den Tanke, at der i hver Generation er et Par eller tre, som bliver ofrede for de andre, brugte til i frygtelige Lidelser at opdage, hvad der kommer de andre til gode; saaledes forstod jeg tungsindigt mig selv, at jeg var udset dertil.“

Søren Kierkegaard havde altsaa den Tanke, at foruden Verdens-Offerlammet: Jesus Kristus, er der mange andre Offerlam, og han levede i den Tro, at han var udset til at være et af Danmarks Offerlam.

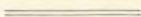
Sønderjyderne har længe været, men er i Særdeleshed nu et dansk Offerlam.

Naar vi bruger dette Ord bør det dog erindres, at Verden har Offerlam, der kun en Tid *lever* i Lidelser, men ikke er dømt til at *dø* i Lidelse.

Menneskers Frelse og Fremgang sker altid i Forbindelse med det Forhold, hvori de stiller sig til Offerlammene.

Folkelig Frelse for os danske er uadskillelig knyttet til en dyb og alvorlig Følelse af, hvad vi skylder vort nationale Offerlam.

Om det bør danske Hjerter slaa Kreds i lydige Lærvilighed, med Taknemlighed og med Bøn og Bod.

Ernst Trier og Højskolen.

Efter en Tale ved Efteraarsmødet.

Der er i Aar 50 Aars Jubilæum paa tre af vore Højskoler, nemlig Rødkilde paa Møn, Askov og Vallekilde. Der kan derfor særlig i Aar være Grund til at fremdrage nogle Minder fra de Aar, da Højskolen rigtig slog Rod i Befolkningen.

Den ejendommeligste af de Mænd, der meldte sig til Tjeneste i Højskolen for 50 Aar siden, er absolut Ernst Trier; og det synes mig derfor paa sin Plads her at dvæle lidt ved hans Personlighed, saa meget mere som Trier jo paa en Maade har staaet Fadder til Ollerup Højskole, idet dens Grundlægger, Forfatteren Anton Nielsen, ved Ophold hos Trier i Vallekilde søgte at uddanne sig i Kunsten at holde Højskole.

Ernst Trier er født i København den 23. Januar 1837. Han er af jødisk Slægt paa baade Faderens og Moderens Side. Farfaderen, Salomon Trier, spillede som Medleder af et Bankierfirma en betydelig Rolle i den københavnske Handelsverden for Hundrede Aar siden. Han var en stille, rettroende Jøde. Kompagnon i Forretningen var M. L. Nathanson, der senere i mange Aar redigerede „Berlingske Tidende“. Han var en ildfuld Mand, der altid var fuld af Planer, og har gjort meget for at skaffe Jøderne lige Ret med andre Borgere i Landet. Han var en Elsker af Sang og Musik og støttede flere af den Tids Kunstnere, ligesom de gæstfrit blev modtaget i hans Hjem.

Salomon Triers Søn, Jakob Stefan, blev gift med Nathansons Datter, Bella Marie. I dette Ægteskab fødtes tre Børn, og af disse var Ernst Trier det yngste.

Da Ernst var tre Aar gammel, gik Forældrene over til Kristendommen og blev døbte tillige med deres Børn.

Faderen blev nærmest ved at være en from Jøde; men Moderen blev ved Daaben stærkt grebet af Kristendommen.

Der var smaa Kaar i Hjemmet; men der blev dog Lejlighed til at sørge for en god Opdragelse af Børnene og skaffe dem Omgang med mange udmærkede Personligheder. Ernst var en ualmindelig smuk Dreng, tidligt udviklet, læselysten og meget ivrig, naar han blev optaget af noget, hvorfor han fik Øgenavnet „Iver Iversen“.

I Mariboets Realskole blev han stærkt optaget af Danmarks Historie; og Sakse og Ingemanns Romaner blev hans kæreste Læsning. Ved denne Skole virkede Grundtvigs Svigersøn, P. O. Bojsen, og under hans Paavirkning vaagnede hos Ernst Trier en stærk Sans for Folkesangen.

Forældrene boede ude paa Vesterbro. Her saa den 11 aarige Ernst fra Hjemmets Vinduer Frederik VII tage Afsked med Tropperne, der drog til Dannevirke i 1848. Det drog Tankerne udad mod den store Verden.

Ved Konfirmationsforberedelsen kom han ind i en rig kristelig Udvikling under Paavirkning af Stiftsprovst Tryde ved Frue Kirke. Og da han 1855 blev Student fra Metropolitanskolen, valgte han at studere Theologi.

Han vandt sig snart en stor Kreds af unge, begavede Mænd til Venner. De samledes i hans Hjem og andre Steder til Sammenkomster, hvor de berigede hinanden ved Fordybelse i den hellige Skrift.

Trier havde stor Evne til at vinde sig Venner. Ludv. Schrøder skriver herom:

„Trier besad i usædvanlig Grad den Evne, som vel ikke er ualmindelig hos unge Mennesker, men dog især findes hos saadanne, som har levet under milde og gode Forhold i deres Opvækst, at kunne se dem, de møder, i det bedste Lys, — en Evne, der bl. a. medfører, at vedkommende, som bliver Genstand for en uventet Beundring, ogsaa uvilkaarligt kommer til at vise sig saa elskværdige, som de er i Stand til.“

1857 gjorde han en Rejse i Norge; samme Aar holdtes det første nordiske Kirkemøde i København. Og to Aar efter det andet nordiske Kirkemøde i Lund. Ved disse Lejligheder sluttede Trier Venskab med flere Nordmænd, bl. a. de to senere Højskolemænd, Ole Arvesen og Herman Anker.

Ludv. Schrøder har i sin Bog om Trier givet en livlig

Skildring af en Udflugt, som theologisk Samfund, hvoraf ogsaa Trier var Medlem, foretog til Roskilde Kristi Himmelfartsdag, vist nok 1860. Der var over 30 ældre og yngre Theologer med paa Turen. Blandt Deltagerne var den senere Biskop T. Skat Rørdam og hans Broder, Kirkehistorikeren Holger Fr. Rørdam, de senere Højskolemænd: Chr. Baagø, J. Nørregaard og altsaa Trier og Schrøder.

Man rejste fra København med Ekstratog om Morgenen Kl. 8. Dagen i Roskilde begyndte med et Besøg i Frue Kirke, hvor Baagø gav Besked om, hvad der var at se; og der sang man „Krist stod op Døde“ og „Alt staar i Guds Faderhaand“. Derefter besøgte man Tonekunstneren Weyses Grav, og staaende rundt om Graven sang man Ingemanns Morgensang til Weyses Melodi: „Nu titte til hinanden, de favre Blomster smaa“. Denne Sang beholdt siden den Dag en egen Klang i Ludv. Schrøders Øre, skriver han; det fortæller noget om den Stemning, der har baaret de syngende.

Selskabet besøgte Klostermarken og Maglekilde, og begav sig derpaa til Boserupskovens Pavillon, hvor man spiste Frokost. Skat Rørdam bød Velkommen, og Holger Rørdam dvælede ved Minderne, der knyttede sig til Roskilde, om Bisp Willum, Svend Estridsens gode Ven, og den lærde Niels Hemmingsen. Da man senere var ude i fri Luft, talte Trier om Skamlingsbanken og om „Norges Klipper og det bløde Danmark“. Ind i mellem disse to Taler havde Schrøder holdt én, og ind imellem Talerne sang man: „Velkommen i den grønne Lund“, „Moders Navn er en himmelsk Lyd“ og „Danmarks dejligst Vang og Vænge“.

Senere samledes man i Domkirken; her spillede Organisten, den bekendte Komponist Mathisson-Hansen; og Chr. Baagø fortalte om Bygningens Historie. Om Aftenen spiste man sammen paa Hotel „Prinsen“. Her blev „Niels Ebbesens Vise“ sunget; og der blev holdt Taler om alt, hvad der kunde være Anledning til at tale om: „Kampen for Sproget“, „Modersmaalet“, „den friske Luft“, „Roskilde i Nutiden“, „Kvinden“ o. m. m. Man sluttede med Sangen: „Dejlig er Jorden“.

Inden Selskabet forlod Roskilde, sang man i fri Luft „Lyksalig, lyksalig, hver Sjæl, som har Fred“; og paa Jernbanen blev man ved at synge. Tilsidst sang man

„Saa vil vi nu sige, hverandre Farvel“. Og den lille Skare opløstes uden for Triers Hjem, der laa tæt ved Banegaarden.

Beskrivelsen af denne Udflugt med dens Taler og Sange kan vise os, hvilket rigt Ungdomsliv, der levedes i de Kredse, hvor Trier holdt til. Og vi skimter jo heri nogle af Anlæggene til vore senere folkelige Sammenkomster.

Den Kreds af unge, som kom til at staa Trier nærmest, sluttede sig efterhaanden nær til Grundtvig; men ingen af dem udnyttede Adgangen til Grundtvigs Hus saa stærkt som Trier. Baade under Eksamenslæsningen og senere under hans Lærergerning paa Blaagaards Seminarium, gik han ofte til Grundtvig for at faa Klarhed over de Spørgsmaal, der opstod i hans Sind, og som han ikke selv kunde klare. Grundtvig blev endogsaa Triers Raadgiver i rent personlige Spørgsmaal.

En Dag i Sommeren 1858 eller 1859 kørte Trier i Toget fra København til Sorø; han kørte i en af de gamle 3. Kl. Vogne, hvor man kunde se alle de rejsende. Midt i Vognen sad en lille spinkel Mand i tarvelige graa Klæder og med Kasket paa Hovedet, som han holdt noget bøjet; han havde en usædvanlig skarp og tydelig Stemme. Ordene kom langsomt, men bestemt og i jysk Tonefald. Han fortalte om en ung Bondekarl, der var i Huset hos ham: „Han skal nu være Student, for det er han aabenbart bestemt til; naar vi naar Efteraaret, maa vi se at faa ham til København. Penge har han ikke dertil, men dem maa Gud sørge for.“ Han sagde dette med en saadan Sikkerhed, som om det aldrig kunde være anderledes. Det gjorde stærkt Indtryk paa Trier; og da de naaede Sorø, gik han hen og gav den fremmede sin Adresse og tilbød at hjælpe den unge Karl, naar han kom til København. Først Aaret efter fik Trier at vide, at Manden i de graa Klæder var Christen Kold, som havde en Højskole i Dalby paa Fyn.

Det er værd at lægge Mærke til, at Københavnerstudenten, der her i Toget hører om en ung Bonde, der skal studere, straks er Rede til at yde ham sin Hjælp.

En anden Gang traf Trier Kold hos Grundtvigs Svigersøn, P. O. Bojsen. Man bød Kold ind til Kaffe, men han sagde: „Nej Tak! jeg drikker ikke Kaffe! — Ser De, naar jeg skal drikke Kaffe, skal alle de andre der hjemme

ogsaa drikke Kaffe. Det vil koste mig i det mindste halvtreds Daler om Aaret, og dem har jeg ikke.“ Lidt senere fortsatte han: „Naa, jeg ved nok, hvorledes jeg kunde faa dem, for jeg behøvede kun at gaa til Kirkeministeren og bede ham derom, saa vilde han sige: „Jo, gerne Kold, De skal faa mere end dem, naar jeg bare maa faa Lov til at komme med mine Bisper, Provster og Præster, at vi kan have en lille Finger med i Deres Skole. De skal ikke være bange: det skal kun være en lille Finger.“ Men jeg vil ikke have, at nogen Bisp eller Provst eller Præst skal have nogen Finger med i min Skole, og saa lader jeg hellere være at drikke Kaffe.“

Trier kom senere i Brevveksling med Kold; og begyndte herigennem at forstaa, at Højskolegerningen var en betydningsfuld Gerning.

1863 blev han theologisk Kandidat; og kort efter blev han Lærer ved Blaagaards Seminarium, hvor han holdt bibelhistoriske Foredrag. Hans gode Ven, Ludv. Schrøder, var i Oktober 1862 bleven Forstander for Rødding Højskole i Sønderjylland. Trier fulgte hans Virksomhed med levende Deltagelse; og hans egen Undervisning paa Blaagaards Seminarium kom meget nær op mod almindelig Højskoleundervisning; men han havde dog paa dette Tidspunkt ingen Tanke om at blive egentlig Højskolelærer.

Imidlertid kom Krigen i 1864 og slog et dybt gabende Saar i næsten alle Livsforhold her i Danmark. Den fik ogsaa indgribende Betydning for Trier.

Han forsøgte paa at komme med i Krigen som Feltpræst, men det lykkedes ikke; men da han trængte haardt paa for at faa Lov at komme med, saa han paa en eller anden Maade kunde komme til at tale til Soldaterne, blev han udnævnt til *Feltdegn*, og skulde være Medhjælper for Provst Højer-Møller.

Trier naaede ikke at komme til Hæren før efter Dybøls Fald, saa han kom kun til at virke blandt Soldaterne, der laa paa Fyn. Her kom han ind i forskellige Forhold, der fik afgørende Betydning for ham.

Han laa en Tid indkvarteret i Dalum Præstegaard. Og her blev han kendt med Provst Abels yngste Datter, Marie. Hun var en stille, drømmende Pige, der havde levet her i Ensomhed med sine egne Tanker. Hendes Fader var en gammeldags, dygtig Præstemand, hvis Daadstid laa

mange Aar tilbage, og som stod aldeles fremmed over for den nye Tids Rørelser paa Aandslivets Omraade. Trods det, at han holdt meget af sin Datter, og hun gengældte denne Kærlighed, saa talte han dog aldrig med hende om de alvorligste Ting. Nu kommer saa Trier, ildfuld, vel-talende, venlig og sprudlende munter, men dog dybt greben af Kristentroen, saadan som den forkyndtes af Grundtvig.

For den 19-aarige Marie blev det som en Aabenbaring af al Livets Herlighed at færdes, tale og leve sammen med denne Mand. De droges mod hinanden. Han mod hendes uberørte, ufærdige Tanke- og Følelsesliv; hun mod hans Klarhed og Begejstring. De blev trolovede den 11. Septbr.

I Dalum havde Kold nu sin Højskole siden 1862, saa her fik Trier Lejlighed til at se hans Arbejde paa nært Hold. Han kom her mere og mere til den Overbevisning, at Folkehøjskolegerningen var et mægtigt Middel til at genrejse Folkelivet med.

Under sin Færd blandt Soldaterne lagde han Mærke til Lægprædikant og Skrædersvend Jens Pedersen fra Faarevejle paa Sjælland. De blev snart kendt; og Jens Pedersen blev saa glad ved Trier, at han fik Lyst til at føre ham sammen med en ung Præst, V. J. Hoff, fra Vallekilde, som han ogsaa satte overordentlig højt. Ved et Besøg, som Hoff aflagde Soldaterne fra hans Sogne, blev de to Mænd ført sammen; og det blev Indledningen til et livsvarigt Venskab.

Imidlertid fik den sørgelige Krig Ende; og for Trier saa det en Tid ud, som om alle Forhaabninger om lyse og gode Tider for Land og Folk var slaaet ned. Han tumlede en Tid med Tanken om en Drengeskole paa Frederiksberg; men pludselig en Dag under et Besøg hos Grundtvig, slaar det ned i ham, at han bør blive Højskolemand. Det, der giver Stødet, er, at Grundtvig bestemt hævder, at skal der være „Tale om at hjælpe vort Folk til aandelig Genrejsning, skal vi netop vende os til de voksne.“ Han siger videre, at Triers Arbejde paa Seminariet har vist, at han kan tale til de unge Karle; og at alle, der kan det, bør træde i Folkehøjskolens Tjeneste, og overlade Børneskolen til dem, der egner sig ene dertil. Grundtvig taler videre om, at der bør oprettes en Højskole i det nordvestlige Sjælland; og under Talen er det, der ligesom falder Skæl fra Triers Øjne, og han ser hele sin Fremtidsgerning for sig.

Der kan næppe være Tvivl om, at Trier var bleven Højskolemand, selv om Ulykken ikke var kommen over vort Folk i 1864. Der er saa mange Tegn, der peger i den Retning, at man vanskeligt kan tænke sig det anderledes. Det, der skete under Besøget hos Grundtvig, var jo blot Slutningsleddet i en Udvikling, der var begyndt mange Aar i Forvejen. Det er derfor sikkert urigtigt at sige, at det er Ulykken i 1864, der gør Trier til Højskolemand.

Før Krigen havde hans Tanker om Fremtidsarbejdet været disse: „Nu er der nyt Liv i Danmark. Nu skal det aandelige Liv frem, og saa er det dejligt at arbejde rask med.“ Nu var Ulykkens Vægt en Stund ved at sætte ham i Knæ og slaa hans Haab til Jorden; men med sin stærke Tro paa Livet rejser han sig igen. Sorgen over Nederlaget bliver da som Ballasten i hans Skude. I Sammenbruddet af de mange Forhaabninger, klares hans Tanker om Maalet for hans Fremtidsarbejde. I Frygten for en nær forestaaende Folkedød, spændes Evnerne til det yderste. Og med en mægtig Kraftanstrængelse rejser han sit Livs Størværk *Vallekilde Folkehøjskole*.

— — —
 Først i Januar Maaned 1865 mødtes i Vallekilde Præstegaard Ernst Trier, V. J. Hoff, Lars Dinesen, Vilhelm Beck, Skræder Jens Pedersen og Skolelærer Tranberg. Og her toges da Beslutning om at forsøge paa at rejse en Højskole i Vallekilde.

Det er værd at lægge Mærke til, at Lars Dinesen og Vilh. Beck er Medstiftere. De er Repræsentanter for de to Kredse i Folket, hvorfra Trier skulde have sine Elever; paa den ene Side den politisk vaagne Del, og paa den anden den ved Lægmandsbevægelsen kristelig vakte Del af Folket.

Trier var bange for, at Vilh. Beck ikke vidste, hvordan han agtede at arbejde; og han udtalte sig ret skarpt, for om muligt at faa Beck til at trække sig tilbage; men Beck svarede: „Gak mig fra Livet Menneske! Naar jeg virkelig er enig med Dem, lad mig da have Lov til at være det!“

Nu fulgte et brydsomt Arbejde for Trier. Ved Møder og Samtaler og Rejser virkede han nu Sommeren igennem for at skaffe Elever til sin Skole. Og den 1. No-

vember 1865 aabner han Skolen i Peder Frederiksens Storstue i Vallekilde med 31 Elever.

Det var et Forsøg; men det lykkedes over Forventning; og næste Sommer byggedes den nye Skolebygning paa en Lod, der var købt, noget Øst for Vallekilde By. Her begyndte Vinterskolen i 1866 med 42 Elever; og Tallet steg nu jævnt, indtil der i 1872—73 var 110; og 1882—83 naaedes de 200, hvilket Tal har holdt sig omtrent hele Tiden siden.

I Paasken 1867 holdt Trier Bryllup med Marie Abel. Hun havde fulgt ham med levende Deltagelse under hele Arbejdet for at sætte det store Værk i Gang. De havde været trolovede i 2 $\frac{1}{2}$ Aar. Brylluppet blev holdt i al Stilhed. Fredagen efter Paaske gik saa Rejsen til Vallekilde. Man sejlede over Bæltet i det dejligste Vejr og kørte saa med Toget til Slagelse. Derfra skulde Rejsen foregaa paa Vogn de 6 Mil til Vallekilde.

I Toget mellem Korsør og Slagelse blev Trier helt ilde til Mode ved Tanken om, at naar de nu kom ud af Toget, saa holdt hans fattige Fjællevogn med to smaa forasede Krikker for, for at køre dem videre. Til Odense var de kørt i Provstens fine Wiernervogn med store smukke Heste for. Og som Forholdet var mellem Køretøjerne vilde jo mange Ting være. Hun kom fra Velstand og delvis Lediggang og skulde nu til at leve i Tarvelighed og i Slid. Kunde hun mon taale den Overgang?

Just som han sad i disse Tanker, bøjede hun sig over imod ham og saa ham mildt ind i Øjnene, mens hun stak et Papir ind i hans Haand. Da han saa paa Papiret, viste det sig at være en Hundredalersseddel. Hvad var det ikke for en vidunderlig Oplevelse. Hun havde faaet 1000 Daler af sin Fader til Udstyr; af dem havde Trier allerede faaet 700 til Opførelsen af en Kostald. Nu havde hun saa sparet den ene af de tre Hundrede Daler; og det var denne Seddel. Ja, men saa forstod hun det jo altsammen og havde allerede begyndt at passe sig til i de nye Forhold.

Men Trier skulde blive glædelig overrasket endnu en Gang. Da de kom ud af Toget i Slagelse, holdt der i Stedet for Triers Fjællevogn en nydelig lille Fjedervogn med hans Heste for. Det var en Bryllupsgave fra hans Venner i Vallekilde. Ved Aftenstid kørte de nygifte under

Hurraraab og Kanonsalut — man sprængte en stor Sten i samme Øjeblik — gennem en prægtig Æresport ind i deres nye Hjem.

Trier maatte bære tunge Prøvelser. Marie Abel døde fra ham efter seks Aars Samliv. Han blev gift igen med Julie Marstrand; men hun levede ogsaa kun kort. Til disse Sorger kom saa de Tusinde Besværligheder, der er ved at lede saa stor en Virksomhed. Han var tit i Penge-trang og led mange Skuffelser paa Grund af sin gode Tro til Mennesker. Men i det store og hele lykkedes hans Gerning i en sjælden Grad, og alt syntes at blomstre under hans Hænder.

Trier havde begyndt sin Skole med Støtte af Lars Dinesen og Vilh. Beck. Men trods det, lykkedes det ham at holde sin Skole klar af de to Retninger, som var repræsenterede gennem disse Mænd: Politiken og den særkristelige Bevægelse. Han blev ved at holde fast paa det Ideal, han havde stillet op, da han ved Slutningen af den første Vinter talte til Eleverne om Grundtvigianere. „De arbejder paa at *rive Skillerummene ned mellem alle troende og døbte*, af hvad Slags de end er. Men derimod murer de stærkt paa et Gærde mellem Tro og Vantro. Og ligesaa i folkelig Henseende . . . ogsaa her vil de *rive Skillerummene ned mellem danske Folk*, de som Standsvæsen og fremmed Opdragelse har stillet op. Og alt dette sker ved at fremme *en ægte dansk Oplysning for alle Danske*, en Oplysning, der som Heimdal paa Bifrøst skal vogte Adgangen til Asernes Hjem.“

Mens Trier saaledes holdt sin Skole paa den folkelige og kristelige Grund, hvor han selv i sin Ungdom havde fundet saa stor Berigelse, tog han mange praktiske Virksomheder op og indlemmede dem i Højskolegerningen.

I Vinteren 1877—78 oprettedes Haandværkerafdelingen; senere kom en Afdeling for Sømænd og Fiskere til. I Vinteren 1883—84 indførtes den Lingske Gymnastik og siden ogsaa den svenske Sløjd paa Vallekilde Højskole. Alt, hvad der kom frem, og som han mente kunde tjene til Hjælp og Vejledning for de unge, og som kunde forenes med den Gerning, der øvedes i de egentlige Højskoletimer, tog han op; og han kom derved til at vise Vej for mange andre Højskoler.

Trier havde i sin Ungdom haft megen Omgang med Kunstnere. Denne Forbindelse vedligeholdte han; og han har mere end nogen anden af Højskolens Mænd forstaaet at tage Kunstnerne i Brug ved Højskolegerningen. Tonekunstnerne fik han til at skrive Melodier til Højskolesangene. Martin Nyrup — Raadhusets Bygmester — byggede det prægtige Gymnastikhus, der blev smykket af Billedhuggeren Schierbeck og Maleren L. M. Moe. Dalsgaard malede det store Billede til Foredragssalen „Ansgar døber et Barn i Helligbækken“.

Alle disse Ting staa som ydre Udtryk for Triers rige og stærke Personlighed. Men vil man ind til det inderste i hans Virksomhed, saa skal man høre hans Elever fortælle. En ung sjællandsk Bonde havde mistet sin Hustru, derved syntes han, at Livet havde tabt al Værdi for ham, og han syntes, at han aldrig kunde blive glad mere. Hans Venner raadede ham da til at tage paa Triers Højskole, og det gjorde han. Da han kom til Skolen, mødte han Trier ude i Gaarden; og han spurgte da den ny Elev, hvad *han* var kommen paa Skolen efter. Den unge Mand sagde da ligefrem: „For at blive glad!“ Det syntes Trier godt om.

Ikke længe efter var der Foredrag; og Trier begyndte da med at fortælle, at en ny Elev havde sagt, at han var kommen for at blive glad. Den nyankomne blev helt bange og dukkede sig bag Bænkeryggen; og nu talte Trier om det at være glad, som en Kristen kan være det; saadan Tale havde den unge Mand aldrig hørt; det var som han deroppe paa Talerstolen forstod alt, hvad *han* havde stridt og kæmpet med i disse tunge Dage og Nætter. Senere kom Trier hen til ham, tog ham under Armen og gik en Tur med ham, mens de talte om hans Sorg. Det lykkedes for Trier at gøre ham glad med en Glæde, som lever den Dag i Dag, saa Blik og Tale lyser deraf.

Trier kunde tale til den jævne Mand, saa *han* forstod det; og han kunde tale, saa dannede og højt begavede Mænd blev præget deraf for Livstid. Hans Ejendommelighed laa ikke i, at han brugte en bestemt Form i sin Tale, men hans Tale var som en mægtig Strøm af Livsvarme og Livsglæde, der rev alle med sig.

Et Udtryk for denne hans Livsglæde var hans Latter. A. Albrechtsen fortæller i sin lille Bog om ham: „Engang,

ved et stort Efteraarsmøde hos ham, var der et lille Fri-kvarter . . . flere Hundrede Mennesker stod udenfor op-ad Vejen til Boghandelen. Trier stod højest oppe og sam-talede med nogle enkelte. Pludselig ruller hans friske Latter ned over den store Skare Mennesker saaledes, at

det kun varede faa Sekun-der, før hele Forsamlingen lo, saa det klukkede.“ Saa smittende var hans Latter, at man lo, blot fordi han lo.

De Foredrag, som Triers Elever oftest taler om som de bedste, han holdt, var hans bibelhistoriske. Og der er særlig en Fortælling, som mange kan huske hans Tale om. Det er Fortællingen om Jakobs Kamp med Engelen (1. Moseb. 32, 24----29), der slutter med, at Jakob, da han ligger og har Hoftens Led, siger: „Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig.“

Trier kunde tale om dette, som kun den kan tale, der kender til selv at kæmpe med

Gud, som den, der har ligget slagen paa Marken, brudt og lammet, men samtidig har klamret sig til Herren, indtil han har givet sin Velsignelse.

Trier blev ingen gammel Mand, knap 57 Aar. Hans Hjerter var ikke stærkt i de sidste Aar. En Dag i Jule-tiden 1893 var han om Eftermiddagen lidt inde hos sin Svigersøn, Povl Hansen. Han dansede rundt med sin lille Datterdatter paa Armen og sang „Julen har bragt vel-signet Bud“. Denne Sang blev han ved at gaa og nynne paa senere paa Dagen. Om Aftenen døde han af et Hjerteslag.

Martin Andersen Nexø skrev et smukt Digt ved Triers Død. Deri ligner han ham ved en af de store Ege, der staar og giver Læ for de mange smaa Træer omkring dem. Nu er Egen segnet, og saa sørger de smaa Træer.

Ernst Trier.

Hvem ved, om de nu kan klare sig. Men Gud er god, dersom de ogsaa falder, saa vil han lade vokse et Krat.

„Kunde selv Krattet ej slaa Rod,
vorder vort Land en Hede!
Herre, dit Navn er Algod,
et Lyngtæppe ud du brede.

Tæt ligger Fremtidens Taager,
du ordne det, som du vil!
Herre, saa kommer en Dag vel,
da Heden kan plantes til.“

De store Ege, der skyggede over Højskolen i den første Tid, er nu alle segnede; og der er vel forskellige Meninger om, hvor langt vi er kommen ned i Rækken, om vi er i Smaaskovens eller Krattets Tid, eller er der kanske allerede hist og her Lyngpletter. Men for dem, der staaar i Højskolens Tjeneste, er dette mindre væsentlig; de har kun at tænke paa at fylde deres Plads, enten de saa spiller Egens eller Lyngens Rolle. Og det er da sikkert værd at lægge Mærke til, hvordan en Mand som Trier stillede sig til Tidens Krav.

Vi har fremdeles som han, Vilh. Beck til den ene Side og Lars Dinesen til den anden. Fra en Side kræver man af os, at vi skal sætte alt ind paa at gøre Eleverne til kristne Mennesker, fra den anden, at vi skal anvise Eleverne en bestemt Plads i Dagens politiske og sociale Kamp.

Det gælder da sikkert for os i Dag, som det gjaldt for Trier, at vi maa holde Højskolen paa den gamle Grund, saa den vedbliver at være baade en *dansk* og en *kristelig* Skole, og ikke den ene af Delene.

Men under denne Kamp er der Grund til at mindes de Ord, hvori der synes at have ligget saa megen Styrke for Trier: „Herre, jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig!“

Har Højskolens Mænd den Bøn i Hertet og paa Læben, da skal stærke Ege nok hvælve deres Kroner paany. Og kunde de enkelte i vort Folk komme i Gang med at bede denne Bøn, hvilke Dage vilde der da ikke oprinde for vort Fædreland. Indtil da maa alle de, der kan det, istemme: *Herre, vi slipper dig ikke, før du velsigner os!*

Ollerup Højskole, i November 1915.

Lars Bækhøj.

Jørgen Nielsen,

født den 27. Marts 1868, død den 4. November 1914.

Hans Barndomshjem var et lille Indsidderhus under Grevskaftet Wedellsborg paa Vestfyn. Faderen var Skovarbejder, og da der var ni Børn at forsørge, har Smalhans vist tit været til Huse. Saa tidlig som muligt maatte Børnene ud at tjene deres Brød. Jørgen var kun ni Aar, da han skulde ud til fremmede at gøre Gavn for Føden. Han var en munter „Slider“, der let blev velset af de Folk, han var hos, og af dem, han kom sammen med.

21 Aar gammel blev han Avlskarl i Balslev Præstegaard, og her lagde han saa mange Penge til Side, at han kunde komme paa Højskole. Den 3. November 1890 mødte han i Ollerup og blev her, til Vinterskolen sluttede.

Jeg mindes ham fra Foredragstimerne. Hans varme, livlige og agtsomme brune Øjne var den gode Tilhørers, som en Taler med Glæde lægger Mærke til.

Og jeg mindes ham fra Middagsbordet. Der var kun et Par Bordfæller mellem ham og mig. Han var altid oplagt til en Samtale. Det var i Provisorismens Dage, og han var harmfuld overfor dem, der krænkede Grundloven og tog ubevilgede Penge af Kassen. De Udtryk, hvormed han stemplede Estrup og hans Tilhængere, kunde tit være ungdommeligt stærke, og jeg sagde flere Gange til ham: „Pas paa Jørgen, at din Mund ikke fører dig i Fortræd!“ Han svarede gerne: „Der er da ingen, der kan bevise, det er Løgn, jeg siger.“ Udtrykket „bevise“ var ejendommeligt for ham. Han var til enhver Tid rede til at bevise sine Paastandes Rigtighed, og han krævede haardnakket af andre, at de skulde bevise Rigtigheden af deres Meninger. Det er den Slags Folk, der sætter Fart i Diskussionen, saa den vanskelig gaar i Staa. En Jyde, der

boede paa samme Værelse som Jørgen Nielsen, klagede over, at denne hindrede ham i at falde i Søvn.

Inden Jørgen Nielsen sidst i Marts 1891 rejste herfra, skrev han i min „Stambog“:

„Naar engang i fjerne Tider
med vemodig Lyst,
Aandens Blik tilbage glider
mod vor Ungdomskyst,
da vil Mindet som en Morgenrøde
smile til vor Ungdomsdrøm.“

Og han tilføjede: „Jeg vil haabe, at din Gerning for den danske Ungdom maa bære gode Frugter, og ønske, at Gud maa være med i dit Arbejde her paa Skolen.“

Efter sit Navn i Stambogen skrev han: Gartner Demant, Kragssminde, Odense. Da han havde været der nogen Tid, forpagtede han en Have paa 5 Tdr. Land ved Aarhus, senere købte han en Ejendom i Viby, og her boede han, da Husmændene omkring ved Aarhundredskiftet begyndte at vaagne. Til sidst flyttede han til *Hatting* ved Horsens.

I de senere Aar var hans Helbred svækket. Men det kan med Sandhed siges, at hvor meget han end havde at slaas med i Aarenes Løb, levede og døde han i den glade Tro, at Livet er „mer end Møjen sød.“ Han havde et godt Hjem. Forstander *Jens Nielsen*, Borris, siger: „Mine første Indtryk af Jørgen Nielsen skriver sig fra personlige Samtaler, naar vi mødtes paa Aarhus Torv, hvor han og hans Hustru forhandlede Afgrøderne fra deres Have og Mark udenfor Viby. Jeg husker bedst hans Friskhed og ungdommelig frejdige Væsen. Og fra mit første Besøg i hans Hjem derude paa Marken har jeg bevaret Indtrykket af det Sammenhold og Samarbejde, der var i Hjemmet.“ De første Aar i Viby var nok økonomisk trange; men ikke mindst da lærte Jørgen Nielsen at skønne paa Hustruens Betydning i et fattigt Hjem; thi naar han var ved at tabe Modet og Haabet, da var det hans stærke Hustru, som maatte give ham nyt Mod og nyt Haab. Uden hendes Hjælp var han aldrig kommen saa vidt, at han kunde ofre sig for andre.

Fra Barnsben af var han kendt med det legemlige Arbejdes Glæde. I sine Manddomsaar kom han ind i et Samfundsarbejde, der sikkert har fyldt hans Sjæl med inderlig Fryd. Han vandt den Lykke at kunne lægge

sine ypperste Evner for Dagen i en Gerning, der var i Samklang med hans Barndoms Oplevelser, med hans Slægts- og Standsfølelse, med hans Ungdomsoplysning og med én af de herligste Strømninger i Nutidens danske Folkeliv. *Han blev Fører i Husmandsbevægelsen.*

Jørgen Nielsen

Den første Husmandsforening blev dannet i Klim 1896. Fem Aar senere stiftedes Husmandsforeningen Fremad i Salling. Men allerede et halvt Aar før var den første sjællandske Husmandsforening opstaaet i Herfølge Sogn ved Køge. Føreren her, Carl Hansen, Ankerstræde, udtalte under sin Agitation: „Vi Husmænd vil selv være myndige, og vi vil først og fremmest opøve os i Selvhjælp.“ Fremdeles: „Vi vil absolut ikke danne et politisk Parti. Vi samles ikke til Kamp mod Kapitalisme eller

Socialisme; men vi vil heller ikke lade os lede fra nogen af disse Sider. Vi vil ikke sætte Skel mellem Gaardmænd og Husmænd eller mellem os og Landarbejderne.“

Disse Ord er altsaa Carl Hansens; men de kunde godt have været Jørgen Niensens. Ud fra Tankegangen i dem kaldte han sammen til et Møde paa Viby Højskole den 5. Oktober 1901, og den Dags Aften blev *Viby Husmandsforening* til.

Efterhaanden fremkom der trindt om i Landet Hundredvis af Husmandsforeninger. Der opstod Trang til Samarbejde imellem dem. Der udviklede sig Samvirksomhed indenfor de forskellige Landsdele, og denne Samvirksomhed blev til et Landsfælleskab. I 1910 blev Formanden for de jyske Foreninger, Jørgen Nielsen, valgt til Formand for „*De samvirkende danske Husmandsforeninger*“. I Samvirksomheden stod i September 1911: „De samv. jyske Husmandsforeninger“: 25,000 Medlemmer; „De samv. sjæll. Husmandsforeninger“: 10,000 Medlemmer; „De lolland-falsterske Husmandsforeninger“: 1200 Medlemmer; „De bornholmske Husmandsforeninger“: 800 Medlemmer, og „De samv. Husmandsforeninger i Fyns Stift“: 3000 Medlemmer, ialt omved 40,000. For 1913 er Medlemstallet 49,300, fordelt paa 838 Foreninger.

I denne vældige Udvikling er Jørgen Nielsen ubetinget Førstemanden. Hans varme Samfølelse med sine Standsfæller, hans Tro paa Sagens Retfærdighed, hans ukuelige Arbejdsiver, hans retlinjede Personlighed, som ogsaa Modstandere maatte synes om, og hans Dygtighed som Ordfører og Skribent — alt dette var med til at give Husmandsbevægelsen Fart.

Ved Landsstævnet i Odense den 18. Marts 1910 holdt Jørgen Nielsen en Tale, der udmærker sig ved de store rolige Linjer i Tilbageblikket, i Oversigten over Sagens Stilling i Øjeblikket og i Planen for Fremtidsarbejdet. Af denne Førertale, der i sin Helhed kan læses i Jens Damsgaard: „Den moderne Husmandsbevægelse“ (i Kommission hos Aage Hansen, Silkeborg 1912), skal her gengives nogle Brudstykker.

„For første Gang er organiserede Husmænds Tillidsmænd fra hele Landet samlet til Møde for at raadslaa om Fremtidens Arbejde, der maa gaa ud paa at gøre Husmændene økonomisk og aandelig fri.

For at forstaa Husmandsbevægelsens Fremskridt, maa man forstaa Udviklingen, som den har formet sig indenfor Landbruget og i Byerne.

Fra 1870 til 90erne lægges Grundlaget for de to store Hovedorganisationer indenfor Industrien og Landbruget: Arbejder- og Landbrugsorganisationerne. Begge disse har som Grundlag for deres Arbejde det til Formaal at rejse Folket til bedre økonomiske Vilkaar. Organisationerne voksede stærkt, og med deres stedse større Indflydelse paa det økonomiske Livs Forhold voksede ogsaa de to Parters Indflydelse paa det politiske Livs Forhold.“

„Sidst i Halvfemserne standsede Landbrugsorganisationerne i deres hidtil stærke Vækst. Den Tilgang, som var, skyldtes Husmænd. Men Tilgangen fra denne Klasse var altfor lille i Forhold til det store Tal, Klassen udgjorde. Enhver uhildet lagttager kunde se, at der maatte komme den Dag, hvor Delingen af Landbrugsorganisationen blev en Kendsgerning. Den bestaaende Ledelse viste, at den ikke sad inde med Midler til at fange det store Lag, som Husmændene var. Allerede i 1899 var der det første svage Tegn, at der var vakt en Trang hos Husmændene til selv at ville noget. Norden for Limfjorden, i Klim i Hanherred, er der Brydninger mellem Husmændene og Landboforeningerne.“

Taleren gik derefter over til at give en talmæssig Oversigt over Husmandsforeningernes Fremkomst og Vækst. Han sluttede dette Afsnit af sit Foredrag med at sige: „Dette var Foreningens Vækst i de forløbne Aar.“ Og saa gaar han videre:

„De Arbejder, der er taget op indenfor de enkelte Landsdeles Organisationer, er af ret stor Ensartethed. Det er væsentlig de samme overalt. Der er Husmandsrejser, Kursus, Aftenskoler, Præmieringer af Haver og Marker, Markbesigtigelser, Foredrag o. s. v.

Husmandsforeningerne har gennem alle disse Arbejder vist, at de har kunnet udvikle og uddybe disse mere end Landboforeningen har formaaet det, og det er glædeligt, at det er saadan, fordi det vidner om, at Husmandsforeningerne har haft et skarper Øje for, hvad der skal gøres, og hvordan der skal tages fat, end Landboforeningerne har haft.“

„Om det ret løse Samarbejde, som har fundet Sted

mellem de provinsielle Organisationer, har haft nogen Indflydelse paa de planlagte Arbejder i de enkelte Foreninger, er vel ret tvivlsomt. Dog har dette Samarbejde haft sin Betydning og baaret sine Frugter. Jeg nævner Hypothekforeningen, Brandkassen og Husmandsskolen herovre paa Fyn. Uden dette Samarbejde vilde disse Institutioner ikke være fremkomne.“

Efter at Jørgen Nielsen ogsaa har nævnt *Udstykningsforeningerne*, af hvilke den første blev grundlagt 1906 af de samvirkende sjællandske Husmandsforeninger, slaar han fast, at det gaar som en rød Traad gennem Husmandsbevægelsens Historie, at i samme Grad som Medlemsantallet voksede, formaaede Foreningerne i Fællesskab at tage fat paa nye Opgaver. Og han kan tilføje, at Indflydelsen nu er bleven saa stor, at „Rigsdagen har maattet efterkomme vort Krav om, at Bevillingerne til Husmandsbrugets Fremme nu skal administreres af Husmandsorganisationerne“ og ikke som hidtil af Landboforeningerne.

I et nyt Afsnit af Talen peges der paa nye Opgaver, saasom Indførelsen af en Grundskyld til Afløsning af Toldskatterne og „Ungdommens Uddannelse.“

Slutningsafsnittet lød saaledes:

„Skal Husmandsorganisationerne faa den Betydning, de skulde have, saa maa de fortsætte det Arbejde, som de har paabegyndt. De maa tage Konsekvensen af deres Handlinger og stadig drage ny Skarer til sig fra de nederste Lag og løfte disse frem i Sollyset og Solvarmen.

Undlader de det, men søger deres Støtte opad, opad mod dem, der har det bedre, da taber de deres Kraft og Betydning, og Husmandsorganisationerne vil da blive den af de tre Hovedorganisationer, der ikke opfylder sin Mission.

Det er maaske en Tilfældighed, at samtidig med, at vi holder det første Møde af Husmænd for hele Landet, faar Husmandsorganisationerne Bevillingerne til Husmandsbrugets Fremme overladt til Administration. Dette medfører et ret stort Ansvar for vore Organisationer; jeg haaber, at de forstaar dette, og venter, at de maa røgte denne Sag til alles Tilfredshed.“

„Gid det maa lykkes for os gennem vort Arbejde at frigøre Husmændene saavel økonomisk som aandeligt. Vi beder alle gode Kræfter medvirke til, at dette kan naas.“

Der er Agitation i denne Tale. Men Agitationen her tager ikke stærke Ord i Brug; dens væsentligste Midler er historiske Kendsgerninger og Planer for Fremtidsarbejdet.

Ved hans Død blev der skrevet om ham, at hans Tales Form og det agitatoriske Sving, den kunde faa, mindede om, at han ogsaa havde gaaet i Skole hos Socialdemokratiet, og det er sandt, at hans Ord ikke altid var holdt i saa varm en Tone som Odensetalens. Men det er værd at lægge Mærke til, at i Jørgen Nielsens Sind var Kristentro og det stærke Krav paa Samfundsretfærdighed helt ud i de smaa timelige Forhold vel forligte. Han fik indført den smukke Skik, at de jyske Husmandsforeningers aarlige Sendemandsmøder indledes med Gudstjeneste i Aarhus Domkirke. — Kort før sin Død udtalte han sin Glæde over, at „Husmandshjemmet“ nu omtrent var blevet et Blad efter hans Sind. Kun ønskede han endnu, at det skulde indeholde et lille Stykke om det store Spørgsmaal, der rækker ud over Tid og Grav. — Hermed stemmer godt, hvad *Jens Nielsen*, Borris, skrev faa Dage efter Jørgen Nielsens Død: „Naar han talte om, hvad der kunde lyse op i Hjemmene og i de enkelte Mennesker, da mærkede man noget af den aandelige Luft, der er kommen fra Højskolen. Han havde set, hvad Troen paa noget, der er større end Livets Genvordigheder, kan komme til at betyde for den enkelte og for Hjemmet, som han tit dvælede ved.

I det første Nummer af „Husmandshjemmet“, et Blad, der skulde bringe Bud ud til de mange Tusind Husmandshjem, optog han Grundtvigs Vers:

„Og I, som Lys vil tænde
i Borgestuen her,
o lader Lyset brænde,
saa det er Ilden værd.“

Ved Jørgen Nielsens Jordefærd mindede Valgmenighedspræst Kæstel derom og fortsatte saa:

„Det var Lys, Jørgen Nielsen vilde sprede ind i Hjemmene, ikke Forstandens kolde Lys, men det, der tændes ved Kærlighedens varme Flamme, og saa beder han Husmændene om, at de vil lade det brænde i den samme Varme, som gløder i den Ild, hvormed det er tændt.“

I. P. Kristensen-Randers.

Landstingsmand, fhv. Højskolelærer Niels Johansen.

Født den 12. April 1850, død den 8. Marts 1915.

Det var et lykkeligt Menneskeliv, som blev afsluttet, da denne min mangeaarige Medarbejder, Nabo og Ven sov ind for sidste Gang. I hvert Fald, fra da han var lidt over de 20, til nu, da han snart vilde være bleven de 65, var han taknemlig for de Vilkaar, Livet bød ham, ja han saa', at ogsaa den Fattigdom, der havde præget hans Barndom og første Ungdom, ikke blev nogen varig Hindring for hans Udvikling, men netop en udmærket Betingelse for denne og for en stor Del af hans Manddomsgerning. I over fyrretyve Aar kunde han med inderlig Taknemlighed sige: „Ingen Steder i Verden gad jeg være hellere end her.“ —

Man sige om vore Dage, hvad man vil, det vilde være sort Uretfærdighed at glemme, at i dem bliver der langt mere end for et Par Menneskealdre siden rakt hjælpsomme Hænder ud til et Fattigmandsbarn, som har gode Evner og en redelig Vilje at komme frem med i Verden. Saa-danne hjælpsomme Hænder blev der rakt Niels Johansen ikke alene af kærlige Mennesker, men ogsaa af stærke Bevægelser i Tiden.

Det er let at se, hvilke Forhold i Samtiden der greb hjælpende ind i hans Udvikling. Det var *Højskolen, den højskolevenlige Landbrugsskole, det politiske Frihedsrøre og de sociale Bevægelser.*

22 Aar gammel kom han, der var en fattig Tjenestekarl fra Vissenbjerg Sogn, paa Højskole hos *Anton Nielsen* i Vesterskerninge. Allerede da havde han været Gaardbestyrer et Par Aar og var bekendt paa sin Egn for sin Dygtighed og utrættelige Flid. Paa Skolen var han stille, næsten tvær og muggen; men baade *Anton Nielsen* og

Jens Skytte, som da var Lærer hos ham, kom til at holde af ham, særlig for hans utrættelige Arbejdslyst. Det var Jens Skytte, der foreslog, at de skulde læse privat med ham, saa han en Gang kunde blive Lærer ved en Fri-skole eller Højskole. Anton Nielsen gik ind paa Forslaget. „Selv mente Niels Johansen, at han ikke kunde

Niels Johansen.

blive til noget, men han havde dog stor Lyst til prøve derpaa.“ Han kom undertiden med et mismodigt Ord, der i hans brede nordfynske Udtale lød saaledes: „Ja, aje aa søvve, de' ka' je', men de' æ osse de' hejle.“ — Det var imidlertid saa langt fra det hele; i Løbet af en tre Aar samlede han sig de fornødne Kundskaber og Færdigheder til at blive Jens Skyttes Afløser. En Tid var han paa Lyngby Landboskole, hvor han modtog stærk Paa-virkning af Forstanderen *Jørgen la Cour*. Ham omtalte han altid siden med Beundring, Ærbødighed og Taknem-

lighed for det varme danske Sind og den store Dygtighed, der prægede hans Undervisning, og for den venlige Interesse, han viste den fattige fynske Bondekarl.

I 1875 blev han Lærer paa Vesterskerninge Højskole, og da Skolen i 1882 blev flyttet til Ollerup, fulgte han med derover. Han var i 1880 bleven gift med *Marie Petersen*, Datter af Smed Pér Hansen i Vesterskerninge. Hun har været ham en trofast og dygtig Medhjælp. De unge Ægtefolk overtog straks Skolens Økonomi.

1884 solgte Anton Nielsen Skolen med den dertil hørende Gaard til Niels Johansen. Den nye Ejer følte, at den egentlige Forstandergerning ikke laa for ham. Han søgte da en Mand, der vilde overtage den, og fandt mig. I 9^{1/2} Aar fik jeg Lejlighed til at kende ham som Højskolelærer. Hans varmbloedige Natur prægede i høj Grad hans Undervisning i Fædrelandets Historie. Ordene: „I skal tjene jeres Land!“ blev tit slynget ud til Eleverne som et stærkt Kommandoord. Med Hensyn til Kundskabs- og Færdighedsfagene krævede han alvorligt Selvarbejde af Eleverne og kunde vel nu og da gøre Indtryk af Stræng- heds. Til Gengæld lærte de ham under en enkelt Side af hans Virksomhed at kende som et blødt og meget kær- ligt Menneske. Skolen havde den Gang ingen Sygeplejerske; men Niels og Marie Johansen tog sig selv af de syge Elever, selvfølgelig med Tilkaldelse af Læge, naar dette var nødvendigt. Mange af hans gamle Elever vil med Taknemlighed mindes den Omhu, han viste dem, naar der var noget virkelig alvorligt paa Færde.

I Provisorieaarene fik Niels Johansen større og større Interesse for Politik og offentlig Virksomhed. Hans Rets- sans oprørtes over den Maade, Grundloven blev behandlet paa under det Estrupske Regimente. Da vi i 1893 stod for at skulle bygge ny Skole, da den gamle ikke længere svarede til Elevtallet og til den Magt, som kaldes „Tidens Krav“, fandt han, at det var rettest, at Skolens Forstander ogsaa blev dens Ejer og kom til at bygge efter sit Sind. Maj 1894 overtog jeg Skolen, og et halvt Aars Tid efter blev Niels Johansen Landstingsmand.

Som Politiker fik han mange Modstandere. Han kunde paa Vælgermøder udtale sig stødende stærkt, saa der var dem, der kom til at tro, at han var en meget haard Mand. Ogsaa mig stødte hans politiske Udtalelser tit, men jeg

kendte ham jo og vidste, at efter dem alene kunde han slet ikke bedømmes. Han var en redelig, varmblodig Natur, der aldrig brugte sin Mund som Pyntekone for sine Meninger eller sin Person. Hans Hjerte var dybere, blødere og bedre end hans Tale ved politiske Lejligheder.

Skønt han har talt ved mange Møder og tit var Ordfører for sit Parti paa Tinge, er hans Taler ikke det vigtigste af hans offentlige Virksomhed. Han fik Hverv, der krævede meget andet af ham end Tale. Han var Medlem af *Forsvarskommissionen* og af *Rigsretten*; *Tilsynshavende ved de statsunderstøttede Opdragelsesanstalter* og ved *Samfundet for Vanføre*; *Medlem af Overværgeraadet*; *Formand for Sydfyns landøkonomiske Forskudsforening* og *Formand for Tyendespareforeningen for Svendborg Amt*. Landstingets Formand gav ham et Par Dage efter hans Død det Lov, at han „røgtede altid sine Hverv med en aldrig svigtende Flid og Grundighed.“

Det var ikke kold Pligtfølelse, der drev ham til at passe sin Gerning; han var en glad Arbejder. Han var en Mand, der gerne vilde have Magt, ikke for Magtens Skyld i og for sig, men for at tjene, for at faa noget nyttigt at bestille. Særlig glad var han ved sit Arbejde for Børnene, skønt det tog haardt paa hans Tid og hans Kræfter.

Politikken har Ord for at slide stærkt paa det bedste i Menneskers Natur. Det er mig derfor en særlig Glæde at kunne meddele, at Niels Johansen til det sidste søgte til mange af de Kilder, der giver Sindet Friskhed og Styrke. „*Landstingsmanden*“ blev lige til det sidste tro mod sin Forgænger: „*Højskolemanden*“. Naar han var hjemme, kom han ikke sjælden til at tale om en god Prædiken, han havde hørt: eller han kom for at laane en Bog af mig eller for at laane mig én, som han nylig havde læst med Udbytte. Jeg mindes, hvor ivrig han anbefalede mig „*Linda Murriss Lidelseshistorie*“ og „*En amerikansk Borgers Erindringer*“. Eller han havde hørt et Foredrag, der havde tiltalt ham. Eller han havde set noget udmærket paa det kgl. Teater. For nylig sad han sammen med sin Familie og fortalte gribende om „*Det gamle Spil om Enhver*“, som han lige havde set derinde. Og hvor tit stod han ikke i „*Ledgabet*“ ved Landevejen udenfor sin Gaard og lod Synet gaa over Mosen til de hegnomslyngede Marker op ad „*Alpernes*“ Sydside. Egnens

herlige Natur var én af hans Foryngelseskilder. Men særlig maa jeg tænke paa hans Hjem. Hvad han var for dette, og det for ham, skal jeg ikke sige noget om. Jeg véd at de, der sidder sørgende tilbage der nede, føler det underlig tomt, at han ikke er der mere. Han og hans Hjem var til Velsignelse for hinanden.

Man fortæller mig, at Niels Johansens Ansigt i Døden var præget af en stor Glæde. Jeg tror, at denne Glæde rummede en Tak for Livet her nede og et Haab om den kommende Herlighed.

I. P. Kristensen-Randers.

De smaa Staters Betydning.

Man hører undertiden i vore Dage den Paastand fremsat, at de smaa Staters Tid er forbi, og de har heller ingen Ret til at bestaa, fordi de giver ingen Indsats af Betydning i Menneskehedens Udvikling.

En lille Stat maa nødvendigvis føre en Politik, der sætter sig smaa Maal, og kan derfor aldrig hæve sine Folk til det Heltmod, den Fædrelandskærlighed, Selvfornægtelse og Offervilje, der bringer et Folk til at yde det allerpyperste.

Livet i en lille Stat vil altid forme sig jævnt smaaborgerligt. Der vil kunne gøres et rigtigt pænt Arbejde baade i Haandens og Aandens Verden af et lille Folk; men en lille Stat vil aldrig kunne føre sine Folk frem til det højeste og dybeste i Tænkningens og Følelsens Verden, fordi den ikke som den store Stat kan sætte sig de store politiske Maal, der ene kan tvinge et Folk til at yde det allerhøjeste.

Ja selv paa Oplysningens Omraade har de store Stater et Fortrin. Den store Stat har de store Midler til sin Raa-dighed, den kan derfor i en ganske anden Grad end de smaa ofre Penge paa Undervisnings-Materiel, Musæer, Kunstsamlinger og Bibliotheker og gøre disse let tilgængelige for det brede Lag.

Store Stater ligner i Virkeligheden store Forretningsforetagender, der i Kraft af deres Kapitalstyrke behersker Verdensmarkedet.

Om Imperialismen har Ret i dette Syn paa de smaa Stater, vil vi nu undersøge lidt nærmere. For at bevise de smaa Staters Betydning er det nødvendigt at undersøge, hvilken Rolle de hidtil har spillet i Verden, hvilke Indskud de har givet til Menneskehedens Udvikling og Fremgang.

Allerførst skal der nævnes, at Kristendommen og Bibelen,

Verdens betydeligste Bog, er fremstaaet i et lille Folk. For ikke Kristne betyder det maaske ikke saa meget; men saa kan man nævne det lille Grækenland med dets mange smaa Stater.

Attika, knap saa stort som Fyn, er Hjemstavn for nogle af Verdens største Aander. Sokrates, Platon, Aristoteles og mange flere er Atheniensere.

Netop paa Grund af Grækenlands Delthed og de enkelte Staters Lidenhed blev dets Udvikling saa meget des rigere og mangfoldigere.

Det græske Folk stivnede ikke i en enkelt bestemt Form; hver Stamme fik Lejlighed til at udvikle sig i Overensstemmelse med sin særegne Natur. Her kan for Bygningskunstens Vedkommende blot nævnes den doriske, joniske og korinthiske Søjle. Hvad har Athenienserne ikke lært Verden af Borgervirksomhed og Borgerselvstændighed. Det aristokratiske Sparta og det demokratiske Athen har været Verdens Læremestre i Politik og Samfundsstyre.

Aldrig har Verdens mægtigste Kejserriger, hverken Rom eller Napoleons-Riget, vist større Heltmod, Selvfornægtelse eller Fædrelandskærlighed end den, Grækerne lagde for Dagen under Perserkrigene.

I Aandens Verden ligesaa, Aristoteles var i Aarhundreder den mægtige Avtoritet i Videnskabens Verden. Endnu den Dag i Dag studeres med Ærbødighed og Udbytte græsk Videnskab og Kunst, og aldrig vil den Dag vel komme, da Menneskene ikke vil kunne drage Lære af den græske Aand.

Først da Grækerne gennem Udsvævelser, Velleved og Borgerkrige havde ødelagt deres Kraft, mistede de deres politiske Selvstændighed; men selv under Fremmed-Herredømmet gør de den betydeligste Gerning; thi med Alexander d. Stores Erobringer spredes Grækeraandens Velsignelser udover Datidens kendte Verden.

Noget lignende gælder for de italienske Smaastater. Da Tyrken i 1453 tog Konstantinopel, søgte de nu hjemløse græske Lærde et nyt Hjem i Italien, hvor de gav Stødet til Renæssancen, der vel nok naaede sin højeste Udfoldelse i Florents.

Her fødtes og virkede den berømte Videnskabsmand Galilæo Galilæi. Hvad Cartesius var i Frankrig, Bacon i England, Kepler i Tyskland, Thyge Brahe i Danmark, det

var Galilæi for Italien, en af Skaberne af den moderne Naturvidenskab.

I Florents fødtes Dante, her skrev han sin udødelige Bog „Den guddommelige Komædie“ og gav der ved sit Folk et enestaaende Værk, samtidig med at han skabte det italienske Skriftsprog.

I Florents fødtes Leonorda da Vinci, her malede han sine dejlige yndefulde Billeder.

I Florents fødtes Michel Angelo, en af Verdens største Kunstnere. Her huggede han sine herlige Billedstøtter, der svulmer af en Kraft og Skønhed, som ikke var set siden Grækernes Dage.

I Florents fødtes Statsmanden, Historieskriveren Nicola Machiavelli. Her skrev han sit Fædrelands Historie og blev derved Skaber af den moderne Historieskrivning.

I Florents fødtes ikke, men virkede Munken Girolamo Savonarola, her traadte han frem og revsede i strenge Ord sin Samtids syndige, hedenske Vellevned, og her fandt han senere sin Død paa Baalet.

Betydningen af det Bidrag, som Florents ved disse Mænd har givet til Menneskedens Udvikling, kan slet ikke beregnes.

Fra Italien gaar Rejsen mod Nord til Svejts. Det lille svejtsiske Folk har lært Verden, at Folk kan leve lykkeligt og gøre et godt Arbejde under Frihed og Selvstyre, og ved den løse Forbindelse mellem de enkelte Kantoner har det været Model for et af Verdens mægtigste Riger, de forenede amerikanske Fristater. — Et til kan Svejts lære Verden, og det er, at Folk af forskellig Oprindelse og med forskelligt Sprog kan danne en lykkelig Folkeenhed, blot de respekterer hinandens Sprog og Folkeejendommelighed.

Imellem Spanien og Atlanterhavet ligger det lille Kongerige Portugal. I Opdagelsernes Tidsalder, det femtende Aarhundrede, har det en Førerstilling. En Slægtning af Kongehuset, Prins Henrik Søfareren udsendte det ene Opdagerskib efter det andet. Langsomt men sikkert kravlede man ned langs Afrikas Kyst, og i 1498 lykkes det Portugiseren Vasco da Gama at komme Sønden om Afrika, og dermed fandt han Søvejen til Indien. Ved sine Opdagelsesrejser giver det lille Portugal et mægtig Bidrag til Udviklingen.

Og der har vel aldrig været modigere Sømænd paa

Verdenshavene end disse Opdagere. Paa deres smaa Skibe maatte de ikke alene tage Kampen op med Sø og Storm, men ligesaa store Hindringer lagde Overtro og Uvidenhed dem i Vejen.

Portugal har en Førerstilling, indtil det i 1580 blev underlagt det mægtige spanske Rige. Da brydes dets Magt, dets Kraft er borte, og det synker Tid efter anden ned til den Stilling, som det nu har.

Et andet lille Land bliver nu Portugals Arvtager paa Søen, og det er Holland.

Under Frihedskrigen med det mægtige Spanien viser det hollandske Folk et Mandemod, en Fædrelandskærlighed, en Offervillighed, som søger sin Lige.

Under den haarde Kamp med Spanien skydes alle de Smaating til Side, som ellers kunde gøre Skel i Folket. Fædrelandet har Brug for alle sine Børn, og derfor udfol-der der sig i Holland et Frisind, en Taalsomhed i aandelige Spørgsmaal, som paa den Tid var ukendt i det øvrige Evropa.

Inden for Amsterdams Mure er der Plads for ethvert hæderligt Menneske. Franske fritænkeriske Lærde, snavsede portugisiske Jøder boede Dør om Dør med protestantiske hollandske Købmænd og Kunstnere.

En enestaaende Borgerdriftighed udvikler sig. Hollandske Skibe sejler paa alle Have, ligesaavel i Nordhavets Isvande som under Indiens hede Sol. Paa Aandslivets Omraader møder vi en lignende Storhed. Her maa først nævnes de hollandske Malere. Navne som Rembrandt, Rubens, van Dych og van Eych vil aldrig glemmes.

Af Tænkere skal blot nævnes den store Retsfilosof Hugo Grotius, og Filosofen Spinoza; Grotius's Bog om „Krig og Fred“ laa altid ved Siden af Biblen paa Gustav Adolfs Bord.

„Ligesom Grækerne i Perserkrigen reddede Evropas Kultur fra Østens Barbari, saaledes reddede Hollænderne i deres Kamp mod Spanien den religiøse og politiske Frihed i Evropa“, siger Høfding i sin Bog om Spinoza.

For Nordens Vedkommende vil jeg nævne Sverrig. Dets Deltagelse i Trediveaarskrigen under Gustaf Adolfs Førelse bryder den overmægtige katholske Vælde og redder der-ved Lutherdommen i Nordtyskland og Norden fra Undertrykkelse.

Paa Aandslivets Omraader kan der nævnes Svenskeren

Linnè og Danskerne Tyge Brahe, Niels Stensen, Rasmus Rask og H. C. Ørsted.

Tyskland, mens det endnu er delt i Smaastater, fostrer en Del af Verdens største Aander.

Navne som Luther, Goethe, Schiller, Kant, Hegell, Mozart og Bethoven vil nok huskes lige saa længe som Bismark og Moltke, og de først nævntes Bidrag til Menneskehedens Udvikling overgaar langt de sidstes.

Alt dette og meget mere, som let kunde nævnes, bærer Vidnesbyrd om, at Gud har kunnet bruge de smaa Stater i Verdens-Husholdningen, at de der har givet Indskud, som fuldt ud staar Maal med, hvad de store har ydet, ja langt overgaar disse.

De smaa Stater har været Verdens Lærere i Politik, Samfundsdannelse, Borgerdriftighed, Fædrelandskærlighed, Heltemod og Offervilje, og paa Aandslivets Omraade har de udfoldet en Rigdom, en Mangfoldighed, som langt overgaar, hvad de store Stater har ydet, der er indrettet med en forraaende Angrebskrig for Øje.

Nu kan dertil maaske svares, at alt dette er rigtigt nok; men det hører en anden Tid til. Nu er Tiden en anden, og enhver Tid skaber sine Former, og Kendsgernerne viser, at Statsdannelserne er bleven større: De smaa italienske Stater blev til Kongeriet Italien. De mange tyske Stater blev til Kejserriget Tyskland.

Dette er baade rigtigt og naturligt, fordi det er Folk af samme Rod og med samme Sprog, der her slutter sig sammen og danner en naturlig Helhed; men noget ganske andet er det, naar et stort Folk tvinger et lille ind under sig. Det er Vold, og den gør Fortræd til begge Sider. Det store Folk forraaes gennem Erobringen, det fristes til at tillægge den brutale fysiske Magt en Værdi, som den ikke bør have, og for det lille Folk er det en grænseløs Ulykke.

Enten tvinges det til at føre en fortvivlet Kamp for at bevare sin Nationalitet, eller ogsaa bøjer det sig under Aaget; mister sit Sprog og dermed sin Folkeejendommelighed og dør som Folk, uden dog at blive en aandelig Del af det Folk, som har undertrykket det; thi der skal Slægtled til, for at et Folk kan forandre Nationalitet.

De smaa Stater har i vore Dage Betydning blandt andet derved, at de er Stødpuder mellem de store Militærstater. Hvilken Lykke vilde det ikke have været i vore

Dage for baade Rusland og Tyskland, hvis Kongeriget Polen endnu havde bestaaet.

Dersom Lothringen endnu havde været et selvstændigt Fyrstendømme, vilde et Sammenstød mellem Tyskland og Frankrig have været om ikke umuligt saa i hvert Fald meget vanskeligt.

Italien har til Nordgrænse det lille Svejts, hvad det har Grund til at glæde sig over.

Ikke alene Danmark, men ogsaa Norge og Sverrig, ja England og Rusland har Grund til at være taknemlig for, at Tyskland ikke gaar til Skagen og Øresund.

De smaa Stater har i vore Dage en meget stor Betydning ved at være Stødpuder mellem de store, vel at mærke, naar deres Neutralitet bliver respekteret.

Paa Aandslivets forskellige Omraader har de smaa Stater ogsaa i vore Dage frembragt Mænd, der indtager Førerstillingen.

Her skal blot nævnes Svenskeren Per Henrik Ling, Nordmanden Ibsen, Belgieren Gramme, Dynamoens Opfinder, Hollænderen Jan Lighart, stor Skolemand, og som dansk Mand maa jeg vel ogsaa have Lov til at nævne Grundtvig og hele det mangfoldige rige Liv, baade i Haandens og Aandens Verden, der er vokset op paa den Grund, han har lagt.

Det er dog, uden at prale, en Kendsgerning, at dansk Højskole- og Andelsbevægelse har vakt Evropas Opmærksomhed.

Tror noget Menneske, at den Udvikling vilde være kommen, hvis Danmark i 64 var bleven en Del af det store Tyskland.

Nej en af Grundene til, at alt dette har kunnet vokse frem, er, at vi har været et frit selvstændigt Folk, som har faaet Lov til at udvikle os i Overensstemmelse med vor Natur og særegne Folkeejendommelighed.

Hver Gang et lille selvstændigt, levedygtigt Folk bliver undertrykt af et større, bliver Verden fattigere, og der begaaes en moralsk Forbrydelse.

Endnu et Omraade, hvor de smaa Stater sikkert har en Gerning at gøre, skal nævnes, og det er som Forsøgsstationer i den politiske og sociale Verden.

Her har de, fordi de er smaa, en Fordel for de store Militærstater. Det er sikkert ingen Tilfældighed, at det i

Evropa er blevet de smaa Stater, Norge, Finland og Danmark, som først har givet Kvinden Valgret og dermed Ligestilling med Manden. Her vil de sikkert vise Vej for de store Stater.

Der er bleven sagt, at da en Flok danske Rigsdagsmænd for nogle Aar siden gæstede Paris, udtalte daværende Folketingsmand P. Sabroe, at de danske Arbejdere var Verdens mest oplyste og bedst lønnede Arbejderstand.

Et af de største Spørgsmaal, som Tiden har, og som i den følgende Tid vil trænge sig stærkere og stærkere frem og kræve en Løsning, er Jørdens Fordeling. Saadan som det er, vil det i Længden ikke kunne blive ved at gaa, dertil er Forholdene altfor urimelige; thi det er jo meningsløst, saadan som det er mange Steder i Tyskland og England, hvor en enkelt Mand ejer Tusinder af Tønder Land, som dyrkes daarligt eller slet ikke dyrkes, men ligger hen som Græsmarker eller store Jagtdistrikter, medens Hundreder af fattige Arbejdere knap kan tjene Føden ved at arbejde for denne Mand.

Her maa en Reform komme. Mon ikke det vil blive de smaa Lande, som ogsaa her vil blive Forsøgsstationer.

Alt i alt kan man godt sige, at det er de smaa Stater, som har givet Menneskeheden de største Goder, og indtil den Dag i Dag hævder de deres Stilling i Verdens Udviklingen med Ære, og derfor har de fremdeles Ret til at bestaa og leve deres eget selvstændige Liv.

Saa kan det maaske nok tænkes, at der kan være Fare for, at et lille Folk kan slaa sig til Ro og sløves i et vist materielt Velvære; men siger Professor Fischer ved Seefield Universitet, den Fare er lille og uskyldig i Sammenligning med den, der truer de store Militærstater, hvor Folkene er tilbøjelige til at forgude den raa brutale Magt og give den en Plads i Menneskelivet, som den ikke bør have, fordi den baade paa det enkelte Menneske og et helt Folk virker forraaende og fører til en Selvforgudelse, som er af det onde.

Jeg mener, at jeg gennem det nu fremførte har bevist de smaa Staters Ret til at bestaa, og jeg vil saa nu kun til Slut sige lidt om Danmarks Stilling til dette Spørgsmaal.

Har vi danske fremdeles Betingelser for at leve vort eget selvstændige Liv, trods det, at Danmark baade i Areal og Folketal er en af Evropas mindste Stater.

Jeg tror — forudsat, at vi ikke bliver tvunget ind i den forfærdelig Krig, som nu raser over hele Verden — at vore Betingelser for et fortsat selvstændigt Liv er ikke faa og ret gode.

For det første er vore Grænser naturlige, og vor Belliggenhed god. Ganske vist ligger vi ved Alfarvej, deri er der en Fare; men der er ogsaa et Værn, fordi de øvrige Stormagter ikke vil taale, at en enkelt sluger os.

Tyskland vilde aldrig kunne tillade et russisk eller engelsk Overherredømme over Danmark, og ligesaa lidt vilde England eller Rusland kunne finde sig i et Tyskland, der gik til Skagen og Øresund. Det var at gøre Østersøen til et Indhav i det tyske Rige, og derved lukke Ruslands Østersøhavne ude fra Verdens-Handelen.

Saa ikke af Hensyn til os, men i egen Interesse er de forskellige Stormagter interesserede i at bevare et lille selvstændigt Danmark.

Endelig er Danmark en af Evropas ældste Stater; ingen kan træde frem og gøre Fordring paa, at vi er én fra dem løsreven Del, som de nu kan kræve tilbage.

Endvidere er vi i national Henseende en Helhed. Vi er alle danske og taler alle det danske Sprog. Der er stor Styrke i dette, og den maa bevares.

Det, der hidtil er nævnet som Betingelser for vor fortsatte Selvstændighed, er væsentlig naturbestemt, og vi har ikke megen Indflydelse paa det; men noget, som vi selv har Ansvaret for, er, om vi gennem vort Arbejde og Folkeliv er i Stand til at give vor Indsats i Verdensudviklingen; thi kan vi ikke det, mangler vi Livsberettigelse.

Vi har hidtil kunnet det, vort frie Skolevæsen, vore Landbrugsorganisationer har vakt Evropas Opmærksomhed. Vi maa fortsætte ad disse Veje, og flere maa findes. En ny er lige betraadt, idet vi har givet vore Kvinder Valgret og dermed Ligestilling med os Mænd.

Gid nu de danske Kvinder maatte vise Verden, at Kvindevalgretten giver større Renhed og Sandhed i Politik, end der var før.

I Spørgsmaalet om Jordens Fordeling var det vel heller ikke utænkeligt, at vi kunde blive Vejvisere. Har vi ikke allerede her gennem vor Husmandslovgivning gjort de første famlende Forsøg? Her maa fortsættes; thi dertil bør vi naa, at alle, der vil og kan dyrke et Stykke Jord, kan faa

det, og faa det paa saadanne Vilkaar, at Vedkommende gennem Arbejdet med det kan skaffe sig og sine det daglige Brød og en menneskeværdig Tilværelse.

Mange flere Spørgsmaal kunde der nævnes: Alkoholspørgsmaalet, Børneforsorg o. s. v. Der er i det hele mere end Opgaver nok, der ligger for, maatte vi danske forstaa at tage dem op og løse dem paa den rette Maade; thi gør vi det, da yder vi derved vort Bidrag til vort Lands fortsatte selvstændige Liv og Udvikling.

P. Bak.

Bekymringerne og deres Overvindelse.

Matth. 6., 24—34.

Det, som Jesus her taler om, er af praktisk Art, og da vi jo er Børn af en Tid med udpræget praktisk Sans, hvor der med Begærlighed gribes efter alt, hvad der kan være med at fremme vort Arbejde, spare Tid og øge Kræfterne, mon vi saa ikke ogsaa skulde have Betingelser for at lytte til den i Ordets dybeste Forstand praktiske Tale, som vor Herre og Mester her fører om Bekymringerne og om, hvorledes de overvindes.

„I skal lade al Bekymring fare!“ siger Jesus. Og vil man spørge hvorfor? saa faar vi Svaret i Spørgsmaalet, Herren stiller: Hvem af Eder kan ved at bekymre sig lægge en Alen til sin Vækst? Altsaa: al Bekymring er ganske *unyttig*. Man vokser aldrig, aandelig talt, ved at bekymre sig. Tvertimod. Gennem al denne Ængstelse for, hvorledes det skal gaa, saa med det ene og saa med det andet, gør vi Mennesker os stadig svagere og mindre modstandsdygtige i Livskampen.

At en Lokomotivfører f. Eks. inden han sætter Maskinen i Gang paa det nøjeste forvisser sig om, at alt er i Orden, er selvfølgelig. Men han vilde i Sandhed egne sig daarligt til sin Gerning, om han hele Tiden, mens Lokomotivet farer af Sted, vilde staa i Rædsel for de Ulykker, der muligvis kunde indtræffe, og trueede der virkelig engang en Ulykke, vilde han paa Grund af sin Ængstelse og Bekymring være langt mindre skikket til at afværge eller i alle Tilfælde formindske den, end om han var alle disse Bekymringer kvit. Thi Bekymringerne er ikke blot nyttige, nej, de er ligefrem *skadelige*. Som man kan se mange smaa Insekter sidde tæt op ad hinanden og suge Saften af Rosenskuddene, saa de visner hen, saaledes

sidder Bekymringerne og gnaver paa Sjælemarven. Ja, der er Mennesker, hvis Livskraft de i den Grad har udsuget, saa der med Rette paa deres Gravsten paa Kirkegaarden kunde staa Indskriften: „Død af Bekymringer“. Og selv om der nu maaske ikke er nogen af os, hvis Liv i den Grad bliver hærget af Bekymringernes Plage, saa er jeg dog sikker paa, at det kun er de allerfæreste af os, som er saa lykkelige ikke at have kendt og stadig kender til Bekymringernes ødelæggende Magt, enten de kommer i den ene eller den anden Skikkelse; men saa véd vi ogsaa noget om, at der er fuldgod Grund for ham, der elsker os, som ingen anden, og som vil, at vort Liv skal udfolde sig rigt og stærkt og sundt, til at advare sine Venner mod at komme ind under disse Plageaanders Herredømme.

Men Herren indskrænker sig ikke blot til at advare. Han peger tillige paa det, der er Kilden til alle Bekymringerne. Thi den første Betingelse for at blive befriet for dem er jo at være klar over, hvorfra de kommer. „Ingen kan tjene to Herrer. I kan ikke tjene Gud og Mammon.“ Ja her lægges Øksen ved Bekymringernes Rod. Vi synes som Regel, at vi har god Grund til at at være bekymrede. Vi giver de forskellige truende ydre Forhold, hvorunder vi kommer, Skylden. Men *Vorherre Jesus Kristus* siger: „Nej, den dybeste Aarsag til al Ederes Bekymring er en ganske anden end den, I nævner. Det er en *Hjertefejl* hos Eder selv, som stammer derfra, at I søger det umulige: at tjene to Herrer.“

Og vil du prøve dig selv og dit Liv alvorligt, skal du nok gøre den Opdagelse, at Jesus har Ret. Du vil gjerne høre Gud til og leve efter hans Vilje, og dog handler du idelig mod hans Vilje og lader dig baade i Tanke, Ord og Handling lede af dig selv, dit egenkærlige Sind, dine egne Lyster og Drifter. Men se, fordi vi saaledes Gang paa Gang halter til begge Sider, saa vi vil tjene baade Gud og os selv, derfor og først og fremmest derfor bliver Sindet delt og uroligt, og Bekymringerne faar saa let Indpas.

Men hermed er saa givet, at for hver den, der af Hjertet ønsker at blive befriet for at henslæbe sit Liv under Bekymringernes Trællelaag, er der kun én Udvej: *Giv dig helt hen til Gud* i Forvisning om, at „han, som har hjulpet hidindtil, han hjælper nok herefter.“

Er det ikke netop denne Forvisning, vi trænger til at leve helt og fuldt i? Derfor er det ogsaa saa naturligt, at denne herlige Salme lyder mangan Gang, naar vi mødes i Jesu Navn under disse strenge Tidets Tryk. Og vi føler det vist alle, at jo mere Salmens Ord kan blive vore, des mere vil vi føres til at leve vort Liv netop saaledes, som Herren vil, at vi skal leve det: *i Tak og Tro.*

I *Tak* over Hjælpen vi hidtil har faaet. Det gælder for *hver enkelt af os*. Vi har hver især, om vi blot ret kan faa Øje derfor, uendelig meget at sige Gud Tak for. „Lovet være Herren fra Dag til Dag; lægger han en Byrde paa os, er han dog vor Frelses Gud“, saaledes former en Gang David, den gamle Pagts Mand, sin Tak. Hvor meget mere skulde da ikke vi, den ny Pagts Børn, kunne leve i en saadan daglig Tak, vi overfor hvem Gud paa en ganske anderledes klar Maade end overfor David har aabenbaret sig som vor Frelses Gud. Og denne Tak gælder ogsaa for os *som Folk*. Ikke mindst disse Par Aar, der stadig kommer til os med dyre Minder fra de halvtreds Aar tilbage, skulde dog gjerne hjælpe os til at faa Takken bedre frem, Takken for, at Gud i sin Naade hidtil har bevaret vort lille Land og Folk trods Uvejrstormenes Rasen, og Takken for de Mænd og Kvinder, Gud gav os til at være med at dygtiggøre vort Folk til at leve et rigere Menneskeliv og til at minde vort Folk og først og fremmest da dets Ungdom om, at Livets største Rigdom findes ikke i det røde Guld, men kun dér, hvor den enkelte lærer sin Gud og sig selv og kende.

Det er ikke helt faa af vort Folk, der gerne vil være med til af Hjærtet at sige vor himmelske Fader Tak ogsaa for den Daad, der i de halvtredsindstve forgangne Aar er øvet fra den danske Folkehøjskole og for den Hjælp, Gud ogsaa derigennem har givet os til Styrkelse af alt det bedste i vort Folks Liv. Da denne Gerning begyndte, saa det i mange Henseender mørkt og truende ud for vort Fædreland. Men kan Takken for Hjælpen, Gud da og senere os gav, kun ret komme til at fylde vore Hjerter, saa vil vi ogsaa vokse i *Forvisningen* om, at han, som hidtil saa forunderlig naadig har staaet os bi, heller ikke nu vil tage sin Hjælp fra os. Ogsaa nu er der nok, der kan faa Ængstelsen og Bekymringerne frem, og tænker vi paa alt, hvad vore Brødre og Søstre sønden Aa maa gaa

igennem, er det, som Saaret i vort Folks Hjærte nu atter bløder.

Ja, sandelig ogsaa nu trænger vi til Hjælp, vi, der baade paa den ene og den anden Maade daglig gør smærtelige Erfaringer om vor Afmagt og Lidenhed.

Maatte Guds Faderkærlighed og faderlige Omsorg, som den er traadt os i Møde i hans enbaaarne Søn, da lyse saaledes for os, saa vi faar fornyet Mod og Trang til helt at give os hans Naade i Vold og ved at leve hele vort Liv under hans Naades Vingers Skygge gøre velsignede Erfaringer om, hvorledes Bekymringerne da mere og mere maa vige for et takkende, frimodigt, daadkraftigt Liv Gud til Ære, Mennesker til Velsignelse og os selv til Salighed!
Amen!

J. Trier,
Askov.

Fra en gammel Elev.

Til den danske Højskoleungdom.

Vi, som har haft den Lykke at have været paa Højskole, har vel knap haft bedre og skønnere Tid i vor Ungdom. Vi skylder vor Forstander, Kristensen-Randers, megen Tak for, hvad han har været for hver enkelt af os.

Vi har da ogsaa et Ansvar hvilende paa os. Skal den danske Højskole bestaa op gennem Tiderne og bære Frugt, saa skal hver især ogsaa være med til at bære den Sag frem for vor Gud, at han vil styre og lede det saaledes, at Højskolen maa faa langt større Tilslutning, end den har. Vi skal ogsaa gøre et Arbejde blandt de unge og fortælle dem, hvad godt de en Gang kan faa Del i. Vi maa være livsglade Mennesker, saa vi kan være det rette Eksempel iblandt dem, vi omgaas. Og fremfor alt maa vi ikke lade vor Plads staa tom i den Kirke, vi hører til. Vi skal ogsaa beflitte os mere paa at blive en syngende Ungdom. En af de kære Sønderjyder sagde til mig, han kunde ikke forstaa, at der ikke blev sunget noget mere i vort Land. Vi, som har saa stort et Udvalg af Sange i Højskolesangbogen, lad os indbyde de unge til en Sammenkomst, nu vi stunder til de lange Vinteraftener. Hver især, som har sit eget Hjem, kan alle Tider faa saa stor Plads, at han eller hun kan samle Byens Ungdom til Oplæsning og Sang. Den Skik er meget kendt paa Vestkysten, hvor jeg har deltaget i saadanne Sammenkomster Vinter efter Vinter. Rundt omkring hos Gaardmænd og Husmænd var alle velkomne; og det var herlige Timer, vi der tilbragte. Der var alle lige. Saadan skulde det ogsaa være med os, at vi ikke gør Forskel.

Frem for alt maa vi dog beflitte os paa at være tro i alt, hvad vi bliver sat til her i Verden, saa vi kan være

med til at sprede Lys ud over vort Land. Det er saa lille, at det ikke kan taale, at der flyttes Grænsepæle endnu en Gang. Derfor Ungdom: Sluttes Kreds og staar fast i Aandens og Sværdets Verden! Lad os saa ønske, at vort gamle Fædreland maa gaa fri for Krig, saa det atter kan blive Sommer i Danmark.

*

*

*

Samtidig med, at jeg sender Aarsskriftet denne Artikel til den danske Højskoleungdom, vil jeg gerne have Lov til at ønske alle mine Højskolekammerater fra Vinteren 1910—11 en glædelig og velsignet Jul og et godt Nytaar.

Paulsvej, Søllerød, Holte St.

Otto Mathiesen.

Grundlag for Forstaaelse.

„ . . . han har aldrig levet,
som klog paa det er blevet,
han først ej havde kær“.

At blive klog paa noget vil sige at forstaa det. Man er først klog paa en Ting eller en Sag, naar man med sin Tanke har gennemtrængt den og klaret de Spørgsmaal, der uvilkaarligt melder sig, naar man søger Forstaaelse af noget. Først naar alle Enkeltheder ligger klart belyste, kan man med Sikkerhed danne sig en Opfattelse, som man ikke tager i Betænkning at forsvare over for alle Angreb. Ja, Sagen kan være saa klar f. Eks. i Matematikken, at man er sikker paa at kunne bibringe ethvert klart tænkende Menneske samme Opfattelse. Det hele synes altsaa at være et Spørgsmaal om logisk Tænkning og klar Forstand; og man maa jo saa tro, at de Mennesker, der er rigeligst udstyrede i saa Henseende, vil være i Stand til at forstaa mest her i Verden. Saaledes er da vist ogsaa den almindelige Opfattelse.

Ovenstaaende Linier af Grundtvig viser imidlertid, at han ikke er af den Mening. Han siger nemlig deri, at der aldrig har levet et Menneske, som er bleven klog paa noget, hvis han ikke først har haft det kær — haft Kærlighed dertil; eller med andre Ord, at det ikke er Forstanden, men en anden Evne i Sjælen, nemlig Følelsen, der her er det afgørende; og deri har han sikkert Ret.

Historien viser mange Eksempler paa, at store Videnskabsmænd og Opdagere har haft et meget stærkt Følelsesliv, og navnlig har deres Følelse givet sig stærke Udslag over for det særlige Emne, de har haft med at gøre. — Da Archimedes havde fundet Loven for Vædskers Opdrift, blev han saa begejstret, at han løb fra Badekarret, hvori

han laa, op gennem Byen, idet han raabte: „Heureka!“ Jeg har fundet det. — Ptolemæus ofrede 100 Okser til Guderne, da han havde fundet sin Sætning i Matematikken. Og hvilken Kærlighed til sin Videnskab har ikke Keppler haft, der gennem mange Fejltagelser maatte ofre 20 Aar af sit Liv for at finde Lovene for Planeternes Baner. De fleste havde givet op længe før. Keppler blev ved og fandt Lovene.

For Læreren og Opdrageren gælder i høj Grad, at Kærlighed til Gerningen er nødvendig, hvis han skal blive klog paa den. Ja, man har endog Eksempel paa, at denne Egenskab har erstattet manglende Færdigheder og Kundskaber. En af de største og mest berømte Lærere og Opdragere, der har levet, er Sveitseren Pestalozzi. Han havde ikke mange Kundskaber; og han underviste planløst, forsømte f. Eks. Fag som Læsning og Skrivning. Naar han alligevel blev berømt, skyldes det hans „rastløse Iver og hans Begejstring for Sandhed og Menneskelykke“.

Der vil ofte for en Lærer og Opdrager komme Tilfælde, hvor han hurtigt maa klare en øjeblikkelig Situation, og da vil hans Dygtighed og Forstaaelse særlig komme frem. En Fader hørte sin lille Søn løbe omkring i Værelset og lave et farligt Spektakel. Han spurgte, hvorfor han gjorde det, og fik til Svar: „Jeg er fire gale Heste“. „Naa saadan“, sagde Faderen og lod Drengen lege videre. Han kunde jo sagtens have faaet ham til at indse, at det var noget Sludder, han kunde ikke være fire gale Heste; men saa vilde han samtidig have ødelagt en Del af Barnets livlige Fantasi, og det er noget, som i vore Dage sker alt for tidligt og for grundigt. Vilde han endelig have Ro, maatte han hellere vise Drengen ud.

Menneskenes Forstaaelse af en Person eller en Sag kan jo tit være overmaade forskellig. F. Eks: En ung Mand har begaaet noget ulovligt. Dommeren, en skarp-sindig Jurist, faar Sagen til Behandling. Det udfører han udmærket, som han nu har lært det, og til sidst ligger det hele klart og lige til. Han kender hver Enkelthed i Gerningen, Motiverne til denne og Udøverens tidligere Liv, saa han har Betingelser for at kunne idømme denne en retfærdig Straf. — Den unge Mands Moder, som maaske er en almindelig Kone uden mange Kundskaber, kender og forstaar ogsaa det hele, men paa en helt anden Maade

end Juristen; og mon hendes Forstaaelse ikke tit er den dybeste og hendes Opfattelse den rigtigste? Man aner Betydningen af Herrens Ord, at meget kan være skjult for de vise og forstandige og aabenbaret for de umyndige.

At forstaa er at tilgive, er der sagt, derfor kan den lettest tilgive, som elsker mest; hans Forstaaelse er den dybeste. Det samme er udtrykt i det sidste I. P. Jacobsen skrev, Brevet til Fru Føns: „Hvor Mennesker elsker hverandre, der maa den altid ydmyge sig, som elsker mest“; thi Kærligheden giver enten umiddelbart den rette Forstaaelse, eller den giver Kraften til at søge den. Derfor, hvad der end sker:

„Det bli'r dog Lysets Rige,
hvor ret den strømmer ind.“

P. Sommer.

Af Ollerup Højskoles Dagbog.

November 1914—November 1915.

Ved *Lars Bækhøj*.

8. November var der Aabningsmøde, hvor Kristensen-Randers talte om „Kamma Rabeck“ og jeg om „Højskolen set indenfra“.

6. December blev en sørgelig Dag. En flink ung Mand, *Mads Rygaard* fra Marie Magdalene ved Ryomgaard, var Natten mellem Onsdag og Torsdag bleven syg; han havde Mavesmerter og Opkastninger, men ingen Feber. Lægen mente ikke, der var nogen Fare. Men Natten mellem Lørdag og Søndag forværredes Sygdommen pludselig; han fik Feber og voldsomme Opkastninger. Kl. 5^{1/2} Morgen kom Lægen; men han kunne ikke endnu bestemme Sygdommen. Han kom igen Kl. 10 Formiddag, og Kl. 12 ordredes Patienten paa Sygehuset; han mentes at have Tarmslyng. Han naaede til Sygehuset Kl. 4; men da var allerede Sygdommen saa langt fremme, at man mente, det var for sent at operere. Mads Rygaard døde saa Kl. 7^{1/2} Aften.

Der var telegraferet til hans Hjem ved Middagstid. Faderen tog hjemmefra om Aftenen og kom til Svendborg Mandag Morgen, hvor jeg tog imod ham paa Banegaarden og meddelte ham den sørgelige Begivenhed. Efter at alt var ordnet til Ligets Forsendelse næste Dag, fulgte Kristen Rygaard med hjem paa Højskolen. Og da han Dagen efter skulde rejse med Liget, fulgte ca. 30 af Mads Rygaards Kammerater med til Svendborg. Vi holdt en kort Andagt i Sygehusets Ligkapel og fulgte saa med Kisten til Banegaarden. Her tog vi Afsked med Kristen Rygaard, der rejste med Toget 10³⁵.

Den sørgelige Begivenhed havde gjort et dybt Indtryk paa os alle; men det gjorde godt at se den Styrke, hvor-

med Faderen bar den tunge Sorg. Det var kommen saa overraskende; for kun en Maaned siden var Sønnen sund og rask rejst hjemmefra.

Dødsårsagen blev ikke opklaret, da Mads Rygaards Forældre ikke syntes om, at Liget blev lukket op. Der var to Muligheder: Tarmslyng og et gammelt Mavesaar, som nu var brudt op; den sidste ansaas vist for mest sandsynlig.

Eleverne vedtog i de følgende Dage at sætte en Mindesten paa deres Kammerats Grav. Der blev indsamlet ca. 70 Kr. Stenen blev tildannet i Svendborg og sendt til hans Hjem.

Indskriften paa Stenen blev følgende:

MADS RYGAARD
FØDT DEN 16. APRIL 1894
DØD DEN 6. DECBR. 1914

Kammerater paa Ollerup Højskole rejste ham dette Minde.

Kun en Gang før i de 47 Aar, Ollerup Højskole har bestaaet, er det hændt, at en Elev er afgaaet ved Døden i Skoletiden.

20. December havde vi Besøg af Aage Bang, Liltofte, der sammen med Fru Gunhild Kristensen-Randers spillede for os.

10.—17. Januar 1915 afholdtes et Repetitionskursus paa Delingsførerskolen. Der var mødt 17 Deltagere, deriblandt en ung Jøde, Benjamin Slor, der studerer Gymnastik her i Danmark, og Sekretær for Frivillig Drengesforbund, cand. theol. Erik Christensen. Gymnastikinspektør K. A. Knudsen aflagde et Besøg her i de Dage; han og de to ovennævnte Mænd holdt hver et Foredrag for os. Slor: „Palæstina“, Christensen: „Frivillig Drengesforbund“ og Knudsen: „Af Gymnastikens Historie“.

22. Januar. Pastor Chr. Jensen, Søby, Ærø, holdt et Foredrag om „Stimulanser“ og spillede Violin for os.

15. Februar opførtes Erik Bøghs Skuespil „Fastelavnsgildet“ i Stedet for den lille „Svingom“, man plejede at faa om Fastelavnen.

20. Februar. Højskolelærer P. Jakobsen, Ry, talte om „Norsk Folkemusik“ og spillede paa Hardangerfele.

25. Februar Udflugt til Odense, hvor vi bl. a. saa Skuespillet „Husmandstøsen“ paa Teatret.

8. Marts holdt Pastor Dalhoff Foredrag om „Velsignelsen ved Arbejdet“.

13. Marts jordfæstedes Skolens tidligere Ejer og mangeaarig Nabo, Landstingsmand Niels Kr. Johansen. (Se Artiklen om ham foran i Aarsskriftet).

20. Marts. Overlærer Højrup fra Nyborg talte om „Folkebogsamlinger“.

29. Marts. Kaptajn Eigil Jørgensen, Odense, der var her for at holde Skydeprøve med Eleverne paa Delingsførerskolen, holdt et Foredrag om „Krigens Aarsager“.

I Vinterens Løb har der som Regel været holdt Landbrugsforedrag hver Lørdag Eftermiddag. Talerne har i Aar været: Landbrugslærerne Kr. Møller, H. Sloth, Hansen og Forstander Fenger, Korinth Landbrugsskole, Forstander Cl. Clausen, fhv. Forstander S. Lunde og Konsulent Helm fra Skaarup Landbrugsskole samt Skolens gamle Ven, P. Rasmussen, Brændeskovgaard.

9. Maj. Sommerskolens Aabningsmøde med Taler af Kr.-Randers og mig. Der var mødt 70 Elever, deraf var 12 paa Delingsførerskolen.

5. Juni. Grundlovsfest med Foredrag af Lærer Sloth, Korinth: „Bondestandens Udvikling indtil 1849“. Jeg talte om Udviklingen efter 1849 og om Fremtidsopgaverne, hvoraf jeg fremhævede som en af de vigtigste at skaffe Plads til flere Mennesker ved Landbruget. Om Aftenen var der Oplæsning, og Eleverne dansede nogle Folkedanse.

13. Juni havde vi et fornøjeligt Besøg af Humble Ungdomsforening fra Langeland. De unge kom marscherende fra Svendborg med Musik foran. Efter Middagsmaden hvilede de sig lidt, derpaa holdt jeg et Foredrag for dem om „Ungdomstiden“; og de legede en Stund sammen med Højskolens Elever, saa paa Gymnastik af Delingsførerne og hørte paa Elevernes flerstemmige Sang. Kr.-Randers, P. Bak og Lærer L. Hansen fra Humble, de unges Leder, holdt hver en kort Tale. Og under Sang og Spil drog saa den glade Flok igen ad Svendborg til ved 5—6 Tiden.

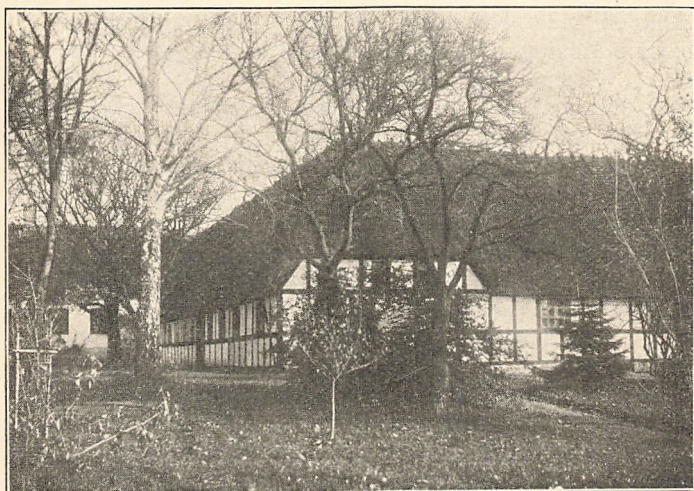
23. Juni. Højskolebyens unge opførte nogle muntre Tableau'er.

26.—27. Juni var der Elevmøde, det er omtalt anden Steds.

3. Juli havde vi Udflugt til Odense, hvor vi saa Shakespeares Skuespil „En Skærsommernatsdrøm“ paa Friluftsteatret.

27. Juli var der Gymnastikopvisning, og om Aftenen opførte Lærerne og de unge her fra Byen Hostrups Lystspil „Feriegæsterne“.

Lærer Laursen fra Tved, en Brodersøn af Rasmus Laur- sen, som før var Lærer her, har i Aarets Løb gæstet Skolen adskillige Gange og glædet os med Violinspil.

Niels Johansens Gaard fra Nordvest.

I Stedet for afdøde Lavrits Hansen, der var Lærer paa Haandværkerskolen, virker nu Jens Chr. Hansen fra Sdr. Farup ved Ribe. Han har været Elev her og paa Vallekilde.

Til Hjælp ved Uddannelsen af Delingsførerne og til at lede den alm. Højskoles Gymnastik havde vi i Sommer faaet Ida Søgaard, som før har været ved Sorø Højskole. Hun gjorde et godt og dygtigt Arbejde, og vi takker hende derfor. Hun læser nu til Lærerindeeksamen i København.

Mette Jensen, som var Lærerinde her i Sommeren 1914, fortsatte i Sommer, og vi haaber, at hun kommer igen 1916. Endvidere havde vi i Sommer til Hjælp ved Haandgerningen Kristine Bobjerg, Elev fra Sommeren 1913. Hun var samtidig Elev paa Delingsførerskolen.

P. Sommer, der har været Lærer her fra November 1913, havde besluttet at søge Embede i Folkeskolen og

var egentlig rejst herfra; men da han endnu ikke havde faaet Plads, og vi fremdeles havde Brug for ham, kom han igen og hjælper os endnu i Vinter.

Efter Landstingsmand Niels Johansens Død blev der Tale om, at hans Gaard, hvori Højskolen jo har haft Husly i en lang Aarrække, skulde sælges. Der var da flere af Skolens gamle Venner, der mente, at den Gaard burde høre sammen med Højskolen, og Niels Bukh og jeg var af samme Mening, blot Tanken kunde virkeliggøres. Der var især 3 Grunde, der talte for det.

1. Det var en økonomisk Fordel, som der var al Grund til at drage til sig i disse Tider.

2. Det kunde let ske, at Gaarden, naar den kom i Handelen, gik over til en Mand, som var uvenlig stemt mod Højskolen, og deraf kunde der komme megen Fortrædelighed.

3. Det var Højskolens gamle Hjem, der gemte rige Minder for mange gamle Elever, og som altid maatte være kært for Arbejderne paa Højskolen. Det var et Stykke Historie.

Ved flere gamle Elevers og gode Venners Hjælp lykkedes det os at skaffe de fornødne Penge, saa Handelen kunde komme i Orden, og den 1. August overtog vi Gaarden med Besætning, Avl og Redskaber o. s. v. Fru Marie Johansen skal blive boende i Stuehuset som Lejer, saa længe hun vil.

9.—14. August afholdtes her kvindeligt Gymnasiastmøde. Der var 54 Deltagere og det lededes af Fru Kirsten Svelmø-Thomsen fra København. Der blev hver Formiddag holdt Bibeltimer i smaa Kredse paa 10—12 Deltagere. Siden holdtes et Foredrag, efterfulgt af Forhandling. Emnerne var: „Om Læsning“, „Et maabevidst Liv“, „Bibellæsning“ og „Hedningemissionen“. Eftermiddagene benyttedes til Udflugter til „Egebjerg Bakker“, „Christiansminde“ og „Stranden“. Hver Aften Kl. 8 var der Foredrag, og Dagen afsluttedes i Reglen med Aftensang i det fri. Ordførerne ved Mødet var Fru Svelmø-Thomsen, Pastor Chr. Svelmø-Thomsen, Fru Margrethe Thorborg, Frk. Karen M. Andersen, Komtesse Knuth, Skolebestyrer Edv. Hass, Pastor C. Skovgaard-Petersen, Missionssekretær Frk. Hemmingsen, Pastor Conrad Hansen og stud. theol. Edle Olufsen.

Det var et meget rigt og godt Møde, det var præget baade af Alvor og Gammen, som det er bedst, hvor unge samles.

Det er særdeles forfriskende for os, der staar i Højskolearbejdet at mødes med en saadan, vel forskelligartet, men varm og levende Strømning inden for dansk kristelig Ungdomsarbejde.

2.—28. August afholdtes Gymnastikkursus for Lærere i Folkeskolen under Ledelse af Seminarielærer M. Lamberthsen, Haslev, og Niels Bukh. Der var 34 Deltagere.

26.—29. September holdtes vort Efteraarsmøde. Talerne og deres Emner var: H. Axelsen-Drejer: „Lyset i Mørket“ og „Den russiske Bonde 1905—15“, Kristensen-Randers: „Gode Gerningers Betydning“, Jak. Knudsen: „Mennesker ved Aar 1500 og nu“, Niels Dael: „Profeten Bileam“ og „Enken fra Nain“, Holger Begtrup: „En Englandsrejse“ og „Danmark omkring 1800 og nu“, Grønvald Nielsen: „Lyst og mørkt Syn“ og „Følelselivets Opdragelse“. Jeg sluttede Talernes Række med det foran gengivne Foredrag om Ernst Trier og Højskolen. Om Aftenen var der Op-læsning af Axelsen-Drejer: „Indenfor Murene“ (Henry Nathansen), Jakob Knudsen: „Pernilles korte Frøkenstand“ (Holberg) samt „Foredragsholderen“ (Jak. Knudsen), Lars Bækthøj: „Prøvens Dag“ (Hjalmar Bergstrøm) og Baltersen: „Nogle fornøjelige Smaating“. Mødet var udmærket besøgt og forløb under god Stemning.

7. November holdt vi Aabningsmøde for Vinterskolen med Taler af Kr.-Randers: „Livet her peger mod noget bag et Forhæng“, og Lars Bækthøj: „Vi vil hjælpe de unge til at lære at vælge“. Baltersen læste om Aftenen Rosenkildes Fortælling om „Peter og Johanne“.

Samme Dag fik vi en lille Dreng døbt, der var født den 22. September. Han kom til at hedde Kristen.

Paa Vinterskolen har vi nu 107 Elever og venter et Par til. Deraf er 67 paa den alm. Højskole, 21 paa Haandværkerskolen og 19 paa Delingsførerskolen. 47 er fra Jylland, 37 fra den fyenske Øgruppe, 16 fra Sjælland, 4 fra Lolland-Faster og 3 fra Bornholm.

Det er en langt større Flok, end vi havde turdet haabe paa under disse Forhold. Vi har da al Grund til at takke Gud for det Aar, der er gaaet, og i Tillid til ham gaar vi det næste i Møde.

L. B.

Elevmødet.

Det blev afholdt den 26. og 27. Juni og forløb omtrent som sædvanligt. Der var et lignende Antal Besøgende som de andre Aar. Søndag Eftermiddag var der mindst 600 Mennesker samlede.

Lørdag Aften læste Kr.-Randers. Fru Gunild Kr.-Randers og Lærer Fr. Laursen, Tved, spillede og Sommer-eleverne sang flerstemmigt.

Søndag Kl. 10 samledes man paa Pladsen bag Møllen, hvor jeg holdt Morgenandagt og derefter et kristeligt Foredrag. Jeg gik ud fra Jesu Ord til Marta, lige før Lasarus' Opvækkelse: „Sagde jeg dig ikke, at dersom du tror, skal du se Guds Herlighed“ (Joh. 11. 40).

Ved Middagsbordet i Gymnastiksalen, hvor der var bænket ca. 350 Mennesker, blev der oplæst Hilsener og Breve og holdt Taler af Kr.-Randers, P. Bak, Kr. Hansen, Hjelm, og der blev sunget en Del Sange.

Kl. 2^{1/2} samledes man igen bag Møllen, hvor Bak holdt det foran gengivne Foredrag om „De smaa Staters Betydning“, og Kr.-Randers talte om „Sønderjyderne“. Det bragte den dybe Alvor ind i den ellers lyse Feststemning, saadan som det *maa* være, hvor Danske samles til Fest i dette Forfærdelsens Aar.

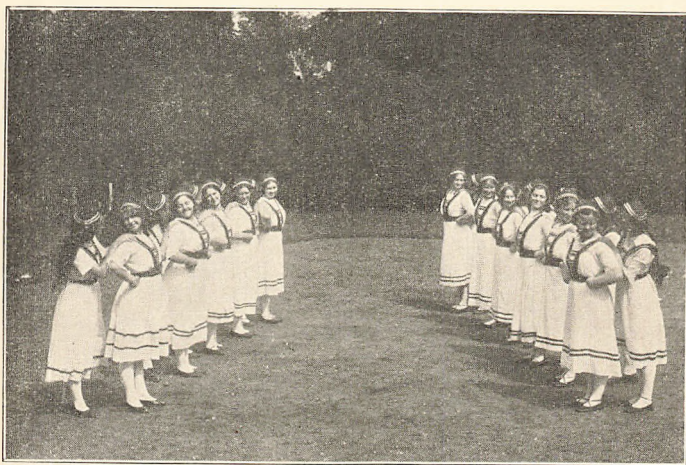
Derefter var der Opvisning af Delingsførerskolens Eievere, baade Sommer- og Vinterhold; og de andre Elever dansede Folkedanse. Dette foregik paa den nye Boldbane ved „Borgen“.

Ved Aftensbordet vekslede det igen med Taler og Sang; og Dagen sluttede med Oplæsning af Baltersen og flerstemmig Sang af Sommer-eleverne.

L. B.

Foreningsmeddelelser.

Generalforsamlingen afholdtes i den nye Foredragssal Kl. 11¹⁵; og der var samlet ca. 150 Medlemmer. Regnskabet blev fremlagt og godkendt. Det meddeltes, at der ikke i Aar var indkrævet Bidrag i Sønderjylland for 1914. Denne Handlemaade godkendtes. Da Lars Bækhøj ikke nægtede endnu et Aar at lede Foreningens Sager som Forretningsfører, genvalgtes han. Der skulde vælges to

Folkedanse paa Krocketpladsen.

nye Bestyrelsesmedlemmer. Det var Kr. Hansen, Hjelm, og Peder Hansen, Ollerup, der afgik. Kr. Hansen genvalgtes, men i Stedet for Peder Hansen, Ollerup, valgtes Kirstine Rasmussen, Sygeplejeelev paa Svendborg Amtssygehus, Elev fra 1912. Til Revisor i Steden for Søren Mikkelsen, Ulbølle, valgtes Axel Larsen, Østerskerninge. Det vedtoges af Foreningens Midler at give 25 Kr. til en Mindesten for Rasmus Laursen. Den skulde rejses paa hans Grav paa Hvirring Kirkegaard.

Foreningens Virksomhed. Af omstaaende Regnskab ses det, at Foreningens Indtægter ialt har været 1445 Kr. 30 Øre, og Udgifterne 1470 Kr. 64 Øre, der har da været et Underskud paa 25 Kr. 34 Øre; dette giver sig Udslag

i en Nedgang af Kassebeholdningen, der $\frac{27}{6}$ 1914 var 82 Kr. 83 Øre og $\frac{27}{6}$ 1915 kun 57 Kr. 49 Øre.

Medlemstallet var $\frac{27}{6}$ 1914: 1256; i Aarets Løb var tilgaaet 189, men afgaaet 79, saa der var en Nettoforøgelse af 110 Medlemmer, altsaa den $\frac{27}{6}$ 1915: 1366 Medlemmer.

Paa Vinterskolen blev der givet Understøttelse til 4 Elever med ialt 230 Kr., og paa Sommerskolen til 3 Elever med ialt 135 Kr. Alle de Ansøgninger, der indkom, blev bevilget.

Langt den største Udgiftspost er jo Aarsskriftet, der i Aar var særligt stort. Redaktøren lovede, at han skulde søge at indskrænke Størrelsen og dermed Udgiften til næste Aar.

Regnskabet 1914—1915.

	<i>Indtægt:</i>		K	Ø	K	Ø
Kassebeholdning ²⁷ / ₆ 1914					82	83
1085 Medlemsbidrag à 1,30 Kr.	1302	00				
80 " " à 1,00 "	80	00				
56 " " for 1915--16	56	00				
Solgt Aarsskrifter	7	30				
					1445	30
					1528	13

	<i>Udgift:</i>		K	Ø	K	Ø
<i>Aarsskriftel:</i>						
Trykkeriregning	737	03				
Forfatterhonorar	35	00				
Udsendelse m. m.	278	21				
					1050	25
<i>Understøttelse:</i>						
4 Vinterelever	230	00				
3 Sommerelever	135	00				
					365	00
<i>Forskelligt:</i>						
Bestyrelsens Rejser	30	40				
Til Kr.-Randers Maleri	25	00				
					55	40
					1470	64
Kassebeholdning ²⁷ / ₆ 1915					57	49
					1528	13

Elevmødet 1916

øgetes afholdt Søndag den 25. Juni fra Kl. 10 Formiddag.

Tilrejsende Elever og andre Deltagere bedes møde ved *Sørup St.* Lørdag den 24. Juni Kl. 6⁰⁵ Eftm. Der er da Vogne til Afhentelse af Rejsegods. De, der vil bo og spise paa Skolen, bedes meddele dette til *Lars Bækhoj* senest Lørdag den 17. Juni. De bedes medbringe Tæpper, Lagener og Haandklæder.

Ogsaa de, der vil spise her, men ikke ønsker Nattely paa Skolen, bedes melde sig senest 17. Juni.

Mødet vil blive sluttet saa tidligt, at Afrejse kan finde Sted fra *Sørup St.* omved Kl. 10⁵⁰ Søndag Aften.

*

*

*

Understøttelse af Elevforeningen kan faas af dem, der er bleven forbigaaede ved Uddelingen af Amtsunderstøttelsen, men som alligevel er trængende. Ansøgninger, der maa være ledsagede af Oplysninger om Ansøgerens Formueomstændigheder ligesom ved Ansøgning om Amtsunderstøttelse, kan sendes til Forstander *Lars Bækhoj* eller til Elevforeningens Formand, *Jens L. Jensen*, Staagerup pr. Vesterskerninge.

*

*

*

Medlemmerne bedes opgive det Aarstal, da de var paa Højskolen, for at Navnene kan ordnes holdvis.

*

*

*

Aarsskriftet møder denne Gang frem i en ny Klædning. Tegningen er udført af *Ejnar Mindedahl Rasmussen*, Ollerup. Jeg haaber, at Bogen i denne Skikkelse ikke vil være Skolens Venner mindre tiltalende end før.

Lars Bækhoj,
Forretningsfører.

En Hilsen.

En ikke lille Skare af unge Mænd fra Nordslesvig har i Aarenes Løb gæstet Ollerup Højskole. Mange af dem er blevne draget ind i den gruelige Krig, som nu i over 16 Maaneder har raset i Europa, og ikke faa af de indkaldte er faldne, saarede eller fangne.

Vi havde tænkt at lade Aarsskriftet bringe en Omtale af hver enkelt af disse. Forhold, som der ikke skal gøres Rede for her, har faaet os til at opgive denne Tanke.

Men vi kan ikke gaa ind i den kommende Jul uden at lade vore nordslesvigske Venner vide, at i mange Aar har der paa Ollerup Højskole lydt en Bøn til Gud om at give dem Taalmodighed og Haab, Visdom og Kraft til at bære de Byrder, der vilde blive lagt paa dem. Og vi tør tilføje, at fra vort kønne og fredelige Sydfyn ligesom fra alle andre Egne af Landet, gaar der daglig varmt deltagende, ærbødige og taknemlige Tanker over til dem, baade til dem, der er ude i det fremmede, og til dem, der sidder tilbage i Hjemmene.

Guds Velsignelse følge de faldnes Minde og være kraftigt til Stede i de levendes Færd! Ja,

Guds Fred med dem, der døde
af Slag, som Krigen slaar!
Guds Fred med dem, der bløde
af dybe Hjerteskaar!

Glædelig Jul for os *alle!* Gid Juleevangeliet snart maa faa saadan en Magt over Sindene, at Freden igen maa give Læ og Ly for alt det, som ædle kalder Livets Lyst!

Gunild og J. P. Kristensen-Randers.

Kirstine og Lars Bækthøj. Thyra og Daniel Rasmussen.

Maren og P. Bak.

Niels Bukh. P. Sommer. Kr. Baltersen.

J. Chr. Hansen.

Indhold.

Side.

3. Vilhelm Birkedal og den danske Stats- og Folkekirke. Af I. P. Kristensen-Randers.
23. Om legemlig Opdragelse. Af Niels Bukh.
33. Tale ved Elevmødet den 27. Juni 1915. Af I. P. Kristensen-Randers.
48. Ernst Trier og Højskolen. Af Lars Bækhøj.
60. Jørgen Nielsen. Af I. P. Kristensen-Randers.
67. Landstingsmand, fhv. Højskolelærer Niels Johansen. Af I. P. Kristensen-Randers.
72. De smaa Staters Betydning. Af P. Bak.
81. Bekymringerne og deres Overvindelse. Af J. Trier.
87. Grundlag for Forstaaelse. Af P. Sommer.
90. Af Ollerup Højskoles Dagbog. Af Lars Bækhøj.
96. Elevmødet. Af L. B.
97. Foreningsmeddelelser.
99. Regnskabet 1914 - 15.
100. Elevmødet 1916.
101. En Hilsen.

Billeder.

5. Vilhelm Birkedal.
  26. Delingsførerskolens første Mandshold.
  27. Delingsførerskolens første Kvindehold.
  28. Det danske Pariserhold 1913.
  30. Fra Delingsførerskolens Boldplads.
  30. Delingsførerskolen fra Nordvest
  31. Delingsførerskolens Vinterelever paa Boldbanen ved Elevmødet.
  58. Ernst Trier.
  62. Jørgen Nielsen.
  68. Niels Johansen.
  93. Niels Johansens Gaard fra Nordvest.
  97. Folkedanse paa Krocketpladsen.
-